

Catehismul Ortodox

Sfântul Filaret

Mitropolitul Moscovei

Redactor: Cristina Florescu

Coperta: Mona Velciov

Traducerea a fost făcută după originalul în
limba rusă: *Prostrannâi Hristianskii
Katihizis Pravoslavnâia Kafoliceskia
Vostocinâia Ţerkvi, Moscova, 1997.*

© Editura Sophia, pentru ediția prezentă

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FILARET, mitropolitul MOSCOVEI**

**Catehismul ortodox / Sfântul Filaret, Mitropolitul
Moscovei ; trad. din lb. rusă de Gheorghîță Ciocioi. -
București : Editura Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă,
2007**

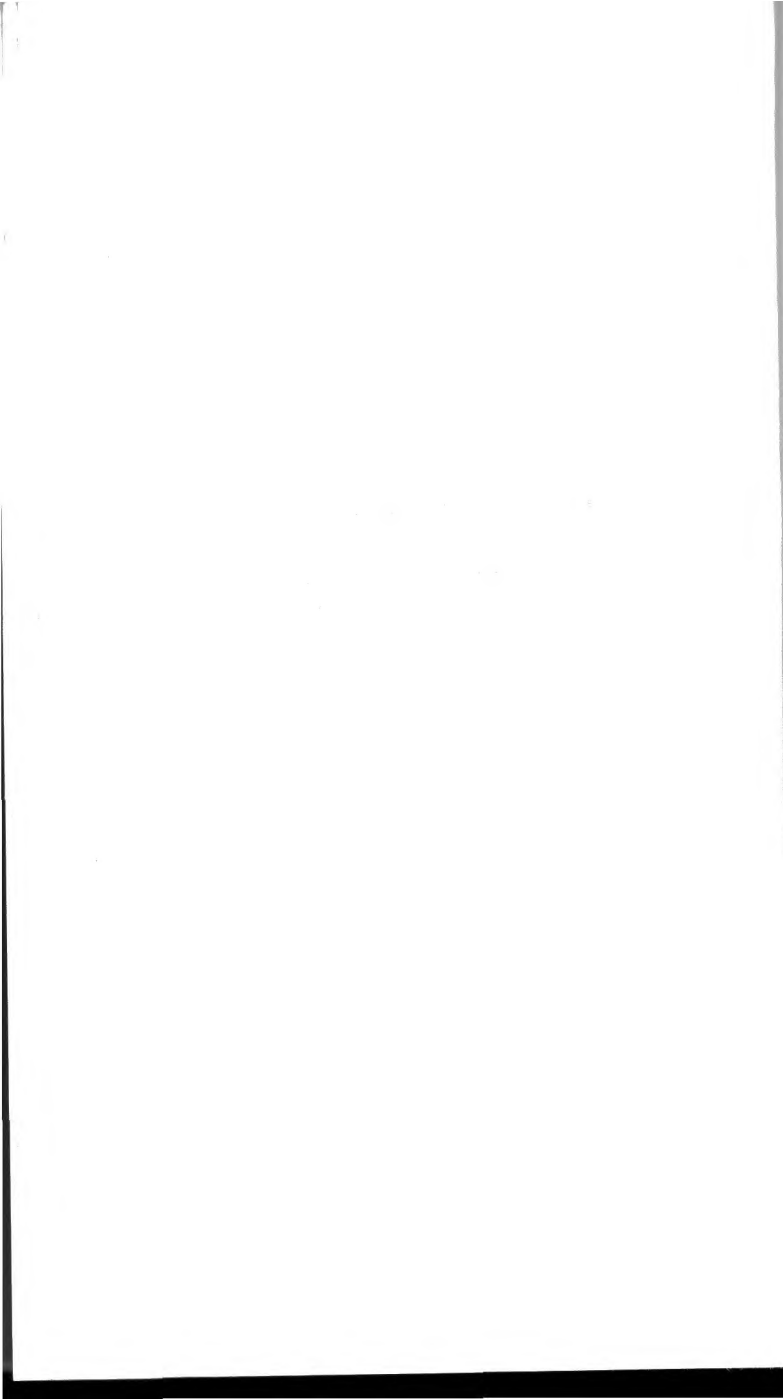
ISBN (13) 978-973-7623-42-3

ISBN (13) 978-973-7891-74-7

I. Ciocioi, Gheorghîță (trad.)

268:281.9

*Ține dreptarul cuvintelor sănătoase
pe care le-ai auzit de la mine,
cu credința și cu iubirea ce
este în Hristos Iisus.
(II Timotei 1, 13)*

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Întrebare: Ce este „Catehismul ortodox“ ?

Răspuns: „Catehismul ortodox“ este povățuirea în credința creștin-ortodoxă, propovăduită fiecărui creștin pentru a bineplăcea lui Dumnezeu și pentru mântuirea sufletului.

Ce înseamnă cuvântul „catehism“ ?

„Catehism”, în traducere din limba greacă, înseamnă *expunere, povățuire prin viu grai*; iar prin întrebuintare, încă din vremea apostolilor, acesta denumește prima învățătură de credință creștin-ortodoxă, *spre folosul fiecărui creștin* (Luca 1, 4; Fapte 18, 25).

Ce este de trebuință pentru a bineplăcea lui Dumnezeu și pentru mântuirea sufletului ?

În primul rând, cunoașterea adevăratului Dumnezeu și dreapta credință în El; în al doilea rând, viața în credință și faptele bune.

De ce credința este de trebuință înainte de toate ?

Pentru că, după cuvântul lui Dumnezeu, „fără credință... nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu...” (Evrei 11, 6).

De ce viața după credință și faptele bune trebuie să fie nedespărțite ?

Deoarece, după cuvântul lui Dumnezeu, „...credința fără de fapte moartă este” (Iacov 2, 20).

Ce este credința ?

După spusele Sfântului Apostol Pavel, credința este „încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute” (Evrei 11, 1). Astfel, este încredințarea de cele nevăzute ca și cum ar fi văzute, și dorirea și nădejdea celor așteptate ca și cum ar fi de față.

Care este diferența dintre știință și credință ?

Știința se ocupă cu lucrurile văzute și supuse rațiunii, iar credința, cu lucrurile nevăzute și deci necuprinse cu mintea.

Știința se bazează pe experiență ori pe cercetarea lucrurilor, iar credința pe încrederea într-o mărturie adevărată.

Știința aparține propriu-zis minții, chiar dacă poate acționa și asupra inimii, iar credința ține cu precădere de inimă, deși își are începutul în rațiune.

De ce, în învățătura de credință, este nevoie nu numai de știință, ci și de credință ?

Deoarece ideea principală a acestei învățături este Dumnezeu Cel Nevăzut și Necuprins și înțelepciunea Lui care este ascunsă în taină. De aceea, multe părți ale acestei învățături nu pot fi înțelese prin știință, însă pot fi cuprinse prin credință. „Credința“, afirmă Sfântul Chiril al Ierusalimului, „este ochiul care luminează orice conștiință; ea împărtășește omului cunoștința, căci, spune prorocul: «Dacă nu credeți, nu veți înțelege !»” (Isaia 7, 9; Sfântul Chiril, *Cateheze*).

Cum mai poate fi explicată necesitatea credinței ?

Sfântul Chiril lămurește aceasta astfel: „Nu numai pentru noi, care purtăm numele lui Hristos, este mare vrednicia aceasta a credinței, dar și toate cele ce se săvârșesc în lume, chiar și cele pe care le săvârșesc cei depărtați de Biserică, se fac cu credință. Astfel, cultivarea pământului se întemeiază pe

credință, căci cel ce nu crede că pământul va rodi, n-ar putea să se ostenească atâta; cei care călătoresc pe mare, cu credință în limanul cel mântuitor, schimbă stihia cea tare cu valurile cele nestatornice, predându-se unor nădejdi nevăzute, întemeindu-se doar pe credință, care este pentru ei mai sigură decât orice ancoră“ (*Cateheze*).

DESPRE DESCOPERIREA DUMNEZEIASCĂ

De unde se trage dreapta învățătură de credință ortodoxă ?

Din Descoperirea dumnezeiască.

Ce se înțelege prin Descoperirea dumnezeiască ?

Faptul că Dumnezeu Însuși a descoperit-o oamenilor, pentru ca ei să poată crede drept și mântuitor întru El și să-L cinstească după vrednicie.

Dumnezeu a dat tuturor oamenilor această Descoperire ?

El a dat-o pentru toți oamenii, căci tuturor le este de trebuință și mântuitoare; dar, pentru că nu toți pot primi nemijlocit Descoperirea lui Dumnezeu, El S-a folosit de osebiți vestitori pentru a o transmite tuturor oamenilor doritori să o primească.

De ce nu pot primi toți oamenii în mod direct Descoperirea dumnezeiască ?

Din pricina necurăției păcatului și a neputinței duhului și a trupului.

Cine au fost vestitorii Descoperirii dumnezeiești ?

Adam, Noe, Avraam, Moise și alți proroci au primit și au propovăduit, în parte, Descoperirea dumnezeiască; însă, în plinătatea ei, în desăvârșire, a fost adusă pe pământ prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, iar răspândirea acesteia s-a făcut pretutindeni prin ucenicii și apostolii Săi.

Sfântul Apostol Pavel vorbește la începutul Epistolei sale către Evrei: „După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri a vorbit părinților noștri prin proroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate și prin Care a făcut și veacurile“ (Evrei 1, 1-2).

Același apostol scrie către Corinteni: „... propovăduim înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, ascunsă, pe care Dumnezeu a rânduit-o mai înainte de veci spre slava noastră, pe care nici unul dintre stăpânitorii acestui veac n-a cunoscut-o...; iar nouă ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său,

fiindcă Duhul toate le cercetează chiar și adâncurile lui Dumnezeu“ (I Corinteni 2, 7-8, 10).

Sfântul Evanghelist Ioan scrie în Evanghelia sa: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată, Fiul Cel Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut“ (Ioan 1, 18).

Însuși Iisus Hristos ne spune: „...nimeni nu cunoaște pe Fiul, decât numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaște nimeni, decât numai Fiul și cel căruia va voi Fiul să-i descopere“ (Matei 11, 27).

*Oare omul nu poate ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu fără osebita
Descoperire dumnezeiască ?*

Omul poate să-L cunoască pe Dumnezeu din cercetarea lucrurilor create de Acesta, dar o astfel de cunoaștere nu poate fi desăvârșită și îndestulătoare, ci slujește numai pregătirii pentru credință, doar ca îndrumător către cunoașterea lui Dumnezeu, din Descoperirea Sa.

„Cele nevăzute ale Lui se văd de la Facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire...“ (Romani 1, 20).

„Și a făcut dintr-un sânge tot neamul omenesc, ca să locuiască peste toată fața

pământului, așezând vremile cele de mai înainte rânduite și hotarele locuirii lor. Ca ei să caute pe Dumnezeu, doar L-ar pipăi și L-ar găsi, deși nu e departe de fiecare dintre noi. Căci în El trăim și ne mișcăm și suntem...” (Fapte 17, 26-28).

„Mai înaintea credinței în Dumnezeu se află gândul că El există, iar la acest gând ajungem prin lucrurile zidite. Cercetând cu osârdie zidirea lumii, cunoaștem că Dumnezeu este înțelept, atotputernic, bun; cunoaștem și toate însușirile Lui cele nevăzute. Astfel, îl primim ca pe Cărmuitorul Cel mai mare. Deci, dacă Dumnezeu este Făcător a toate, iar noi suntem, la rându-ne, parte din lume, atunci nu este Dumnezeu și Făcătorul nostru ? Astfel, urmarea acestei cunoștințe este credința, și după credință urmează închinarea“ (Sfântul Vasile cel Mare, *Epistole*).

DESPRE SFÂNTA TRADIȚIE ȘI DESPRE SFÂNTA SCRIPTURĂ

*În ce fel s-a răspândit Descoperirea
dumnezeiască printre oameni și cum s-a
păstrat ea în adevărata Biserică ?*

În două moduri: prin Sfânta Tradiție și
prin Sfânta Scriptură.

Ce se înțelege prin Sfânta Tradiție ?

Prin Sfânta Tradiție înțelegem modalitatea prin care adevărații credincioși, cinstitori ai cuvintelor și faptelor lui Dumnezeu transmit unul altuia – înaintașii către urmași – învățătura de credință, Legea lui Dumnezeu, Tainele și sfintele ritualuri.

*Avem certitudinea că Tradiția s-a păstrat
întocmai ?*

Toți adevărații credincioși, uniți prin credința în Sfânta Tradiție, păstrată de Dumnezeu în totalitate din generație în generație,

alcătuiesc Biserica, care este adevărata păstrătoare a Sfintei Tradiții sau, după spusa Sfântului Apostol Pavel, „Biserica Dumnezeului Celui viu, stâlp și temelie a adevărului” (I Timotei 3, 15).

Sfântul Irineu scrie: „Nu trebuie să căutăm adevărul în altă parte, căci este ușor a-l împrumuta de la Biserică. Căci, ca într-o vistierie bogată, întru ea apostolii au depozitat din belșug tot ceea ce ține de adevăr, așa încât orice însetat să poată afla în ea băutura vieții. Ea este ușa vieții” (*Împotriva ereziilor*).

Ce numim „Sfânta Scriptură” ?

Cărțile scrise, prin insuflarea Duhului Sfânt, de către oamenii luminați de Dumnezeu, numiți proroci și apostoli. De obicei, aceste cărți poartă numele de „Biblie”.

Ce înseamnă cuvântul „Biblie” ?

Cuvântul „Biblia” provine din limba greacă și se traduce prin *cărți*. Prin acest termen, scoatem în evidență că sfintele cărți sunt mai demne de luat în seamă, cu mult înaintea tuturor celorlalte.

Care este mai veche: Sfânta Tradiție sau Sfânta Scriptură ?

Cel mai vechi și cel dintâi mod de răspândire a Descoperirii dumnezeiești este

Sfânta Tradiție. De la Adam la Moise nu au fost sfintele cărți. Apoi, Însuși Domnul nostru Iisus Hristos a transmis dumnezeiasca învățătură și rânduielile Sale către ucenici prin cuvânt și faptă, și nu în scris. Tot în același mod au răspândit și întărit Biserica lui Hristos și apostolii, la început. Necesitatea Tradiției se vede și din aceea că puțini oameni pot folosi cărțile, pe când Tradiția este la îndemâna tuturor*.

De ce s-a dat Sfânta Scriptură ?

Pentru ca Descoperirea lui Dumnezeu să se păstreze neschimbată. În Sfânta Scriptură citim cuvintele prorocilor și ale apostolilor întocmai ca și cum am trăi și am asculta împreună cu ei, neluând seama la faptul că Sfintele Cărți s-au scris cu câteva veacuri și mii de ani înainte de vremea noastră.

Oare trebuie să mai respectăm Sfânta Tradiție dacă avem Sfânta Scriptură ?

Trebuie să respectăm Tradiția care se află în conglăsuire cu Descoperirea dumnezeiască și Sfânta Scriptură, după cum ne învață chiar Sfânta Scriptură. Sfântul Apostol

* Pentru a înțelege corect această frază trebuie să avem în vedere faptul că la vremea respectivă majoritatea oamenilor erau fără știință de carte (analfabeți).
– *Nota trad.*

Pavel scrie: „Deci, dar, fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră” (II Tesaloniceni 2, 15).

*Pentru ce este de trebuință și astăzi
Tradiția ?*

Pentru a conduce la dreapta înțelegere a Sfintei Scripturi, pentru dreapta săvârșire a Tainelor și pentru respectarea sfintelor ritualuri în curăția lor, așa cum au fost statornicite dintru început.

Sfântul Vasile cel Mare spune, privitor la aceasta, următoarele: „Din dogmele și propovăduirile păstrate în Biserică, pe unele le avem din învățătura scrisă, iar pe altele le-am primit din Tradiția apostolică, printr-o tainică predare; și unele, și altele au aceeași putere deosebită pentru buna credință, lucru pe care nu-l pot tăgădui nici cei ce știu puține lucruri despre rânduielile bisericești. Deci, dacă vom îndrăzni să lepădăm datinile cele nescrise, ca și cum n-ar avea mare importanță, atunci, fără tăgadă, vătămăm Evanghelia în cele mai de seamă lucruri, ori, mai mult, vom face lucru deșert din propovăduirea apostolilor. Deci, numai ca să dăm câteva pilde: Cine i-a învățat în scris pe cei ce nădăjduiesc în numele Domnului nostru Iisus Hristos, a se însemna prin semnul Cru-

cii ? Ce carte ne învață să ne întoarcem cu fața spre răsărit atunci când ne rugăm ? Care sfinți ne-au lăsat scrise cuvintele Epiclezei, prin care se prefac pâinea euharistică și paharul binecuvântării ? Căci nu ne îndestulăm doar cu cele spuse de apostoli sau de Sfânta Evanghelie, ci și din învățătura cea nescrisă am luat a spune și alte lucruri atât înainte, cât și după această chemare a Epiclezei, care au mare putere la Taine. Din ce scriere am învățat binecuvântarea apei Botezului și a untdelemnului de ungere, ca și a aceluia ce se botează ? Nu, oare, din acea trecută sub tăcere și tainică Tradiție ? Ce cuvânt scris ne învață pentru ce se face acea ungere cu untdelemn sau pentru ce acela care se botează trebuie cufundat de trei ori ? De unde sunt luate și celelalte ale Botezului, precum lepădarea de satana și de îngerii săi ? Nu, oare, din acea învățătură nescrisă, pe care părinții noștri au păstrat-o în taină, neatinsă de vreo întrebare nelalocul ei și de iscodire, fiind cu temeinicie învățați a păstra ascunsă sfințenia Tainelor ? Căci, care ar fi fost folosul de însemnare în scris a învățăturii despre acestea pe care celor nebotezați nici a le privi nu li se cuvine ?” (*Despre Sfântul Duh; Canoanele bisericești*)

DESPRE SFÂNȚA SCRIPTURĂ

Când a fost scrisă Sfânta Scriptură ?

În diferite timpuri. Unele, înainte de nașterea lui Hristos, iar altele, după.

Aceste două părți ale Sfintei Scripturi nu au o denumire deosebită ?

Ba da. Sfintele Scripturi care s-au scris înainte de Nașterea lui Hristos poartă numele de *Cărțile Vechiului Testament*, iar acelea care s-au scris după Nașterea lui Hristos se numesc *Cărțile Noului Testament*.

Ce înseamnă Vechiul și Noul Testament ?

Altfel spus: vechiul și noul legământ al lui Dumnezeu cu oamenii.

În ce constă Vechiul Testament ?

În aceea că Dumnezeu le-a făgăduit oamenilor pe Dumnezeiescul Mântuitor și i-a pregătit ca să-L primească.

*Cum i-a pregătit Dumnezeu pe oameni
ca să-L primească pe Mântuitorul ?*

Prin descoperiri treptate, prin prorociri și
prin preînchipuiri.

În ce constă Noul Testament ?

În aceea că Dumnezeu le-a dăruit oameni-
lor, cu adevărat, pe Dumnezeiescul Mântui-
tor, pe Unul-Născut Fiul Său, Iisus Hristos.

Câte cărți sfinte are Vechiul Testament ?

Sfântul Chiril al Ierusalimului, Sfântul
Atanasie cel Mare și Sfântul Ioan Damas-
chin enumeră 22 de cărți, bazându-se pe fe-
lul în care sunt numărate în biblia evreiască
(Sfântul Atanasie, *Epistola 39* și Sfântul
Ioan Damaschin).

*De ce se cuvine să luăm aminte la
enumerarea evreiască ?*

Pentru aceea că, așa cum spune Sfântul
Apostol Pavel, evreilor „li s-au încredințat
cuvintele lui Dumnezeu” (Romani 3, 2) și
Biserica creștină a Noului Testament a pri-
mit de la biserica evreiască Sfintele Cărți ale
Vechiului Testament.

*Care sunt Sfintele Cărți ale Vechiului
Testament potrivit Sf. Chiril și Atanasie ?*

Aceștia le menționează în felul următor:

1. Facerea;
2. Ieșirea;
3. Leviticul;
4. Numerii;
5. Deuteronomul;
6. Cartea lui Iosua Navi;
7. Cartea Judecătorilor și, alături de ea, ca adăugare, Cartea Rut;
8. Cartea întâi și a doua a Regilor, ca două părți ale aceleași cărți;
9. Cartea a treia și a patra a Regilor;
10. Prima și a 2-a carte Paralipomena;
11. Cartea întâi a lui Ezdra și a doua tot a aceluiași ori, după descrierea grecească, Cartea lui Neemia;
12. Estera;
13. Cartea lui Iov;
14. Cartea Psalmilor;
15. Pildele lui Solomon;
16. Ecclesiastul, a aceluiași;
17. Cântarea Cântărilor, a aceluiași;
18. Cartea prorocului Isaia;
19. Ieremia;
20. Iezechiel;
21. Daniel;
22. Cei 12 profeți mici.

De ce în această enumerare a cărților Vechiului Testament nu se amintește de Cartea „Înțelepciunea lui Isus Sirah” și de alte câteva ?

Pentru că ele nu se regăsesc în limba ebraică.

Cum trebuie să primim aceste din urmă cărți ?

Sfântul Atanasie cel Mare ne spune că ele au fost rânduite de Părinți pentru a fi citite celor intrați de curând în Biserică .

Cum se împarte cuprinsul cărților Vechiului Testament ?

Ele pot fi împărțite în următoarele patru categorii:

1. *Cărțile de legi*, care alcătuiesc baza Vechiului Testament;
2. *Istorice*, care cuprind îndeosebi istoria mântuirii;
3. *Pedagogice*, care cuprind învățătura cea mântuitoare;
4. *Profetice*, care cuprind profețiile despre viitor și, mai ales, despre Mântuitorul Iisus Hristos.

Care sunt cărțile de legi ?

Cele cinci cărți scrise de Moise: Cartea Facerii, Ieșirea, Leviticul, Numerii și Deuteronomul.

Însuși Mântuitorul Iisus Hristos a denumit aceste cărți „Legea lui Moise” (Luca 24, 44).

Ce cuprinde Cartea Facerii îndeosebi ?

Povestirea despre facerea lumii și a omului și apoi despre istoria și rânduielile credinței din prima perioadă de după facerea neamului omenesc.

Ce cuprind următoarele patru cărți ale lui Moise ?

Istoria adevăratei slujiri în timpul proorocului Moise și Legea lui Dumnezeu, dată prin el.

Care sunt cărțile istorice ale Vechiului Testament ?

Acestea sunt: Iosua Navi, Judecătorii, Rut, Regii, Paralipomena, Ezdra, Neemia și Estera.

Care sunt cărțile pedagogice ?

Cartea lui Iov, Psalmii și Pildele lui Solomon.

Ce trebuie să luăm aminte, mai cu seamă, la Psaltire ?

Ea, împreună cu învățătura cea mântuitoare, conține și învățăminte ale acestei istorii și multe prorociri despre Hristos Mântuitorul. Aceasta este un îndrumar desăvârșit

de rugăciune și de proslăvire a lui Dumnezeu și, de aceea, se folosește neîncetat în cadrul slujbelor bisericești.

Care sunt cărțile prorocești ?

Cărțile prorocilor Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel și ale celorlalți 12 profeți.

Câte cărți are Noul Testament ?

Douăzeci și șapte.

Avem printre ele cărți legiuitoare, adică unele care să constituie temelia Noului Testament ?

Acestea pot fi numite pe bună dreptate *Sfintele Evanghelii*, care conțin cele patru cărți ale Evangheliștilor: Matei, Marcu, Luca și Ioan.

Ce înseamnă cuvântul „Evanghelie“ ?

Acesta este un cuvânt grecesc și înseamnă *Bună Vestire*, adică *vestea cea bună* ori *veste de veselie*.

Despre ce binevestesc cărțile numite Evanghelii ?

Despre Dumnezeuiescul nostru Domn Iisus Hristos, despre venirea Lui pe pământ,

despre viața Lui pământească, despre faptele Sale minunate și despre mântuitoarea învățătură a Sa, iar la sfârșit despre moartea pe Cruce a Acestuia, despre slăvita Înviere și despre Înălțarea Sa la cer.

*De ce aceste cărți sunt numite
„Evanghelii” ?*

Deoarece pentru oameni nu poate fi o altă veste mai bună și mai plină de bucurie decât vestea despre Dumnezeiescul Mântuitor și despre veșnica mântuire. De aceea, și citirea Evangheliei în biserici este însoțită de fiecare dată de cântarea plină de veselie de la început: „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție !”

*Există printre cărțile Noului Testament
și cărți istorice ?*

Da. Și anume: Cartea Faptele Apostolilor.

Despre ce ne vorbește ea ?

Despre pogorârea Sfântului Duh asupra apostolilor și despre răspândirea Bisericii creștine prin lucrarea acestora.

Cum se tâlcuiește cuvântul „Apostol” ?

Cuvântul acesta înseamnă *trimis* și îi desemnează pe ucenicii aleși ai Domnului nos-

tre Iisus Hristos, pe care El i-a trimis să povăduiască Evanghelia.

Care sunt cărțile pedagogice ori învățătoarești ale Noului Testament ?

Cele șapte Epistole sobornicești: una a Apostolului Iacov, două ale Sfântului Apostol Petru, trei ale Sfântului Ioan și una a Sfântului Apostol Iuda, precum și cele 14 Epistole ale Sfântului Apostol Pavel: către Romani, două către Corinteni, către Galateni, către Efeseni, către Filipeni, către Coloseni, două către Tesaloniceni, două către Timotei, către Tit, către Filimon și către Evrei.

Printre cărțile Noului Testament există și cărți prorocești ?

O astfel de carte este Apocalipsa.

Ce înseamnă acest cuvânt ?

Acest cuvânt provine din limba greacă și înseamnă *Descoperire*.

Ce conține această carte ?

Descrierea tainică a viitoarei Judecăți a Bisericii lui Hristos și a întregii lumi.

Ce trebuie să urmărim prin citirea Sfintei Scripturi ?

În primul rând, trebuie să o citim cu evlavie, ca fiind cuvântul lui Dumnezeu, și cu rugăciune, ca să o putem înțelege.

În al doilea rând, trebuie să o citim cu intenție curată pentru povățuirea noastră în credință și îndemnarea la fapte bune.

În al treilea rând, ea trebuie înțeleasă în concordanță cu învățătura sfintei Biserici și a Sfinților Părinți.

*Când propovăduiește învățătura
Descoperirii dumnezeiești și a Sfintei
Scripturi oamenilor care nu le cunosc,
prin ce semne ar putea Biserica să
demonstreze că acesta este adevăratul
cuvânt al lui Dumnezeu ?*

Aceste semne sunt următoarele:

1. înălțimea acestei învățături, care dă mărturie că aceasta nu poate fi o invenție a minții omenești;
2. curăția acestei învățături, care arată că ea izvorăște din mintea preacurată a lui Dumnezeu;
3. prorociile;
4. minunile;
5. puterea de pătrundere a acestei învățături în inima oamenilor, caracteristică numai puterii lui Dumnezeu.

*În ce chip semnele prorocești arată
adevărul Descoperirii dumnezeiești ?*

Aceasta poate fi înțeleasă din următoarea pildă: Isaia a prorocit Nașterea lui Hristos din Fecioară, pe care înțelegerea omenească cea firească nu ar putea nici măcar să o gândească. Prin urmare, de vreme ce, peste câteva sute de ani, Domnul nostru Iisus Hristos S-a născut din Sfânta Fecioară Maria, atunci nu se poate să contesta faptul că prorocirea a fost cuvântul lui Dumnezeu Cel Atotștiutor și că împlinirea prorocirilor este lucrul lui Dumnezeu cel Atotputernic. De aceea, și Sfântul Evanghelist Matei, vorbind despre Nașterea lui Hristos, ne trimite tot la Isaia: „Acestea toate s-au făcut ca să se împlinească ceea ce s-a zis de Domnul prin prorocul care zice: «Iată, Fecioara va avea în pântece și va naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuel, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu»” (Matei 1, 22-23).

Ce sunt minunile ?

Faptele care nu pot fi făcute prin putere și iscusință omenească, ci prin Atotputernicia lui Dumnezeu. De pildă, învierea din morți.

În ce fel minunile slujesc ca semne ale adevăririi cuvântului dumnezeiesc ?

Cine face o minune adevărată lucrează cu puterea lui Dumnezeu. Prin urmare, el place lui Dumnezeu și are părtășie cu Duhul Aces-

tuia. Unei astfel de persoane îi stă în fire să spună numai adevărul curat. Și apoi, când o astfel de persoană vorbește în numele lui Dumnezeu, atunci prin ea, fără îndoială, vorbește cuvântul lui Dumnezeu.

De aceea, chiar Mântuitorul nostru Iisus Hristos arată că minunile sunt o mărturie puternică a trimiterii Sale dumnezeiești: „...lucrurile pe care Mi le-a dat Tatăl ca să le săvârșesc, lucrurile acestea pe care le fac Eu, mărturisesc despre Mine că Tatăl M-a trimis” (Ioan 5, 36).

*De unde se poate vedea în mod deosebit
puterea lucrătoare a învățaturii lui
Hristos ?*

Din aceea că învățătura celor 12 apostoli, aleși dintre oameni sărmani, neînvățați, de stare joasă, a cucerit și a supus lui Hristos pe cei puternici, înțelepți, bogați, împărați și împărății.

ALCĂTUIREA CATEHISMULUI

*Cum se împarte învățătura cea
mântuitoare, catehetică, în canonul ei de
alcătuire ?*

Pentru aceasta, după exemplul cărții *Mărturisirea ortodoxă*, aprobată de către patriarhii Bisericii Ortodoxe Răsăritene, trebuie să luăm ca temelie spusele Sfântului Apostol Pavel potrivit cărora ocupația creștinului în viața lui de zi cu zi trebuie să aibă în vedere aceste trei virtuți: credința, nădejdea și dragostea.

„Și acum rămân acestea trei: credința, nădejdea, dragostea” (I Corinteni 13, 13).

Așadar, creștinul are nevoie:

În primul rând, de învățătura despre credința în Dumnezeu și de Tainele pe care El le descoperă.

În al doilea rând, de învățătura despre nădejdea în Dumnezeu și despre mijloacele întăririi în ea.

În al treilea rând, de învățătura despre dragostea pentru Dumnezeu și pentru toți aceia pe care El ne poruncește a-i iubi.

Cum ne conduce Biserica către învățătura despre credință ?

Prin Simbolul de credință.

După ce trebuie să ne conducem în învățătura despre nădejde ?

După cuvintele despre Fericire ale Domnului și după Rugăciunea Domnească.

Unde poate fi găsită temelia învățăturii despre dragoste ?

În cele 10 porunci dumnezeiești.

Catehismul creștinesc

PARTEA ÎNTÂI. DESPRE CREDINȚĂ

Despre Simbolul de credință, în general, și despre originea lui

Ce este Simbolul de credință ?

„Simbolul de credință“ este expunerea pe scurt, dar precisă a învățăturii pe care trebuie să o mărturisească creștinul.

În ce cuvinte este expusă această învățătură ?

În următoarele:

- 1. Cred într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțitorul, Făcătorul cerului și al pământului, văzutelor tuturor și nevăzutelor;*
- 2. Și Într-Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toți vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat,*

- născut, nu făcut. Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut.
3. Care pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și S-a făcut om;
 4. Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont, a pățimit și S-a îngropat.
 5. Și a înviat a treia zi, după Scripturi;
 6. Și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui.
 7. Și iarăși va să vină, cu slavă, să judece viii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit;
 8. Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, Care de la Tatăl porcede, Cel Ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin proroci;
 9. Într-una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică;
 10. Mărturisesc un botez întru iertarea păcatelor;
 11. Aștept învierea morților;
 12. Și viața veacului ce va să vie. Amin !

Cine a alcătuit această învățătură de credință ?

Părinții primului și celui de-al doilea Sinod Ecumenic.

Ce este Sinodul (Soborul) Ecumenic ?

Ayunarea păstorilor și învățătorilor **Bisericii Creștine Universale**, pe cât este cu **putință** din toată lumea, spre întărirea **adevuratei** învățături și a credinței între creștini.

Câte Soboare Ecumenice au fost ?

Șapte:

1. Niceea;
2. Constantinopol;
3. Efes;
4. Calcedon;
5. Constantinopol (al doilea);
6. Constantinopol (al treilea);
7. Niceea (al doilea).

De unde s-a luat dreptarul acesta, de a se convoca sinoade ?

Din pilda apostolilor, care au ținut Sinodul de la Ierusalim (Fapte cap. 15). Întemeierea acestei slujiri se face, de asemenea, pe însăși spusele Mântuitorului Hristos, Care a dat hotărârilor Bisericii atâta putere încât cei ce nu ascultă să fie lipsiți de har, precum păgânii. Modul în care Biserica Universală își pronunță hotărârile este Sinodul Ecumenic. „... Spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș” (Matei 18, 17).

*De ce au fost convocate, îndeosebi,
primul și al doilea Sinod Ecumenic, la
care a fost alcătuit Simbolul de
credință ?*

Primul, pentru întărirea adevăratei învățături despre Fiul lui Dumnezeu, împotriva mincinoasei învățături a lui Arie, care cugeta hulitor despre Fiul lui Dumnezeu.

Al doilea, pentru întărirea învățăturii despre Sfântul Duh, împotriva lui Macedonie, care cugeta hulitor despre Sfântul Duh.

Când au avut loc aceste Sinoade ?

Primul, în anul 325 de la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, iar al doilea, în 381.

Despre articolele Simbolului de credință

*Ce trebuie să facem pentru a înțelege
mai bine Simbolul de credință
universal ?*

Trebuie să luăm aminte la împărțirea lui în cele 12 articole sau părți și să le cercetăm pe fiecare în parte.

*Despre ce este vorba în fiecare articol al
Simbolului de credință ?*

În primul articol este vorba despre *Dumnezeu* și îndeosebi despre *primul ipostas al Sfintei Treimi*, despre Dumnezeu-Tatăl și despre Dumnezeu ca Făcător al lumii.

În al doilea articol se vorbește despre al *doilea ipostas* al Sfintei Treimi, despre Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

În al treilea articol, despre *întruparea Fiului* lui Dumnezeu.

În al patrulea articol, despre *patimile și moartea* lui Iisus Hristos.

În al cincilea articol, despre *Învierea Mântuitorului* Iisus Hristos.

În al șaselea articol, despre *Înălțarea* lui Iisus Hristos la cer.

În al șaptelea articol, despre *a doua venire* a lui Iisus Hristos pe pământ.

În al optulea articol, despre *al treilea ipostas* al Sfintei Treimi, Sfântul Duh.

În al nouălea articol, *despre Biserică*.

În al zecelea articol, *despre Botez*, subînțelegându-se și restul Tainelor.

În al unsprezecelea articol, *despre viitoarea înviere a morților*.

În al doisprezecelea articol, *despre viața veșnică*.

Despre primul articol

Ce înseamnă „a crede în Dumnezeu” ?

„A crede în Dumnezeu” înseamnă a avea o încredințare vie despre existența Sa, însu-

șirile și faptele Sale și de a primi cu toată inima descoperirea cuvântului Său privitor la mântuirea neamului omenesc.

Poate fi arătat, în Sfânta Scriptură, unde este cuprinsă această credință în Dumnezeu ?

Sfântul Apostol Pavel scrie: „Fără credință, dar, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El este și că Se face răsplătitor celor care Îl caută” (Evrei 11, 6).

Credința lucrătoare a apostolului străbate și din următoarea rugăciune pentru noi adresată lui Dumnezeu: „Să vă dăruiască, după bogăția slavei Sale, ca să fiți puternic întăriți prin Duhul Său, în omul dinăuntru, și Hristos să Se sălășluiască, prin credință, în inimile voastre...” (Efeseni 3, 16, 17).

Cum trebuie să se îplinească adevărata și neschimbata lucrare a credinței din inimă în Dumnezeu ?

Prin chiar mărturisirea acestei credințe.

Ce înseamnă „a mărturisi credința” ?

Înseamnă a recunoaște deschis că deținem credința cea dreaptă și, prin aceasta, cu mare sinceritate și tărie, că nici lipsurile,

nici îngrozirea, nici chinurile și nici chiar **moartea** nu pot să ne rupă de la credința în **adevăratul** Dumnezeu și în Domnul nostru **Iisus Hristos**.

De ce este nevoie de mărturisirea credinței ?

Apostolul Pavel spune că ea este necesară pentru mântuire: „Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire” (Romani 10, 10).

De ce este nevoie, pentru mântuire, nu numai a crede, ci și a mărturisi credința cea adevărată ?

Deoarece, dacă cineva și-ar păstra viața ori bunurile pământești și s-ar lepăda de mărturisirea adevăratei credințe, aceasta ar arăta că nu are adevărata credință în Dumnezeu Mântuitorul și în viața viitoare, plină de fericire.

De ce în Simbolul de credință nu se spune: „Cred în Dumnezeu”, ci mai într-adins: „într-Unul Dumnezeu“ ?

Pentru a lepăda învățătura cea mincinoasă a păgânilor, care cinstesc creaturile lui Dumnezeu, crezând că sunt mai mulți dumnezei.

*Cum ne învață Sfânta Scriptură despre
unicitatea lui Dumnezeu ?*

Chiar cu aceleași cuvinte preluate în *Simbolul de credință* din spusele Sfântului Apostol Pavel: „... că nu este alt Dumnezeu decât Unul singur. Căci deși sunt așa-zisi dumnezei, fie în cer, fie pe pământ, – precum și sunt dumnezei mulți și domni mulți, – totuși, pentru noi, este un singur Dumnezeu, Tatăl, din Care sunt toate și noi întru El; și un singur Domn, Iisus Hristos, prin Care sunt toate și noi prin El” (I Corinteni 8, 4-6).

*Putem să-L cunoaștem pe Dumnezeu în
însăși ființa Sa ?*

Nu. Aceasta este în afara oricărei cunoașteri, nu numai a oamenilor, ci și a îngerilor.

*Ce ne spune despre aceasta Sfânta
Scriptură ?*

Sfântul Apostol Pavel spune: „ Cel ce singur are nemurire... locuiește întru lumină neapropiată; ...nu L-a văzut nimeni dintre oameni, nici nu poată să-L vadă...” (I Timotei 6, 16).

*Ce înțelegere despre Ființa și însușirile
lui Dumnezeu putem căpăta din
Descoperirea dumnezeiască ?*

Dumnezeu este Duh, Veșnic, Atotbun, Atotvăzător, Preadrept, Atotputernic, Atotprezent, Neschimbat, Fără nici o lipsă, Întotfericit.

Se arată toate acestea în Sfânta Scriptură ?

Însuși Mântuitorul Iisus Hristos ne spune: „Duh este Dumnezeu” (Ioan 4, 24).

Despre veșnicia lui Dumnezeu ne vorbește David: „Mai înainte de ce s-au făcut munții și s-a zidit pământul și lumea, din veac și până în veac ești Tu” (Psalmi 89, 2).

În Apocalipsă citim următoarea slavoslovie către Dumnezeu: „Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeu, Atotțitorul, Cel ce era, Cel ce este și Cel ce vine” (Apocalipsă 4, 8).

Sfântul Apostol Pavel spune că Evanghelia este propovăduită „după porunca veșnicului Dumnezeu” (Romani 16, 26).

Despre bunătatea lui Dumnezeu Însuși Mântuitorul Iisus Hristos afirmă: „Nimeni nu este bun decât numai Unul Dumnezeu” (Matei 19, 17).

Sfântul Apostol Ioan spune: „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4, 16).

David cântă: „Îndurat și milostiv este Domnul, îndelung-răbdător și mult-milostiv” (Psalmi 102, 8); „Bun este Domnul cu toți și îndurările Lui peste toate lucrurile Lui” (Psalmi 144, 8, 9).

Despre atotștiința lui Dumnezeu, Sfântul Apostol Ioan spune: „... Dumnezeu este mai mare decât inima noastră și știe toate” (I Ioan 3, 20).

Sfântul Apostol Pavel exclamă: „O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu ! Cât sunt de necercetate judecățile Lui și cât de nepătrunse căile Lui !” (Romani 11, 33)

Despre dreapta Judecată a lui Dumnezeu David cântă: „Drept este Domnul și dreapta-tea a iubit și fața Lui spre cel drept privește” (Psalmi 10, 7).

Sfântul Apostol Pavel spune că Dumnezeu „va răsplăti fiecăruia după faptele lui, ...căci nu este părtinire la Dumnezeu” (Romani 2, 6, 11).

Despre atotputernicia lui Dumnezeu, Psalmistul afirmă: „Că El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-au zidit” (Psalmi 32, 9).

Arhanghelul spune în Evanghelie: „...la Dumnezeu nimic nu este cu neputință” (Luca 1, 37).

Atotprezența lui Dumnezeu, David o înfățișează astfel: „Unde mă voi duce de la Duhul Tău și de la fața Ta unde voi fugi ? De mă voi sui în cer, Tu acolo ești. De mă voi coborî în iad, de față ești. De voi lua aripile mele de dimineață și de mă voi așeza la marginile mării și acolo mâna Ta mă va povățui și mă va ține dreapta Ta. Și am zis:

«Poate întunericul mă va acoperi și se va face noapte lumina dimprejurul meu». Dar întunericul nu este întuneric la Tine și noaptea ca ziua va lumina. Cum este întunericul ei, așa este și lumina ei” (Psalmi 138, 7-12).

Sfântul Apostol Iacov scrie: „la Părintele luminilor... nu este schimbare sau umbră de mutare” (Iacov 1, 17).

Sfântul Apostol Pavel spune că Dumnezeu „... nu este slujit de mâini omenești ca și cum ar avea nevoie de ceva, El dând tuturor viață și suflare și toate” (Fapte 17, 25).

Doar El Se numește „fericitul și singurul Stăpânitor, Împăratul Împăraților și Domnul domnilor” (I Timotei 6, 15).

Dacă Dumnezeu este Duh, atunci cum Sfânta Scriptură Îi atribuie totuși membre trupești, de pildă: inimă, ochi, urechi, mâini ?

Sfânta Scriptură vorbește despre acestea după obișnuita înțelegere omenească, dar ele trebuie văzute în sens duhovnicesc și mai presus de orice înțelegere. De pildă, inima lui Dumnezeu înseamnă *bunătate* sau iubirea lui Dumnezeu, ochii și urechile înseamnă *atotprezența*, mâinile, *atotputernicia*.

Dacă Dumnezeu este pretutindeni, de ce se spune atunci că Dumnezeu este în ceruri ori în Biserică ?

Dumnezeu este pretutindeni, însă în ceruri este o deosebită prezență a Sa în veșnica slavă, în prezența fericitelor duhuri, iar în Biserică este o deosebită prezență a Sa prin har și prin Sfintele Taine, cunoscută prin evlavie, percepută de credincioși și arătată uneori prin minunate semne.

Mântuitorul Iisus Hristos spune: „Că unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 20).

*Cum trebuie înțelese cuvintele din Crez:
„Cred într-Unul Dumnezeu, Tatăl” ?*

Acestea trebuie înțelese în legătură cu Taina Sfintei Treimi, pentru că Dumnezeu este Unul după ființă, însă întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Treimea Cea de o ființă și nedespărțită.

*Ce se spune despre Sfânta Treime în
Sfânta Scriptură ?*

Principalele lucruri spuse despre Aceasta le aflăm din Noul Testament: „... mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” (Matei 28, 19); „... Trei sunt Care mărturisesc în cer: Tatăl, Cuvântul și Sfântul Duh, și Acești trei Una sunt” (I Ioan 5, 7).

Oare se vorbește despre Sfânta Treime și în Vechiul Testament ?

Desigur, însă nu așa de clar. De pildă: „Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit și cu duhul gurii Lui toată puterea lor” (Psalmi 32, 6).

„Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui” (Isaia 6, 3).

Cum Dumnezeu Cel Unul este întreit în Persoană ? Noi nu putem cuprinde cu mintea această adâncă Taină dumnezeiască, dar credem în ea, după nemincinoasa mărturisire a cuvântului lui Dumnezeu: „... și cele ale lui Dumnezeu, nimeni nu le-a cunoscut, decât Duhul lui Dumnezeu” (I Corinteni 2, 11).

Ce deosebire există între persoanele Sfintei Treimi ?

Dumnezeu Tatăl nu este născut și nu precede din celelalte Persoane; Fiul lui Dumnezeu este născut, mai înainte de veci, din Tatăl; Duhul Sfânt precede, mai înainte de veci, din Tatăl.

Cele trei Ipostasuri ori Persoane ale Preasfintei Treimi se află în aceeași vrednicie deopotrivă ?

În desăvârșită vrednicie și egalitate dumnezeiască. Așa cum Tatăl este Dumnezeu

adevărat, în aceeași măsură și Fiul este Dumnezeu adevărat, și la fel și Duhul Sfânt; în acest chip, pentru că în cele trei Ipostasuri este numai un singur Dumnezeu, triipostaziat.

*De ce Dumnezeu se numește
„Atotfiitorul“ ?*

Pentru că pe toate câte sunt El le ține cu puterea și cu voia Sa.

*Ce arată cuvintele Crezului: „Făcătorul
Cerului și al pământului, văzutele
tuturor și nevăzutele” ?*

Acea că totul este creat de Dumnezeu și nimic nu poate exista fără El.

*Aceste cuvinte nu sunt luate din Sfânta
Scriptură ?*

Ba da. Cartea Facerii începe cu aceste cuvinte: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul”.

Apostolul Pavel spune despre Mântuitorul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, următoarele: „... că întru El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute, și cele nevăzute, fie tronuri, fie domnii, fie începătorii, fie stăpânii. Toate s-au făcut prin El și pentru El” (Coloseni 1, 16).

Ce trebuie înțeles în Simbolul de credință prin „cele nevăzute” ?

Cele nevăzute ori lumea duhovnicească, care aparține îngerilor.

Ce sunt îngerii ?

Îngerii sunt duhuri netrupești, înzestrate cu rațiune, voință și tărie.

Cum se tâlcuiește cuvântul „înger” ?

Acesta se tâlcuiește prin *vestitor*.

De ce-i numim așa ?

Pentru că Dumnezeu îi trimite să vestească voia Sa. Așa, de pildă, a fost trimis și Gavriil să vestească mai dinainte Preasfintei Fecioare Maria zămislirea Mântuitorului Iisus Hristos.

Care dintre ele au fost create mai întâi: cele văzute ori cele nevăzute ?

Cele nevăzute înaintea celor văzute și îngerii înaintea oamenilor, așa cum este scris în *Mărturisirea de credință ortodoxă*.

Se poate afla despre aceasta vreo mărturie în Sfânta Scriptură ?

Despre facerea pământului Însuși Dumnezeu grăiește astfel în Cartea lui Iov: „... cine a pus piatra lui cea din capul unghiului, atunci când stelele dimineții cântau laolaltă și toți îngerii lui Dumnezeu Mă sărbătoreau ?” (Iov 38, 6, 7)

De unde vine denumirea de „îngeri păzitori” ?

Din următoarele cuvinte ale Sfintei Scripturi: „... îngerilor Săi va porunci pentru tine ca să te păzească în toate căile tale” (Psalmi 90, 11).

Fiecăruia ni s-a dat un înger păzitor ?

Fără îndoială. Despre aceasta ne încredințează următoarele cuvinte ale Mântuitorului Iisus Hristos: „Vedeți să nu disprețuiți pe vreunul din aceștia mici, că zic vouă: Că îngerii lor, în ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, Care este în ceruri” (Matei 18, 10).

Oare toți îngerii sunt buni și înfăptuitori ai binelui ?

Nu. Există și *îngeri răi* care, de altfel, se mai numesc *diavoli*.

Din ce pricină sunt răi ?

Ei au fost făcuți buni, însă și-au încălcat datoria împotrivindu-se lui Dumnezeu și, în acest chip, s-au îndepărtat de la El și au căzut în iubire de sine, mândrie și răutate. După spusele Sfântului Apostol Iuda, aceștia sunt îngerii „care nu și-au păzit vrednicia, ci au părăsit locașul lor” (Iuda 1, 6).

Cum se tâlcuiește cuvântul „diavol” ?

Acesta înseamnă *clevetitor* ori *ademenitor*.

*De ce îngerii răi sunt numiți „diavoli”,
adică „clevetitori” ori „ademenitori” ?*

Pentru că se străduie să-i înșele pe oameni și să-i ademenească, insuflându-le gânduri înșelătoare și dorințe rele.

Despre aceasta, Mântuitorul Iisus Hristos le spune iudeilor necredincioși: „Voi sunteți din tatăl vostru diavolul și vreți să faceți poftele tatălui vostru. El, de la început, a fost ucigător de oameni și nu a stat într-o adevăr, pentru că nu este adevăr întru el. Când grăiește minciuna, grăiește dintru ale sale, căci este mincinos și tatăl minciunii” (Ioan 8, 44).

*Ce ne descoperă Sfânta Scriptură despre
Facerea lumii ?*

Întru început, Dumnezeu a făcut cerul și pământul din nimic. Pământul era netocmit

și gol. După aceea, Dumnezeu a creat pe rând:

- în prima zi a lumii, lumina;
- în a doua zi, tăria, adică cerul văzut;
- în a treia zi, apele pământului în hotarele lor, uscatul și vegetația;
- în a patra, soarele, luna și stelele;
- în a cincea, peștii și păsările;
- în a șasea, viețuitoarele cu patru picioare care trăiesc pe uscat, iar la sfârșit, pe om. După crearea omului, în a șaptea zi Dumnezeu S-a odihnit de toate lucrările Sale. Această a șaptea zi s-a numit *sabat*, ceea ce în evreiește se tâlcuiește prin *odihnă* (Facere 2, 1-8).

Făpturile văzute, create astfel, sunt așa cum le vedem și astăzi ?

Nu. La crearea lor, toate au fost făcute bune, adică curate, minunate și nesupuse stricăciunii.

Oare nu se cunoaște ceva deosebit despre crearea omului ?

Dumnezeu în Sfânta Treime a spus: „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră”. (Facere 1, 26) Și a făcut Dumnezeu trupul primului om, Adam, din pământ; a suflat pe fața lui suflare de viață; l-a așezat pe Adam în Rai; i-a dat lui ca hrană în afară

de celelalte roduri ale Raiului și pe cele ale Pomului Vieții; la sfârșit a luat din Adam, în timp ce dormea, o coastă și din ea a creat prima femeie, pe Eva” (Facere 2, 21-23).

În ce constă chipul lui Dumnezeu ?

După tâlcuirea Sfântului Apostol Pavel, el constă „... întru dreptate și în sfințenia adevărului” (Efeseni 4, 24).

Ce este „suflarea de viață” ?

Sufletul, ființa duhovnicească și nemuritoare.

Ce este „Raiul” ?

Cuvântul „Rai” înseamnă *grădină*. Așa se cheamă minunata și fericita locuință a primilor oameni, descrisă în Cartea Facerii asemenea unei grădini.

Raiul în care au fost așezați primii oameni era de natură materială ori duhovnicească ?

Pentru trup era material, ca o locuință văzută, plină de fericire, iar pentru suflet era duhovnicesc, ca o stare de binecuvântată legătură cu Dumnezeu și duhovnicească contemplare a făpturii. (Vezi Sfântul Grigorie

Teologul, *Cuvânt către Tesaloniceni* și Sfântului Ioan Damaschin, *Dogmatica*.)

Ce este „pomul vieții” ?

Pomul vieții era acel pom ale cărui fructe, dacă le-ar fi mâncat omul, trupul său ar fi devenit nesupus bolii și nemuritor.

De ce Eva a fost creată din coasta lui Adam ?

Pentru ca întreg neamul omenesc să fie un singur trup după proveniența sa și pentru ca înclinarea firii omenești să fie spre dragostea și purtarea de grijă a unuia față de altul.

Cu ce scop l-a creat Dumnezeu pe om ?

Pentru ca omul să-L cunoască pe Dumnezeu, să-L iubească și să-L preaslăvească și, prin aceasta, să ajungă la fericirea veșnică.

Planul lui Dumnezeu cu privire la scopul omului, de a dobândi veșnica fericire, nu poartă o denumire mai deosebită în învățătura de credință ?

Acest plan se numește mai înainte *rânduiala lui Dumnezeu*.

Oare prehotărârea lui Dumnezeu în privința fericirii omului a rămas

*neschimbată, atâta timp cât vedem
astăzi că omul nu este fericit ?*

A rămas neschimbată, pentru că Dumnezeu, în preștiința și în milosârdia Sa cea fără de margini, și din pricina abaterii omului de la calea fericirii hărăzite lui i-a deschis o nouă cale spre fericire prin Unul-Născut Fiul Său Iisus Hristos: „Precum întru El ne-a și ales înainte de întemeierea lumii...“, spune Sfântul Apostol Pavel (Efeseni 1, 4).

Cum trebuie înțeleasă mai înainte-rânduirea lui Dumnezeu în legătură cu omul, în general, și cu fiecare, în particular ?

Dumnezeu a rânduit mai dinainte să le dăruiască tuturor oamenilor și le-a dăruit, într-adevăr, după aceea, harul premergător și mijloace de nădejde pentru a atinge fericirea cerească; iar aceia cărora le-a dăruit El harul, și l-au primit de bunăvoie, și au întrebunțat mijloacele lui mântuitoare primite în dar, și au mers pe drumul fericirii arătat de El, unora ca aceștia le-a pregătit fericirea.

Cum vorbește despre aceasta cuvântul lui Dumnezeu ?

„Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât...” (Romani 8, 29).

*Ce ne lămurește în această privință
Biserica Ortodoxă ?*

În *Mărturisirea de credință* a Patriarhilor răsăriteni este spus: „Fiindcă Dumnezeu a știut mai dinainte cum că unii se vor folosi în scop bun de libertatea lor, iar alții într-un scop rău, atunci de aceea pe unii i-a hotărât spre slavă, iar pe alții spre osândă” (Articolul 3).

*După facerea lumii și a omului, cum a
continuat Dumnezeu să acționeze în mod
direct asupra lumii și în special asupra
oamenilor ?*

Prin Pronia Sa.

Ce este Pronia lui Dumnezeu ?

Pronia dumnezeiască este neîncetata lucrare a atotputerniciei, a atotînțelepciunii și a bunătății lui Dumnezeu, prin care El susține creația și puterile ființelor, îndreptându-le către scopuri bune, susținând orice bine, iar răul născut prin abaterea de la bine îl curmă ori îl îndreaptă către scopuri bune.

*Ce spune Sfânta Scriptură despre Pronia
lui Dumnezeu ?*

Mântuitorul Iisus Hristos Însuși vorbește despre aceasta: „Priviți la păsările cerului,

că nu seamănă, nici nu seceră nici nu adună în jitnițe, și Tatăl vostru Cel ceresc le hrănește” (Matei 6, 26). Din aceste cuvinte reiese modul în care se manifestă Pronia lui Dumnezeu asupra făpturilor și, îndeosebi, asupra omului.

Întregul Psalm 90 zugrăvește îndeosebi și în multe chipuri Pronia lui Dumnezeu îndreptată asupra oamenilor.

Al doilea articol

Ce se poate înțelege prin cuvintele „Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu“ ?

Fiul lui Dumnezeu este numele celei de-a doua persoane a Sfintei Treimi, după dumnezeirea Sa. Acest Fiu al lui Dumnezeu S-a numit *Iisus* când S-a născut pe pământ, ca om. *Hristos* L-au numit prorocii, când încă îi așteptau venirea pe pământ.

Cum se tâlcuiește numele „Iisus“ ?

Mântuitor.

Cine L-a numit pe El Iisus ?

Arhanghelul Gavriil.

De ce a primit acest nume Fiul lui Dumnezeu la venirea Lui pe pământ ?

Pentru că El S-a născut ca să-i *mântuiască* pe oameni.

Ce înseamnă numele „Hristos“ ?

Uns.

Care este proveniența numelui „Uns“ ?

De la ungerea cu sfântul mir, prin care se primea în dar Duhul Sfânt.

Numai Iisus, Fiul lui Dumnezeu, Se numește Uns ?

Nu. Unși, odinioară, se numeau *împărații, arhieriei și prorocii*.

De ce Iisus, Fiul lui Dumnezeu, Se numește Uns ?

Pentru că El, ca om a primit nemăsurat toate darurile Duhului Sfânt și, în acest chip, a ajuns la cele mai înalte trepte ale *vredniciei* de proroc, ale *sfînțeniei* de arhieru și ale *puterniciei* de împărat.

În ce sens Iisus Hristos este numit „Domn“ ?

În sensul că El este adevăratul Dumnezeu. Căci numele „Domn” este același cu numele de „Dumnezeu”.

Ce ne spune Sfânta Scriptură despre dumnezeirea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu ?

„La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul” (Ioan 1, 1).

De ce Iisus Hristos Se numește „Unul-Născut“ ?

Aceasta înseamnă că numai El singur este Fiul lui Dumnezeu, născut din ființa lui Dumnezeu-Tatăl și, pentru aceasta, este *de o ființă* cu Dumnezeu-Tatăl; și, prin urmare, fără de asemănare, întrecând toți sfinții îngeri și oamenii sfinți, care se numesc fiii lui Dumnezeu după *har* (Ioan 1, 12).

Sfânta Scriptură Îl numește pe Iisus Hristos „Unul-Născut” ?

Îl numește. De pildă, în următoarele cuvinte ale Evanghelistului Ioan: „Și Cuvântul S-a făcut Trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14); „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul cel Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut” (Ioan 1, 18).

De ce, în Simbolul de credință, se mai spune despre Fiul lui Dumnezeu și că este născut din Tatăl ?

Aceasta este o trăsătură a Persoanei Sale, prin care El Se diferențiază de celelalte Fețe ale Sfintei Treimi.

De ce se spune că El este născut mai înainte de toți vecii ?

Pentru a nu se crede că a existat un timp când El nu a fost. Altfel spus, prin aceasta se arată că Iisus Hristos este veșnicul Fiu al lui Dumnezeu, la fel cum și Dumnezeu-Tatăl este veșnic.

Ce înseamnă, în Simbolul de credință, cuvintele „Lumină din Lumină“ ?

Prin asemănarea cu lumina văzută, acestea lămuresc nașterea cea neînțeleasă a Fiului lui Dumnezeu din Tatăl. Privind către soare, vedem lumina. Din această lumină se naște lumina văzută care se arată în toată lumea de sub soare; dar și una și alta sunt o singură lumină, nedespărțită și de aceeași natură. Asemenea acestora Dumnezeu-Tatăl este *veșnica* „Lumină“ (I Ioan 1, 5); din El Se naște Fiul lui Dumnezeu Care, de asemenea, este *veșnică* „Lumină“; deci Dumnezeu-Tatăl și Fiul lui Dumnezeu sunt aceeași

veșnică „Lumină“, nedespărțită și de aceeași fire dumnezeiască.

Ce putere se află în cuvintele Simbolului de credință „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat” ?

Aceea că Fiul lui Dumnezeu Se numește Dumnezeu, în același înțeles adevărat precum Dumnezeu-Tatăl.

Aceste cuvinte nu sunt luate din Sfânta Scriptură ?

Ba da. Aceste cuvinte sunt luate din spusese Sfântului Ioan Teologul: „Știm iarăși că Fiul lui Dumnezeu a venit și ne-a dat nouă pricepere, ca să cunoaștem pe Dumnezeul Cel adevărat; și noi suntem în Dumnezeul Cel adevărat, adică întru Fiul Său Iisus Hristos. Acesta este adevăratul Dumnezeu și viața de veci” (I Ioan 5, 20).

De ce în Simbolul de credință se mai adaugă despre Fiul lui Dumnezeu și că este „Născut, iar nu făcut” ?

Acestea sunt adăugate împotriva învățurii lui Arie, care spunea cu necinste că Fiul lui Dumnezeu este făcut (creat).

Ce înseamnă au cuvintele „Cel de o ființă cu Tatăl” ?

Prin ele se spune că Fiul lui Dumnezeu este Unic și că este de o ființă cu Dumnezeu-Tatăl.

Cum ne vorbește despre aceasta Sfânta Scriptură ?

Însuși Mântuitorul Iisus Hristos vorbește despre Sine și despre Dumnezeu-Tatăl, astfel: „... Eu și Tatăl una suntem” (Ioan 10, 30).

Ce arată cuvintele Simbolului de credință „prin Care toate s-au făcut” ?

Acea că Dumnezeu-Tatăl a făcut totul prin Fiul Său, prin veșnica Sa înțelepciune și prin veșnicul cuvânt al Său: „Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut” (Ioan 1, 3).

Despre al treilea articol

Despre cine se spune în Simbolul de credință că S-a pogorât din cer ?

Despre Fiul lui Dumnezeu.

Cum S-a pogorât din cer, când El, ca Dumnezeu, este prezent pretutindeni ?

Într-adevăr, El este omniprezent și deci este întotdeauna în cer și întotdeauna pe pământ.

mânt; însă pe pământ El era doar în mod nevăzut mai înainte, iar mai apoi S-a arătat în trup; deci, în acest sens se spune că S-a pogorât din cer.

Ce ne spune despre aceasta Sfânta Scriptură ?

Iată cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: „... nimeni nu s-a suit în cer, decât Cel ce S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer” (Ioan 3, 13).

De ce S-a pogorât din cer Fiul lui Dumnezeu ?

„Pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire“, așa cum este spus în *Simbolul de Credință*.

În ce sens se spune că Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât din cer pentru noi, oamenii ?

În sensul că El a venit pe pământ nu numai pentru un oarecare popor și nici pentru anumiți oameni, ci pentru fiecare dintre noi, oamenii, în general.

De care lucruri anume a venit să mântuiască pe oameni, pe pământ, Fiul lui Dumnezeu ?

A venit să ne mântuiască de păcat, de blestem și de moarte.

Ce este păcatul ?

Călcarea legii. „Păcatul este nelegiuirea” (I Ioan 3, 4).

De unde este păcatul în oameni, când ei au fost făcuți după chipul lui Dumnezeu, iar Dumnezeu nu poate greși ?

De la diavol. „Cine săvârșește păcatul este de la diavolul, pentru că de la început diavolul păcătuiește” (I Ioan 3, 8).

Cum a venit păcatul de la diavol la oameni ?

Diavolul i-a înșelat pe Eva și pe Adam și i-a ispitit să încalce porunca lui Dumnezeu.

Care poruncă ?

Dumnezeu i-a poruncit lui Adam, în Rai, să nu mănânce din rodul pomului cunoștinței Binelui și Răului, adăugând și faptul „că în-dată ce va gusta din el cu moarte va muri”.

De ce a devenit omul muritor prin gustarea din rodul pomului cunoștinței Binelui și Răului ?

Pentru că aceasta era unită cu neascultarea de voia lui Dumnezeu și, în acest fel, omul s-a îndepărtat de Dumnezeu și de harul Său și s-a înstrăinat de viața lui Dumnezeu.

*În ce fel se potrivește obiectului său
denumirea de „pom al cunoștinței
Binelui și Răului” ?*

În acela că, prin acest pom, omul a cunoscut prin experiență proprie cât bine era cuprins în ascultarea de voia lui Dumnezeu și cât rău în neascultarea acesteia.

*Cum au putut Adam și Eva să asculte de
diavol, încălcând voia lui Dumnezeu ?*

După bunătatea Sa, când l-a făcut pe om, Dumnezeu i-a dat *voință*, fireasca dispoziție de a-L iubi pe Dumnezeu și *libertate*; însă omul a *întrebuințat întru rău* această libertate.

*Cum i-a înșelat diavolul pe Adam și pe
Eva ?*

Eva l-a văzut, în Rai, pe șarpele care a încredințat-o că, dacă oamenii vor gusta din rodul pomului cunoștinței Binelui și Răului vor ajunge să cunoască Binele și Răul și vor fi asemenea lui Dumnezeu. Eva a fost înșelată cu aceste făgăduințe, dar și de frumu-

sețea rodului, și a gustat; Adam a gustat și el după aceea, la Îndemnul Evei.

Ce a urmat după păcatul lui Adam ?

Blestemul și moartea.

Ce este blestemul ?

Condamnarea păcatului de către dreapta judecată a lui Dumnezeu, căci prin păcat a venit pe pământ răul și pedeapsa oamenilor.

Dumnezeu i-a spus lui Adam: „Blestemat va fi pământul pentru tine” (Facere 3, 17).

Ce fel de moarte s-a născut din păcatul adamic ?

Îndoită moarte: *trupească*, atunci când trupul rămâne lipsit de sufletul care via în el, și *duhovnicească*, atunci când sufletul se lipsește de harul lui Dumnezeu care îl însuflețește și aprindea viața duhovnicească.

Este posibil ca și sufletul să moară, asemenea trupului ?

Poate să moară, dar nu asemenea trupului. Când moare, trupul își pierde simțirea și se descompune, în timp ce sufletul, când moare prin păcat, este lipsit de lumina duhovnicească, de bucurie și de fericire, însă nu se

descompune și nu este distrus, ci rămâne într-o stare de întuneric, necaz și suferință.

*De ce nu au murit doar primii oameni,
ci mor cu toții ?*

Pentru că toți s-au născut din Adam molipsiți de păcat și pentru că și ei păcătuiesc la rândul lor. Așa cum dintr-un izvor necurat se murdărește tot râul, în mod firesc, tot astfel, din plămada dintru început, păcatul molipsitor și apoi dătător de moarte, în mod firesc, răspândește păcat molipsitor și apoi moartea în urmași.

*Ce ne spune despre aceasta Sfânta
Scriptură ?*

„De aceea, precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el” (Romani 5, 12).

*Rodul Pomului Vieții a mai fost la
îndemâna oamenilor după ce au
păcătuit ?*

După ce au păcătuit ei, nu au mai putut gusta din aceasta, pentru că au fost izgoniți din Rai.

*Le-a mai rămas atunci oamenilor vreo
nădejde de mântuire ?*

Când primii oameni și-au mărturisit păcatul înaintea lui Dumnezeu, atunci Dumnezeu, din îndurarea Sa, le-a dat nădejde de mântuire.

În ce a constat această nădejde ?

Dumnezeu le-a făgăduit că sămânța femeii va strivi capul șarpelui (Facere 3, 15).

Ce înseamnă aceasta ?

Înseamnă că Iisus Hristos îl va înfrânge pe diavol, înșelătorul oamenilor, și-i va izbăvi pe ei de păcat, blestem și moarte.

De ce Iisus Hristos Se numește sămânța femeii ?

Pentru că El S-a născut pe pământ fără de bărbat, din Sfânta Fecioară Maria.

Care a fost folosul acestei făgăduințe ?

Acela că oamenii au putut să creadă în Mântuitorul Care avea să vină încă din timpul acestor făgăduințe, tot așa cum credem și noi în Cel Ce a venit.

Au crezut cu adevărat oamenii din vremurile de demult în venirea Mântuitorului ?

Puțini; iar cea mai mare parte a uitat făgăduința lui Dumnezeu despre Mântuitorul.

Nu a reluat Dumnezeu această făgăduință ?

În mod repetat. De pildă, lui Avraam i-a dat făgăduința unui Mântuitor, prin următoarele cuvinte: „Și se vor binecuvânta prin neamul tău toate popoarele pământului...” (Facere 22, 18).

Aceeași făgăduință i-a repetat-o El lui David, în următoarele cuvinte: „... voi ridica după tine pe urmașul tău, care va răsări din coapsele tale... și voi întări scaunul domniei lui în veci” (II Regi 7, 12, 13).

Ce înțeles are cuvântul întrupare ?

Acela că Fiul lui Dumnezeu a luat trup omenesc fără de păcat și S-a făcut Om, fără a înceta să fie Dumnezeu.

De unde a fost luat cuvântul „întrupare“ ?

Din cuvântul Sfântului Ioan Evanghelistul: „Cuvântul S-a făcut Trup” (Ioan 1, 14).

De ce în Simbolul de credință se mai adaugă și faptul că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, după ce s-a vorbit despre Întruparea Lui ?

Ca să nu creadă cineva că Fiul lui Dumnezeu a primit numai *trup*, ci să se recunoască în El *om desăvârșit*, alcătuit din trup și suflet.

Există mărturie despre aceasta în Sfânta Scriptură ?

Sfântul Apostol Pavel scrie: „Căci unul este Dumnezeu, unul este și mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Hristos Iisus” (I Timotei 2, 5).

Și atunci există numai o fire în Iisus Hristos ?

Nu. În El se află, nedespărțite și neamestecate, *două firi*: dumnezeiască și omenească și, în acord cu aceste două firi, și două voințe.

Nu sunt atunci și două Persoane ?

Nu. *O singură Persoană*, Dumnezeu și om laolaltă, într-un cuvânt: Dumnezeu-Om.

Cum vorbește Sfânta Scriptură despre Întruparea Fiului lui Dumnezeu de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara ?

Sfântul Evanghelist Luca afirmă că Fecioara Maria l-a întrebat pe îngerul mai îna-

inte-vestitor al zămislirii lui Iisus: „«Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat»?» Și, răspunzând, îngerul i-a zis: «Dubul Sfânt Se va pogorî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema»” (Luca 1, 34-35).

Cine a fost Fecioara Maria ?

O Sfântă Fecioară din sămânța lui Avram și David, din sămânța din care trebuia să Se nască Mântuitorul, după făgăduința lui Dumnezeu. Ea a fost logodită cu Iosif, din același neam, care i-a fost păzitor, căci ea fusese afierosită lui Dumnezeu cu făgăduința de a rămâne pururea Fecioară.

A rămas, într-adevăr, pururea Fecioară, Preasfânta Maria ?

A fost și a rămas Fecioară înainte, în timpul și după Nașterea Mântuitorului și, de aceea, se numește *pururea Fecioară*.

Cu ce altă numire înaltă este cinstită Preasfânta Fecioară Maria de către Biserica Ortodoxă ?

Sub denumirea de *Născătoare de Dumnezeu*.

*Poate fi arătat începutul acestei
denumiri în Sfânta Scriptură ?*

Aceasta s-a luat din următoarele cuvinte ale prorocului Isaia: „Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel” (Isaia 7, 14), *ceea ce se tâlcuiește: Dumnezeu este cu noi.*

Tot astfel, dreapta Elisabeta o numește pe Preasfânta Fecioară *Maica lui Dumnezeu.* Iar această denumire este de aceeași putere cu denumirea de *Născătoare de Dumnezeu.*

„Și de unde mie aceasta, ca să vină la mine Maica Domnului meu ?” (Luca 1, 43)

*În ce sens Preasfânta Fecioară se
numește Născătoare de Dumnezeu ?*

Deși Iisus Hristos S-a născut din ea nu după dumnezeirea Sa, care este veșnică, ci după firea Sa omenească, totuși ea este vrednică să fie numită Născătoare de Dumnezeu, pentru că Cel ce S-a născut din ea era chiar la zămislirea și *nașterea* din ea, cum și este întotdeauna, *Dumnezeu adevărat.*

*Cum trebuie să judecăm despre înalta
vrednicie a Preasfintei Fecioare Maria ?*

Ca Maică a lui Dumnezeu, ea întrece în har și apropiere de Dumnezeu, deci întrece și prin vrednicie orice făptură creată. Și de

aceea Biserica Ortodoxă o cinstește pe ea mai presus decât heruvimii și serafimii.

*Ce trebuie să mai înțelegem despre
Nașterea lui Iisus Hristos din Preasfânta
Născătoare de Dumnezeu ?*

Întrucât nașterea Sa a fost desăvârșit sfântă și străină de păcat, ea a fost și fără durere; pentru că, printre pedepsele pentru păcat, Dumnezeu i-a hotărât Evei că întru dureri își va naște fiii. (Vezi *Dogmatica Sfântului Ioan Damaschin.*)

*Prin ce semne pregătitoare ale Proniei
lui Dumnezeu au putut afla oamenii
despre nașterea Mântuitorului ?*

Prin multe prorociri foarte precise despre multe întâmplări legate de nașterea și viața Lui pământească.

De pildă: Isaia a profețit că *Mântuitorul se va naște din Fecioară* (Isaia 7, 14).

Miheia a profețit că *Mântuitorul Se va naște în Betleem*, iar prorocia aceasta iudeii au înțeles-o încă de demult, înainte de a cunoaște aceste evenimente (Matei 2, 4-6).

După zidirea celui de-al doilea templu din Ierusalim, Maleahi a profețit că venirea Mântuitorului era aproape, că El va intra în acest templu și că, înaintea Lui, va fi trimis Înainte-Mergătorul, asemenea prorocului

Ilie, care îl prevestea pe Ioan Botezătorul (Maleahi 3, 1; 4, 5).

Zaharia a profețit intrarea solemnă a Mântuitorului în Ierusalim (Zaharia 9, 9).

Cu o uimitoare exactitate, Isaia profețește despre patimile Mântuitorului (Isaia 53).

În Psalmul 21, David zugrăvește suferințele de pe cruce ale Mântuitorului cu atâta precizie, de parcă le-ar fi scris chiar lângă Cruce.

Daniel a profețit cu 490 de ani înainte despre venirea Mântuitorului, despre moartea Lui pe Cruce și despre cele ce au urmat – dărâmarea Templului și a Ierusalimului, precum și despre încetarea jertfelor vechi-testamentare (Daniel, cap. 9).

L-au recunoscut, într-adevăr, oamenii pe Iisus Hristos ca Mântuitor în tot acel timp în care El S-a născut și a trăit pe pământ ?

L-au cunoscut mulți în felurite chipuri. Magii de la Răsărit au aflat despre El prin mijlocirea stelei care, înainte de nașterea Lui, s-a arătat la Răsărit. Păstorii din Betleem au aflat despre El de la îngerii care le-au spus că Mântuitorul S-a născut în cetatea lui David. Simeon și Ana, prin osebită descoperire de la Duhul Sfânt, L-au cunoscut pe El atunci când, la împlinirea a 40 de zile de la nașterea Sa, a fost adus la Templu.

La râul Iordan, în timpul botezului, Ioan Botezătorul L-a cunoscut pe Mântuitorul prin descoperire la Pogorârea Sfântului Duh în chip de porumbel asupra Lui și după glasul din cer, al lui Dumnezeu-Tatăl: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit” (Matei 3, 17). Același glas l-au auzit și apostolii Petru, Iacob și Ioan la Schimbarea lui la Față a Mântuitorului pe Muntele Taborului: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, pe Acesta să-L ascultați” (Marcu 9, 7). În afară de aceasta, destul de mulți L-au cunoscut pe Hristos după desăvârșirea învățaturii Sale și, mai ales, după minunile pe care le făcea.

Ce minuni a făcut Iisus Hristos ?

Pe oamenii cuprinși de boli incurabile și pe îndrăciți El îi vindeca într-o clipă, fie numai cu cuvântul, fie prin atingerea mâinii și chiar prin atingerea lor de haina Lui. Odată, cu cinci, iar altădată, cu șapte pâini, El a hrănit câteva mii de oameni în pustie. A mers pe apă și a oprit furtuna mării doar prin cuvântul său. A înviat morți, și anume pe fiul văduvei din Nain, pe fiica lui Iair și pe Lazăr – la patru zile de la moartea sa.

Dacă Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat pentru a noastră mântuire, în ce chip a săvârșit-o El ?

Prin învățătura, viața, moartea și învierea Sa.

Care a fost învățătura lui Hristos ?

Evangelhia Împărăției lui Dumnezeu ori, altfel spus, învățătura despre mântuire și fericirea veșnică, propovăduită și astăzi de Biserica Ortodoxă. (Marcu 1, 14-15).

În ce chip devine mântuitoare pentru noi învățătura lui Hristos ?

Atunci când o primim din toată inima și îi urmăm ei. Căci așa cum cuvântul mincinos al diavolului a fost primit de către primii oameni și s-a născut în ei sămânța păcatului și a morții, tot astfel, adevăratul cuvânt al lui Hristos, primit cu osârdie de creștini, se face întru noi sămânța vieții sfinte și fără de moarte.

Acestea sunt luate după cuvintele Sfântului Apostol Petru: „Fiind născuți din nou nu din sămânță stricăcioasă, ci din nestricăcioasă, prin cuvântul lui Dumnezeu Cel viu și Care rămâne în veac” (I Petru 1, 23).

În ce chip devine mântuitoare pentru noi viața Mântuitorului Iisus Hristos ?

Când îi urmăm ei. Căci Însuși Hristos spune: „Dacă-Mi slujește cineva, Să-Mi urmeze, și unde sunt Eu, acolo va fi și slujitorul Meu” (Ioan 12, 26).

Despre al patrulea articol

*De ce a fost nevoie ca Iisus Hristos să
Se răstignească, când învățătura și fap-
tele Lui ar fi trebuit să fie însuflețitoare
pentru toți în evlavie către El ?*

Bătrânii iudeilor și cărturarii îl urau pen-
tru că le demasca învățătura mincinoasă și
viața nelegiuită. Și-L zavistuiău pentru că,
datorită învățăturii și minunilor, poporul Îl
slăvea pe Iisus mai mult decât pe ei; și, de
aceia, ei Îl clevețeau întruna și L-au osândit
la moarte.

*De ce se spune că Iisus Hristos S-a
răstignit în timpul lui Ponțiu Pilat ?*

Ca să se cunoască vremea când a fost
răstignit.

Cine a fost Ponțiu Pilat ?

Guvernatorul roman al Iudeii, provincie
care fusese supusă de către romani.

*De ce este vrednic de remarcat acest
eveniment ?*

Pentru că în el se împlinește în mod vădit
prorocia lui Iacov: „Nu va lipsi sceptru din
Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sa-

le, până ce va veni Împăciuitorul, Căruia se vor supune toate popoarele” (Facere 49, 10).

De ce ni se spune în Simbolul de credință nu numai că Iisus Hristos S-a răstignit, ci și că a pățimit ?

Ca să se arate că răstignirea Lui nu a fost doar suferință și moarte închipuite, așa cum au spus unii învățători mincinoși, ci suferință și moarte adevărate.

De ce se amintește și faptul că El a fost îngropat ?

Ca să ne încredințeze de faptul că El a murit și a înviat cu adevărat; deși vrăjmașii Lui așezaseră chiar strajă la mormânt și îl și pecetluiseră.

Cum a putut Iisus Hristos să sufere moartea, Dumnezeu fiind ?

El a suferit și a murit nu ca Dumnezeu, ci în chip omenesc și nu pentru că nu ar fi putut să fugă de suferință, ci pentru că a vrut să pătimească.

Hristos Însuși a spus: „... Eu Îmi pun sufletul, ca iarăși să-l iau. Nimeni nu-l ia de la Mine, ci Eu de la Mine Însumi îl pun. Putere am Eu ca să-l pun și putere am iarăși să-l iau” (Ioan 10, 17-18).

În ce sens se spune că Iisus Hristos S-a răstignit pentru noi ?

În acela că, prin moartea pe Cruce, El ne-a izbăvit pe noi de păcat, blestem și moarte.

Cum se vorbește despre această izbăvire în Sfânta Scriptură ?

Despre izbăvirea de păcat: „Întru El avem răscumpărarea prin sângele Lui și iertarea păcatelor, după bogăția harului Lui...” (Efeseni 1, 7).

Despre izbăvirea de blestem: „Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem...” (Galateni 3, 13).

Despre izbăvirea de moarte: „Deci, de vreme ce pruncii s-au făcut părtași sângelui și trupului, în același fel și El S-a împărtășit din acestea, ca să surpe prin moartea Sa pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul. Și să izbăvească pe acei pe care frica morții îi ținea în robie toată viața” (Evrei 2, 14-15).

În ce chip moartea pe Cruce a Mântuitorului Iisus Hristos ne izbăvește pe noi de păcat, blestem și moarte ?

Ca să putem crede mai ușor în această taină, cuvântul lui Dumnezeu ne povățuiește pe noi cu privire la ea, atât cât putem cuprinde, comparându-L pe Iisus Hristos cu

Adam. Adam este, după fire, cap al întregii omeniri, care s-a făcut una cu el prin obârșia firească din el. Iisus Hristos, în Care dumnezeirea s-a unit cu umanitatea, S-a făcut în chip haric nou Cap Atotputernic al oamenilor, pe care îi unește cu Sine prin credință. După cum în Adam noi am căzut în păcat, blestem și moarte, tot așa ne izbăvim de păcat, blestem și moarte în Iisus Hristos. Patima Lui de bunăvoie și moartea pe Cruce pentru noi, având preț și vrednicie fără sfârșit, ca o moarte a Celui fără de păcat și Dumnezeu-Omului, precum și desăvârșită satisfacere a dreptei judecăți dumnezeiești care ne condamnase pe noi, din pricina păcatului, la moarte, și merit nemărginit, care fără să jignească dreapta judecată, I-a dat dreptul de a ne da nouă, păcătoșilor, iertarea păcatelor și har pentru a înfrânge păcatul și moartea. „... Sfinților Săi, cărora a voit Dumnezeu să le arate care este bogăția slavei acestei tainei între neamuri, adică Hristos Cel dintru voi, nădejdea slavei” (Coloseni 1, 26, 27); „Căci, dacă prin greșeala unuia moartea a împărățit printr-unul, cu mult mai mult cei ce primesc prisosința harului și a darului dreptății vor împărăți în viață prin Unul Iisus Hristos” (Romani 5, 17); „... Nici o osândă nu este acum asupra celor ce sunt în Hristos Iisus. Căci legea duhului vieții în Hristos Iisus m-a liberat de

legea păcatului și a morții. Pentru că ceea ce era cu neputință Legii – fiind slabă prin trup – a săvârșit Dumnezeu, trimițând pe Fiul Său întru asemănarea trupului păcatului și pentru păcat a osândit păcatul în trup. Pentru ca îndreptarea din Lege să se împlinească în noi, care nu umblăm după trup, ci după duh” (Romani 8, 1-4).

Mântuitorul Iisus Hristos a suferit pentru toți oamenii ?

Din partea Sa, El S-a adus pe Sine jertfă pentru toți, și pentru toți a dobândit harul și mântuirea, dar se folosesc de ele aceia dintre noi care, din partea lor, de bunăvoie iau parte la suferințele Lui, *făcându-se asemenea cu El în moartea Lui* (Filipeni 3, 10).

Cum putem fi părtași la suferințele și moartea lui Iisus Hristos ?

Gustăm din suferințele și moartea lui Iisus Hristos prin credința vie din sufletul nostru, prin Sfintele Taine în care este ascunsă și pecetluită puterea mântuitoarelor patimi și a morții lui Iisus Hristos și, în cele din urmă, prin răstignirea trupului nostru împreună cu patimile și poftelile lui.

„Căci, eu”, spune apostolul, „prin Lege, am murit față de Lege, ca să trăiesc lui Dumnezeu. M-am răstignit împreună cu

Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața mea de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine însuși pentru mine” (Galateni 2, 19-20); „Au nu știți că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat ?” (Romani 6, 3); „Căci de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar, moartea Domnului vestiți până când va veni” (I Corinteni 11, 26); „Iar cei ce sunt ai lui Hristos Iisus și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele” (Galateni 5, 24).

Cum ne putem răstigni trupul cu patimile și poftele lui ?

Înfrânându-ne de la patimi și poftă și lupțând împotriva lor. De pildă: când mânia ne îndeamnă să îl grăim de rău pe vrăjmaș și să-i facem rău, atunci să ne împotrivim acestei dorințe, amintindu-ne cum Mântuitorul Iisus, pe Cruce, S-a rugat pentru vrăjmașii Lui. Să ne rugăm și noi pentru ei, și în acest chip vom răstigni patima mâniei.

Al cincilea articol

Care este mărturia cea mai apropiată pe care ne-a dat-o Iisus Hristos, cum că

*suferința și moartea Lui sunt
mântuitoare pentru noi, oamenii ?*

Acea că El a înviat, și astfel a așezat temeliala fericitei noastre învieri. „Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți” (I Corinteni 15, 20).

*Ce trebuie crezut despre acea stare în
care a fost Iisus Hristos între moartea și
Învierea Sa ?*

Această stare este zugrăvită în următoarea cântare bisericească: „În mormânt cu trupul, în Iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în Rai cu tâlharul și pe scaun împreună cu Tatăl și cu Duhul ai fost, Hristoase, toate umplându-le, Că Ce ești de necuprins cu mintea !”

Ce este „iadul” ?

După etimologia termenului, în limba greacă „iadul” înseamnă loc *lipsit de lumină*. În învățătura creștină, prin acest nume se înțelege temnița duhovnicească, adică starea sufletelor care s-au înstrăinat prin păcat de vederea Feței lui Dumnezeu, și deci și de lumină și fericire (Iuda 1-6; Octoih, glas V, stihirea 2, 4).

*De ce S-a pogorât la iad Mântuitorul
Iisus Hristos ?*

Pentru a propovădui și acolo biruința asupra morții și pentru a izbăvi sufletele care așteptau cu credință venirea Sa.

Sfânta Scriptură vorbește despre aceasta ?

În legătură cu acestea aflăm în Sfânta Scriptură: „Pentru că și Hristos a suferit o dată moartea pentru păcatele noastre, El cel drept pentru cei nedreți, ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu, omorât fiind cu trupul, dar viu făcut cu duhul, cu care S-a coborât și a propovăduit și duhurilor ținute în închi-soare...” (I Petru 3, 18, 19).

Ce trebuie înțeles din Simbolul de credință prin cuvintele „și a înviat a treia zi după Scripturi“ ?

Aceste cuvinte sunt împrumutate în *Simbolul de Credință* din cea dintâi Epistolă către Corinteni: „Căci v-am dat, întâi de toate, ceea ce și eu am primit, că Hristos a murit pentru păcatele noastre după Scripturi; și că a fost îngropat și că a înviat a treia zi, după Scripturi” (I Corinteni 15, 3, 4).

Care este înțelesul acestei expresii: „după Scripturi“ ?

Aceasta înseamnă că Iisus Hristos a murit și a înviat, întocmai așa cum au scris pro-roci în cărțile Vechiului Testament.

De pildă, unde este scris despre aceasta ?

În capitolul 53 al cărții prorocului Isaia, unde sunt zugrăvite cu multe amănunte suferința și moartea Mântuitorului Iisus Hristos: „Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănilor Lui noi toți ne-am vindecat” (Isaia 53, 5).

Tâlcuind cuvântul Psalmului 15 despre Învierea lui Hristos, Sfântul Apostol Pavel zice: „Căci nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel sfânt al Tău să vadă stricăciune” (Fapte 2, 27).

Există în Scriptura Vechiului Testament și indiciul că Iisus Hristos trebuia să învie anume în a treia zi ?

Aceasta este închipuită în chip prorocesc de către Iona: „Și a stat Iona în pântecul peștelui [chitului] trei zile și trei nopți” (Iona 2, 1; Matei 12, 40).

Cum s-a aflat că Iisus Hristos a înviat ?

Ostașii care străjuiau mormântul Lui, cu frică au cunoscut aceasta, pentru că îngerul Domnului a răsturnat piatra care acoperea mormântul Lui și, mai mult, a avut loc și un mare cutremur. De asemenea, și îngerii au

vestit Învierea lui Hristos Mariei Magdalena și altor câțiva. Mai mult, în aceeași zi a Învierii Sale, Însuși Mântuitorul Iisus Hristos S-a arătat multora: mironosițelor, lui Petru, celor doi ucenici ce mergeau spre Emaus, iar la sfârșit, tuturor apostolilor în casa ale cărei uși erau zăvorâte. Apoi, în mod repetat, li S-a tot arătat timp de 40 de zile, iar în unele zile S-a arătat la mai mult de cinci credincioși adunați laolaltă (I Corinteni 15, 6).

De ce Iisus Hristos S-a arătat apostolilor timp de 40 de zile după Învierea Sa ?

În acel timp, El a continuat să-i învețe tainele Împărăției lui Dumnezeu (Fapte 1, 3).

Al șaselea articol

Oare din Sfânta Scriptură s-a luat zugrăvirea Înălțării Domnului la Cer, din cel de-al șaselea articol al Simbolului de credință ?

Ea este împrumutată din următoarele cuvinte ale Sfintei Scripturi: „Cel ce S-a pogorât, Acela este Care S-a suit mai presus de toate cerurile, ca pe toate să le umple” (Efezeni 4, 10); „... avem astfel de Arhiereu Care a șezut de-a dreapta tronului slavei în ceruri...” (Evrei 8, 1).

*Iisus Hristos S-a înălțat la cer ca
Dumnezeu ori ca om ?*

Ca om, căci ca Dumnezeu El a fost din-
totdeauna și va fi pentru totdeauna în cer.

*În ce chip stă Mântuitorul Iisus Hristos
de-a dreapta Tatălui, când Dumnezeu
este omniprezent ?*

Acest lucru trebuie înțeles duhovnicește,
adică Iisus Hristos are aceeași putere și sla-
vă, ca și Dumnezeu-Tatăl.

Despre al șaptelea articol

*Ce ne spune Sfânta Scriptură despre
viitoarea venire a lui Hristos ?*

„... Acest Iisus Care S-a înălțat de la voi
la cer, astfel va și veni, precum L-ați văzut
mergând la cer” (Fapte 1, 11). Acestea le-au
spus îngerii apostolilor chiar în timpul înăl-
țării Domnului.

*Ce spune Scriptura despre viitoarea Lui
Judecată ?*

„... Că vine ceasul în care toți cei din
morminte vor auzi glasul Lui, și vor ieși cei
ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar

cei ce au făcut cele rele, spre învierea osândirii” (Ioan 5, 28, 29). Acestea sunt înseși cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos.

Ce se spune despre Împărăția Lui cea fără de sfârșit ?

„Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt Se va chema și Domnul Dumnezeu Îi va da Lui tronul lui David, părintele Său. Și va împărăți peste casa lui Iacov în veci și împărăția Lui nu va avea sfârșit” (Luca 1, 32, 33). Acestea sunt cuvintele îngerului către Maica Domnului.

Viitoarea venire a lui Hristos va fi tot așa ca mai înainte ?

Va fi în întregime diferită de cea anterioară.

Atunci a venit să sufere pentru noi în smerenie, iar la judecata noastră va veni cu slava Sa și toți sfinții Săi îngeri (Matei 25, 31).

Toți oamenii vor fi judecați de El ?

Toți, fără excepție.

Cum se va face judecata ?

Conștiința fiecărui om se va deschide în fața tuturor și se vor descoperi nu numai

toate faptele pe care le-a făcut cineva în întreaga viață pe pământ, ci și orice cuvânt grăit, dorință ascunsă și gând: „... până ce nu va veni Domnul, Care va lumina cele ascunse ale întunericului și va vădi sfaturile inimilor. Și atunci fiecare va avea de la Dumnezeu lauda” (I Corinteni 4, 5).

El ne va judeca și pentru cuvintele și gândurile noastre rele ?

Fără îndoială, vom fi judecați, dacă nu ne vom întoarce de la ele prin pocăință, credință și prin îndreptarea vieții: „Vă spun că pentru orice cuvânt deșert, pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecării” (Matei 12, 36).

Va veni degrabă Iisus Hristos la judecată ?

Aceasta va fi fără de veste, și pentru aceasta este de trebuință să trăim în așa fel încât să fim mereu gata pentru ea: „Domnul nu întârzie cu făgăduința Sa, după cum socotesc unii că e întârziere, ci îndelung rabdă pentru voi, nevrând să piară cineva, ci toți să vină la pocăință. Iar ziua Domnului va veni ca un fur...” (II Petru 3, 9-10); „Drept aceea, privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul când vine Fiul Omului” (Matei 25, 13).

*Nu ni s-au descoperit însă anumite
semne ale apropiatei veniri a lui
Hristos ?*

În cuvântul lui Dumnezeu ni se descoperă oarecare semne, și anume: împuținarea credinței și a dragostei între oameni, înmulțirea păcatelor și a calamităților, propovăduirea Evangheliei la toate popoarele, venirea lui Antihrist (Matei, cap. 24).

Cum se tâlcuiește „Antihrist“ ?

Potrivnicul lui Hristos, cel care se va strădui să distrugă creștinătatea, dar, în loc de aceasta, el singur va pieri într-un chip groaznic (II Tesaloniceni 2, 8).

Ce este Împărăția lui Hristos ?

Împărăția lui Hristos este, în primul rând, întreaga lume, iar, în al doilea rând, toți credincioșii de pe pământ și, în al treilea rând, toți fericiții din cer.

Prima desemnează *împărăția naturală*, a doua, *împărăția harică*, iar a treia, *împărăția slavei*.

La care dintre acestea se referă Simbolul de credință când spune că Împărăția lui Hristos nu va avea sfârșit ?

La împărăția slavei.

Despre al optulea articol

În ce sens Duhul Sfânt este numit „Domn“ ?

În același sens în care este numit și Fiul lui Dumnezeu – de Dumnezeu adevărat.

Mărturisește despre aceasta Sfânta Scriptură ?

Aceasta se vede din cuvintele pe care Sfântul Apostol Petru le-a spus la demascarea lui Anania: „... de ce a umplut satana inima ta ca să minți tu Duhului Sfânt... ? N-ai mințit oamenilor, ci lui Dumnezeu” (Fapte 5, 3, 4).

Ce înțelegem prin numirea Duhului Sfânt „de-viață-Făcător“ ?

Aceasta trebuie înțeleasă cum că El, împreună cu Dumnezeu-Tatăl și cu Fiul, dădeau viață făpturilor, îndeosebi oamenilor duhovnicești: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3, 5).

De unde știm că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl ?

Noi știm aceasta din următoarele cuvinte ale Însuși Mântuitorului Iisus Hristos: „Iar

când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine” (Ioan 15, 26).

*Învățătura despre purcederea Duhului
Sfânt de la Tatăl poate fi supusă
schimbării ori este deplină ?*

Nu poate. În primul rând, pentru că Biserica Ortodoxă, în învățătura ei, repetă întocmai cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos. Iar cuvintele Lui, fără îndoială, sunt îndestulătoare și au desăvârșită pronunțare a adevărului. În al doilea rând, pentru că al doilea Sinod Ecumenic, al cărui principal obiectiv a fost întărirea adevăratei învățături despre Duhul Sfânt, fără îndoială a expus îndestulător această învățătură în *Simbolul de credință*. Iar Biserica Universală a recunoscut aceasta în mod hotărâtor, astfel încât al treilea Sinod Ecumenic, în al șaptelea canon al său, a interzis orice fel de schimbare în *Simbolul de credință*.

De aceea, Sfântul Ioan Damaschin scrie: „Despre Duhul Sfânt spunem că purcede de la Tatăl, și Îl numim Duh al Tatălui, iar despre Duhul Sfânt purcezând de la Fiul nu spunem una ca aceasta, ci duh al Fiului Îl numim” (*Dogmatica*).

*De unde se vede că Duhului Sfânt I Se
cuvine închinarea și slava, asemenea
Tatălui și Fiului ?*

Aceasta se vede din aceea că Iisus Hristos
a poruncit să se boteze în numele Tatălui, al
Fiului și al Sfântului Duh (Matei 28, 19).

*De ce se spune, în Simbolul de credință,
că Duhul Sfânt a grăit prin proroci ?*

Aceasta se spune împotriva unor învăță-
tori mincinoși, care spuneau despre cărțile
Vechiului Testament că nu sunt scrise sub
inspirația Duhului Sfânt.

*Mărturisește Sfânta Scri7ptură că prin
proroci a vorbit Duhul Sfânt ?*

Sfântul Apostol Petru scrie: „Pentru că
niciodată prorocia nu s-a făcut din voia
omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumne-
zeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt”
(II Petru 1, 21).

*Dar Duhul Sfânt nu a grăit și prin
apostoli ?*

Ba da. „Lor le-a fost descoperit că nu pen-
tru ei înșiși, ci pentru voi slujeau ei aceste lu-
cruri, care acum vi s-au vestit prin aceia, întru
Duhul Sfânt trimis din cer” (I Petru 1, 12).

De ce nu se amintește atunci și despre apostoli în Simbol ?

Pentru că, în vremea alcătuirii lui, nu se îndoia nimeni că apostolii au fost inspirați de Duhul Sfânt.

Duhul Sfânt nu Se descoperă oamenilor în oarecare chipuri deosebite ?

El S-a pogorât peste apostoli în chip de limbi de foc, la 50 de zile după Învierea lui Hristos.

Se transmite Duhul Sfânt oamenilor și astăzi ?

Se transmite tuturor creștinilor adevărați: „Nu știți, oare, că voi sunteți templu al lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi ?” (I Corinteni 3, 16)

Cum putem să ne facem părtași Duhului Sfânt ?

Prin rugăciune osârduitoare și prin Sfințele Taine: „Deci dacă voi, răi fiind, știți să dați fiilor voștri daruri bune, cu cât mai mult Tatăl vostru Cel din ceruri va da Duh Sfânt celor care Îl cer de la El !” (Luca 11, 13); „Iar când bunătatea și iubirea de oameni a Mântuitorului nostru Dumnezeu s-au arătat,

El ne-a mântuit nu din faptele cele întru dreptate, săvârșite de noi, ci după a Lui îndurare, prin baia nașterii celei de-a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt, pe Care L-a vărsat peste noi, din belșug, prin Iisus Hristos, Mântuitorul nostru” (Tit 3, 4-6).

Care sunt principalele daruri ale Duhului Sfânt ?

Principalele și cele mai generale sunt, după socotința prorocului Isaia, următoarele șapte: duhul fricii de Dumnezeu, duhul cunoașterii, duhul tăriei, duhul sfatului, duhul înțelegerii, duhul înțelepciunii, duhul lui Dumnezeu sau darul evlaviei și insuflării de sus în cele mai înalte trepte (Isaia 11, 1-3).

Despre al nouălea articol

Ce este Biserica ?

Biserica este așezământul de la Dumnezeu al comunității oamenilor, uniți în credința ortodoxă, Legea lui Dumnezeu, în jurul episcopilor și al Sfintelor Taine.

Ce înseamnă a crede în Biserică ?

Aceasta înseamnă a cinsti cu evlavie adevărata Biserică a lui Hristos și a ne supune

învățăturii și poruncilor ei, cu încredințarea că în ea se află, lucrează mântuitor, învață și îndreaptă, harul, izvorând de la unicul și veșnicul ei cap, Domnul Iisus Hristos.

Cum poate face Biserica, care este văzută, obiectul credinței când credința, după apostoli, este, dimpotrivă, nevăzută ?

În primul rând, deși Biserica este văzută, dar harul lui Dumnezeu care locuiește în ea și în mădularele ei sfințite este nevăzut și astfel rezultă că prin har ea devine obiect al credinței.

În al doilea rând, Biserica fiind văzută, deoarece ea este pe pământ și ei îi aparțin toți creștinii drept-măritori trăitori pe pământ, este în același timp și nevăzută, deoarece ea este și în cer, fiind alcătuită din toți cei care și-au încheiat viața lor în adevărata credință și în sfințenie.

Cum se poate înțelege existența în același timp a Bisericii și pe pământ, și în cer ?

Următoarele cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel către creștini ne lămuresc: „... v-ați apropiat de muntele Sion și de cetatea Dumnezeului Celui viu, de Ierusalimul cel ceresc și de zeci de mii de înger, în adunare sărbă-

torească, și de biserica celor întâi născuți, care sunt scriși în ceruri și de Dumnezeu Judecătorul tuturor, și de duhurile dreptilor celor desăvârșiți, și de Iisus, Mijlocitorul Noului Testament...” (Evrei 12, 22-24).

*Ce ne adeverește nouă că harul lui
Dumnezeu se află în adevărata
Biserică ?*

În primul rând: Capul Bisericii este Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos, *Cel plin de har și de adevăr*, Care umple trupul Său, adică Biserica, de har și de adevăr (Ioan 1, 14-17).

În al doilea rând, aceea că El le-a făgăduit ucenicilor Săi Duhul Sfânt, Care va fi cu ei veșnic, și că, după această făgăduință, Duhul Sfânt așază păstori în Biserică (Ioan 14, 16).

Sfântul Apostol Pavel ne spune că Dumnezeu-Tatăl L-a dat pe Mântuitorul Iisus Hristos Cap Bisericii mai presus de toate și că Biserica este trupul Său (Efeseni 1, 22, 23).

Același apostol vorbește către păstorii bisericii: „... luați aminte de voi înșivă și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstrați Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însuși sângele Său“ (Fapte 20, 28).

*Ce anume ne mai încredințează că harul
lui Dumnezeu a rămas în Biserică până*

*astăzi și va rămâne până la sfârșitul
veacurilor ?*

De aceasta ne încredințează pe noi următoarele cuvinte ale lui Iisus Hristos Însuși și ale apostolului Său: „... voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui” (Matei 16, 18); „Iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Matei 28, 20); „Lui (Dumnezeu-Tatăl) fie slava în Biserică și întru Hristos Iisus în toate neamurile veacului veacurilor. Amin !” (Efeseni 3, 21)

Pentru ce Biserica este Una ?

Pentru că ea este un singur trup duhovnicesc, având un singur cap, pe Hristos, și este însuflețită de un singur Duh Sfânt. „Este un trup și un Duh, precum și chemați ați fost la o singură nădejde a chemării voastre; este un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor...” (Efeseni 4, 4-6).

Ce ne încredințează totuși că Iisus Hristos este unicul cap al unicei Biserici ?

Sfântul Apostol Pavel scrie că, deoarece Biserica este locaș al lui Dumnezeu, nimeni nu poate pune o altă temelie decât cea pusă, care este Iisus Hristos (I Corinteni 3, 11). De aceea, pentru Biserică ca trup al lui Hristos nu poate exista alt cap decât Iisus Hristos.

Biserica trebuie să dăinuiască de-a lungul tuturor generațiilor din veac și are trebuință de cap care să dăinuiască întotdeauna, și singurul care împlinește această condiție este Iisus Hristos.

De aceea, și apostolii nu s-au numit mai mult *decât slujitori ai Bisericii* (Coloseni 1, 22, 24, 25).

Ce ne cere explicit unitatea Bisericii ?

A păzi „... unitatea Duhului, întru legătura păcii” (Efeseni 4, 3).

Cum se împacă unitatea Bisericii cu faptul că există multe Biserici despărțite și autonome, ca de pildă: cea din Ierusalim, din Antiohia, din Alexandria, din Constantinopol, din Rusia ?

Acestea sunt părți ale Bisericii ori, mai bine zis, părți ale Bisericii Universale, celei Una. Alcătuirea lor despărțitoare, văzută, nu le împiedică să fie mădulare ale unicului trup al Bisericii sobornicești, având ca singur cap pe Hristos și un unic duh de credință și har. Această unitate văzută se exprimă prin unitatea credinței mărturisite și legătura în rugăciune și Sfintele Taine.

Există și unitate între Biserica de pe pământ și Biserica din cer ?

Fără îndoială, atât după legătura lor cu unicul cap, Domnul nostru Iisus Hristos, cât și după legătura dintre una și cealaltă.

*Ce mijloace de legătură există între
Biserica de pe pământ și cea din cer ?*

Rugăciunea întru credință și dragostea. Credincioșii aparținând Bisericii luptătoare de pe pământ se roagă la Dumnezeu, chemându-i în același timp în ajutor pe sfinți, care aparțin Bisericii din cer, iar aceștia, locuind pe treptele cele mai înalte din apropierea lui Dumnezeu, prin rugăciunile lor mijlocitoare, curățesc, întăresc și aduc înaintea lui Dumnezeu rugăciunile credincioșilor trăitori pe pământ și, cu voia lui Dumnezeu, îi ajută cu binefaceri asupra lor, fie prin putere nevăzută, fie prin arătarea lor, ori prin alte mijloace.

*După ce dreptar își întemeiază Biserica
de pe pământ chemarea în rugăciune a
sfinților Bisericii din cer ?*

După Sfânta Tradiție, al cărei început se vede și în Sfânta Scriptură. De pildă, când prorocul David cheamă în rugăciune: „Doamne Dumnezeul lui Avraam și al lui Isaac și al lui Iacov, părinții noștri...” (I Paralipomena 29, 18), atunci el îi pomenește pe sfinți ca întărire a rugăciunii sale, exact

așa cum astăzi Biserica Ortodoxă Îl cheamă pe Hristos, adevăratul Dumnezeu al nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale și ale tuturor sfinților.

Sfântul Chiril al Ierusalimului spune în explicarea Dumnezeieștii Liturghii: „Să pomnim și pe cei mai înainte adormiți, mai întâi pe patriarhi, proroci, apostoli, mucenici, pentru ca pentru rugăciunile și mijlocirea lor să primescă Dumnezeu rugăciunea noastră” (*Cateheze*).

În *Cuvântul la sărbătoarea celor 40 de mucenici*, Sfântul Vasile cel Mare spune: „Cel întristat să vină cu nădejde la acești 40 de mucenici. Cel ce se veselește să alerge la dâșii. Primul ca să ia ușurare, iar cel de-al doilea să-și păstreze starea sa. Femeia evlavioasă să îndrepte rugăciuni către ei pentru fii săi. Să ceară întoarcerea bărbatului ei înstrăinat ori izbăvirea lui din boală. Cu toții să facem rugăciuni împreună cu mucenicii !”

Există mărturie în Sfânta Scriptură despre rugăciunea mijlocitoare a sfinților în ceruri ?

Sfântul Evanghelist Ioan a văzut în Descoperire un înger din cer, căruia „... i s-a dat lui tămâie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților, pe altarul de aur dinaintea tronului. Și fumul tămâiei s-a suit,

din mâna îngerului, înaintea lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinților” (Apocalipsă 8, 3, 4).

Există mărturie în Sfânta Scriptură despre arătarea sfinților binefăcători din cer ?

Sfântul Evanghelist Matei relatează că, după moartea prin răstignire a Domnului Iisus Hristos, „... multe trupuri ale sfinților adormiți s-au sculat. Și ieșind din morminte, după învierea Lui, au intrat în cetatea sfântă și s-au arătat multora” (Matei 27, 52, 53). Deoarece minunea a fost așa de mare, nu ar fi putut să rămână fără urmări. Aceasta trebuia să arate că sfinții înviați s-au arătat ca să vestească pogorârea Mântuitorului Iisus Hristos la iad și biruitoarea Sa înviere, și pe aceasta s-o propovăduiască în grabă celor născuți în Biserica vechi-testamentară, ca aceștia să se îndemne a intra în Biserica nou-testamentară.

Ce mărturii ne întăresc în credința că sfinții, după trecerea lor din această viață, fac minuni prin mijlocirea unor lucruri pământești ?

A patra Carte a Regilor mărturisește că prin atingerea cu moaște, prorocul Elisei a înviat un mort (Galateni 13, 21).

Sfântul Apostol Pavel a săvârșit vindecări și minuni nu numai în mod nemijlocit, ci le-a făcut și prin ștergare și șorțuri pe care le purtase (Fapte 19, 12). Din acest exemplu se poate înțelege că sfinții pot să acționeze ca binefăcători și după trecerea lor din această viață prin mijloace pământești care au primit de la ei sfințenia.

În primul *Cuvânt împotriva lui Iulian Apostatul*, Sfântul Grigorie Teologul spune: „Nu te-ai rușinat, oare, de cei ce s-au jertfit pentru Hristos, nu te-ai temut de acei mari nevoitori: de Ioan, de Petru, de Pavel, de Iacov, de Ștefan, de Luca, de Andrei, de Tecla și de alți mărturisitori ai adevărului, care au fost mai înaintea acestora și după aceștia ? De cei ce s-au împotrivit focului, fierului, fiarelor sălbatice și tiranilor care-i munceau ori îi amenințau cu muncile, iar ei pătimeau ca și când nu ar fi fost trupurile lor, ori ca și cum ar fi fost fără de trupuri. Și pentru ce aceasta ? Ca să nu înjosească credința și nici Evanghelia; pentru aceea, pe bună dreptate li s-au așezat cinstiri mari și sărbători. Demonii prin ei se alungă, sunt vindecate boli, prin ei se fac descoperiri și prorociri. Trupurile lor au aceeași putere ca și sufletele lor sfinte, atunci când cineva le atinge sau le cinstește, chiar și picăturile de sânge, cele mai mici semne ale pătimirii lor, lucrează asemenea trupurilor”.

Sfântul Ioan Damaschin scrie: „Domnul Iisus Hristos ne-a dăruit moaștele sfinților ca niște izvoare mântuitoare, ce izvorăsc mulțime de binefaceri”. Ca o lămurire la acestea el adaugă: „sfinții s-au făcut visterii și lăcașuri curate ale lui Dumnezeu” (*Dogmatica*).

De ce Biserica este sfântă ?

Pentru că ea a fost sfințită de Mântuitorul Iisus Hristos prin patimile Sale, prin învățătura Sa, prin rugăciunea Sa și prin Sfintele Taine. „... Hristos a iubit Biserica, și S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt, și ca s-o înfățișeze Sineși, Biserică slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca... să fie sfântă și fără de prihană” (Efeseni 5, 25-27). În rugăciunea pentru credincioși către Dumnezeu-Tatăl, Iisus Hristos a spus printre altele: „Sfințește-i pe ei întru adevărul Tău; cuvântul Tău este adevărul. Pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însuși, ca și ei să fie sfințiți întru adevăr” (Ioan 17, 17-19).

Cum de este sfântă Biserica, atâta timp cât în ea se află și păcătoși ?

Există păcătoși, dar ei, căindu-se cu adevărată pocăință, nu împiedică Biserica să fie sfântă. Cât îi privește pe păcătoșii care nu se căiesc, aceștia, fie prin lucrarea puterii Bi-

sericii văzute, fie prin puterea lui Dumnezeu cea nevăzută, ca mădulare moarte se taie de la trupul Bisericii și, în acest chip, ea se păstrează sfântă și sub acest aspect. „Scoateți afară dintre voi pe cel rău” (I Corinteni 5, 13); „Dar temelia cea tare a lui Dumnezeu stă neclintită, având pecetea aceasta: «Cunoscut-a Domnul pe cei ce sunt ai Săi»; și «să se depărteze de la nedreptate oricine cheamă numele Domnului»” (II Timotei 2, 19).

*De ce Biserica se numește
Sobornicească, adică Universală ori a
toată lumea ?*

Pentru că ea nu este mărginită nici de loc, nici de timp, nici de popor, ci îi cuprinde în sine pe toți credincioșii adevărați din toate locurile, timpurile și popoarele.

Sfântul Apostol Pavel spune : „... cuvântul adevărului Evangheliei... (este) în toată lumea, aduce roadă și sporește întocmai” (Coloseni 1, 5-6); și că în Biserica lui Hristos „nu mai este elin și iudeu, tăiere împrejur și netăiere împrejur, barbar, scit, rob ori liber, ci toate și întru toți Hristos” (Coloseni 3, 11); „... cei ce sunt din credință se binecuvintează împreună cu credinciosul Avraam” (Galateni 3, 9).

*Care este principala caracteristică a
Bisericii Universale ?*

Numai ea are cea mai înaltă făgăduință, că *porțile iadului nu o vor birui pe ea*, că *Domnul va fi cu ea până la sfârșitul veacurilor*, că în ea va fi *slava lui Dumnezeu prin Hristos Iisus în toate neamurile, până în veac*. Prin urmare, ea niciodată nu poate să cadă din credință, nici să greșească în adevărul de credință ori să ne ducă în rătăcire. „Mărturisim ca un adevăr fără tăgadă că Biserica Sobornicească nu poate greși și nici a predica minciuna în locul adevărului, deoarece Sfântul Duh Care lucrează mereu pentru cei credincioși și în învățătorii Bisericii, o păzește mai presus de orice rătăcire” (*Epistolele patriarhilor răsăriteni, Despre dreapta credință*).

Dacă Biserica Sobornicească îi cuprinde în sine pe toți drept-credincioșii din lume, apoi negreșit, nu ar urma ca toți credincioșii să-i aparțină pentru a se mântui ?

Cu adevărat așa este. Deoarece Iisus Hristos, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel, *este capul Bisericii și Mântuitorul trupului* (Efeseni 5, 23). Deci, ca să avem parte de mântuirea Lui, este de neapărată trebuință ca să fim membre ale trupului Său, adică al Bisericii sobornicești.

Sfântul Apostol Petru scrie că *botezul ne mântuie pe noi după chipul corabiei lui Noe*.

Nu s-au mântuit de potopul universal decât cei care erau în arca lui Noe. La fel și noi ne găsim veșnica mântuire, numai dacă ne aflăm în unica Biserică Sobornicească.

Ce gânduri și ce ar mai fi de amintit referitor la denumirea Bisericii de Răsărit ?

La Răsărit a fost așezat Raiul în care s-a zidit prima Biserică, a protopărinților necăzuți în păcat. Și tot acolo, după căderea în păcat, s-a pus temelia noii Biserici mântuitoare, prin făgăduința Mântuitorului. La Răsărit, în pământul Iudeii, Domnul nostru Iisus Hristos a săvârșit mântuirea noastră, punând începutul Bisericii Creștine. De acolo s-a răspândit ea în întreaga lume. Credința Bisericii Sobornicești Universale, întărită de cele șapte Sinoade Ecumenice, se păstrează până în zilele noastre, în curăția sa dintru începuturi, neschimbată, în vechile Biserici ale Răsăritului și în cele de un cuget cu dânsle.

De ce Biserica se numește apostolească ?

Pentru că ea păstrează neîntrerupt și neschimbat de la apostoli, și învățătura, și continuitatea darului Sfântului Duh, prin sfințita Hirotonie. În acest înțeles, Biserica se mai numește și *Ortodoxă* sau *drept-măritoare*.

„Deci, dar, nu mai sunteți străini și locuitori vremelnici, ci sunteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu, zidiți fiind pe temelia apostolilor și a prorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind însuși Iisus Hristos” (Efeseni 2, 19).

*Ce ne învață Simbolul de credință,
atunci când numește Biserica
apostolească ?*

Ne învață să ținem cu tărie *învățătura și predaniile apostolilor* și să ne îndepărtăm de acea învățătură și de acei învățători care nu ne întăresc în învățătura apostolilor

Sfântul Apostol Pavel spune: „Deci, dar, fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră” (II Tesaloniceni 2, 15). „De omul eretic, după întâia și a doua mustrare, depărtează-te...” (Tit 3, 10); „Pentru că mulți sunt răzvrățiți, grăitori în deșert și înșelători, mai ales cei din tăierea împrejur, cărora trebuie să li se închidă gura ca unora care răzvrătesc case întregi, învățând, pentru câștig urât, cele ce nu se cuvin” (Tit 1, 10, 11). „... Iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș” (Matei 18, 17).

*Pe ce se întemeiază instituția Bisericii în
păstrarea continuității slujirii apostolice ?*

Pe ierarhia bisericească.

*De unde își trage începutul ierarhia
Bisericii Ortodoxe ?*

De la Însuși Mântuitorul Iisus Hristos și de la pogorârea Sfântului Duh peste apostoli și care, până acum, continuă neîntrerupt prin punerea mâinilor prin taina Hirotoniei (sfințirii). „Și El a dat pe unii apostoli, pe alții proroci, pe alții evangheliști, pe alții păstori și învățători, spre desăvârșirea sfinților, la lucrul slujirii, la zidirea trupului lui Hristos...” (Efeseni 4, 11, 12).

*Cum poate sfințita ierarhie să-și
desfășoare lucrarea sa, în toată Biserica
sobornicească ?*

Prin Sinodul Ecumenic.

*Căror ierarhii se supun principalele
părți ale Bisericii sobornicești ?*

Patriarhilor ortodocși.

*Cărei ierarhii se supun regiunile mai
mici și orașele ?*

Mitropoliților, arhiepiscopilor și episcopilor.

Ca să-și împlinească sarcina ascultării de Biserică, de unde trebuie să cunoască fiii săi ceea ce au de făcut ?

Aceasta trebuie s-o cunoască din Sfânta Scriptură, din canoanele sfinților apostoli, din sinoadele ecumenice și locale, de la Sfinții Părinți și din legiuirile bisericești.

Despre al zecelea articol

De ce se pomenește despre Botez în Simbolul de credință ?

Deoarece credința se pecetluiește prin Botez și prin celelalte Taine.

Ce este Taina ?

Taina este lucrarea sfințitoare prin care *harul* acționează în chip tainic asupra omului ori, altfel spus, puterea mântuitoare a lui Dumnezeu.

Câte Taine sunt ?

Șapte:

1. Botezul
2. Mirungerea
3. Împărtășania (Euharistia)
4. Pocăința (Mărturisirea)
5. Hirotonia

6. Cununia

7. Maslul

Ce putere se află în fiecare dintre aceste Taine ?

1. Prin Taina Botezului, omul se naște în chip tainic în viața duhovnicească.
2. Prin Taina Mirungerii, primește harul creșterii și întăririi duhovnicești.
3. Prin Împărtășanie, se hrănește duhovnicește.
4. Prin Pocăință, se tămăduiește de bolile duhovnicești, adică de păcate.
5. Prin Hirotonie, primește darul de a renaște și de a crește pe alții prin învățatură și prin Sfintele Taine.
6. Prin Cununie, primește darul sfințirii căsătoriei, a nașterii de prunci și a creșterii lor.
7. Prin Maslu, este tămăduit de bolile trupești, prin vindecarea mai întâi a celor sufletești.

De ce, în Simbolul de credință, nu se amintește de toate aceste Taine, ci numai de Botez ?

Pentru că în privința Botezului a existat o nelămurire: dacă nu cumva se cuvenea ca unii oameni, cum ar fi ereticii, să se boteze a doua oară. Pentru aceasta a fost nevoie de o hotărâre, care a fost introdusă apoi și în *Simbol*.

Despre Botez

Ce este Botezul ?

Botezul este Taina prin care credinciosul, prin întreita cufundare a trupului în apă și chemarea lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, moare pentru această viață trupească păcătoasă și renaște de la Duhul Sfânt într-o viață duhovnicească și sfântă. „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3, 5).

Când și cum își are începutul Botezul ?

Mai întâi: „Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunând poporului să creadă în Cel ce avea să vină după el, adică în Iisus Hristos“ (Fapte 19, 4). Apoi, Iisus Hristos a sfințit prin pilda Sa botezul primit de la Ioan. În cele din urmă, după Înviere, El le-a dat apostolilor Săi poruncă solemnă: „... mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh...” (Matei 28, 19).

Care este principalul act în lucrarea sfințitoare a Botezului ?

Întreita cufundare în apă în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

*Ce le este de trebuință acelor care
doresc să se boteze ?*

Pocăința și credința. De aceea se și rostește, înaintea Botezului, *Simbolul de credință*. „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfânt” (Fapte 2, 38). „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui...” (Marcu 16, 16).

Atunci cum de se botează pruncii ?

Pentru credința părinților și a nașilor care, prin aceasta, se obligă să-i învețe și pe ei credința atunci când vor fi mai mari.

*Cum se poate dovedi din Sfânta
Scriptură că pruncii trebuie botezați ?*

În perioada Vechiului Testament, tăierea împrejur era săvârșită la prunci după opt zile, iar în Noul Testament, Botezul a luat locul tăierii împrejur; prin urmare, trebuie să fie botezați și pruncii.

*De unde știm că Botezul a luat locul
tăierii împrejur ?*

Din următoarele cuvinte ale apostolului către credincioși: „... ați și fost tăiați împrejur, cu tăiere împrejur nefăcută de mână, prin

dezbrăcarea de trupul cărnii, întru tăierea împrejur a lui Hristos... îngropați fiind împreună cu El prin botez..." (Coloseni 2, 11, 12).

De ce este nevoie de nași la Botez ?

Pentru a da chezășie în fața Bisericii despre credința celui botezat. Prin Botez, nașii îl primesc pe prunc în grija lor până la întărirea lui în credință (Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia bisericească*).

De ce îi este de trebuință celui ce se botează să facă lepădările ?

Pentru izgonirea diavolului de la el care, încă de la păcatul adamic, a primit asupra oamenilor trecere și oarecare înrâurire asupra lor, ca asupra unor slujitori și robi ai săi.

Sfântul Apostol Pavel spune că toți oamenii care sunt în afara harului, umblă „... potrivit veacului lumii acesteia, potrivit stăpânitorului puterii văzduhului, a duhului care lucrează acum în fiii neascultării...” (Efeseni 2, 2).

În ce constă puterea lepădării ?

În numele lui Iisus Hristos, chemat prin rugăciune și credință. Iisus Hristos a dat credincioșilor această făgăduință: „... în numele Meu demoni vor izgoni” (Marcu 16, 17).

Ce putere are întrebuințarea acum și cu alte prilejuri a semnului Crucii ?

Așa cum este numele lui Iisus Hristos Cel răstignit rostit cu credință, tot astfel este și semnul Crucii făcut cu credință prin mișcarea mâinilor sau în alt fel.

Sfântul Chiril al Ierusalimului scrie: „Să nu ne rușinăm a-L mărturisi pe Cel răstignit, pecetluindu-ne cu îndrăzneală cu mâna pe frunte. Să facem semnul Crucii în toate împrejurările: peste pâine când o mâncăm, peste pahar când bem, atunci când intrăm și ieșim; cei ce se culcă și cei ce se scoală, cei ce sunt în călătorii și cei ce se odihnesc. Căci mare pază este semnul Crucii, primită în dar și neostenitoare pentru cei credincioși, și spaimă pentru duhurile rele se arată aceasta” (Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*).

Când a început să se folosească semnul Crucii ?

Chiar din timpurile apostolice (Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia bisericească*; Tertulian, *Despre Înviere*).

Ce semnifică hainele albe în care sunt îmbrăcați cei care s-au botezat ?

Curăția sufletească și viața creștinească.

De ce se folosește crucea la Botez ?

Ca semn învederat ce ne aduce aminte mereu de porunca Domnului, care spune: „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” (Matei 16, 24).

Ce simbolizează mersul celui botezat în jurul cristelniței cu lumânarea aprinsă ?

Bucuria duhovnicească, unită cu lumina-rea duhovnicească.

Ce se înțelege prin porunca mărturisirii unui singur Botez din Simbolul de credință ?

Trebuie să înțelegem că Botezul nu se repetă.

De ce nu se repetă Botezul ?

Botezul este naștere duhovnicească și, după cum omul se naște o singură dată, așa și Botezul nu se face decât o dată.

Ce trebuie să credem despre aceia care păcătuiesc după Botez ?

Ei sunt vinovați pentru păcatele lor mai mult decât necreștinii, pentru că au avut de la Dumnezeu ajutor deosebit spre bine și l-au lepădat. „Căci dacă, după ce au scăpat

de întinăciunile lumii, prin cunoașterea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, iarăși se încurcă în acestea, ei sunt învinși; li s-au făcut cele de pe urmă mai rele decât cele dintâi” (II Petru 2, 20).

Dar, după Botez, nu mai există mijloace de iertare pentru păcătoși ?

Ba da, pocăința.

Despre Mirungere

Ce este Mirungerea ?

Mirungerea este Taina prin care credinciosul prin ungerea cu Mir sfințit a mădurelor trupului său, primește darurile Sfântului Duh, ale renașterii și întăririi în viața duhovnicească.

Se vorbește despre această Taină în Sfânta Scriptură ?

Despre lucrarea lăuntrică a acestei taine, Sfântul Apostol Ioan vorbește astfel: „Iar voi, ungere aveți de la Cel Sfânt și știți toate” (I Ioan 2, 20) și „...ungerea pe care ați luat-o de la El rămâne întru voi și n-aveți trebuință ca să vă învețe cineva, ci precum ungerea Lui vă învață despre toate, și adevă-

rat este și nu este minciună, rămâneți întru El, așa cum v-a învățat” (I Ioan 2, 27).

În chip asemănător vorbește și Sfântul Apostol Pavel: „Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi, în Hristos, și ne-a uns pe noi, este Dumnezeu, Care ne-a și pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului, în inimile noastre” (II Corinteni 1, 21, 22).

De aici a fost luată și formula Tainei Mirungerii: *pecetea Darului Duhului Sfânt*.

În Sfânta Scriptură se amintește despre lucrarea văzută a Mirungerii ?

Se poate considera că înseși cuvintele Apostolului Ioan sunt în legătură cu ungerea văzută cu Sfânt Mir, dar este bine cunoscut faptul că, la botez, apostolii întrebuițau, în general, *punerea mâinilor pentru dăruirea Sfântului Duh* (Fapte 8, 14-17). Tot apostolii au folosit mai apoi ungerea cu Sfântul Mir, după pilda mirungerii din vremea Vechiului Testament (Ieșire 30, 25; III Regi 1, 39; Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia bisericească*).

Ce trebuie să știm despre Sfântul Mir ?

Acea că sfințirea lui se face numai de către înalta ierarhie ca și continuatoare a apostolilor, care numai ea era săvârșitoare a punerii mâinilor, ca o împărțășire a darurilor Duhului Sfânt.

Ce importanță are mirungerea frunții ?

Sfințirea minții ori a gândurilor.

Dar mirungerea pieptului ?

Sfințirea inimii ori a dorințelor.

Iar mirungerea ochilor, urechilor și a gurii ?

Sfințirea simțurilor.

Și mirungerea mâinilor și a picioarelor ?

Sfințirea faptelor și a întregii purtări a creștinului.

Despre Sfânta Împărtășanie

Ce este Sfânta Împărtășanie ?

Împărtășania este Taina prin care credincioșii, în chip de pâine și vin, se împărtășesc cu însuși Trupul și Sângele lui Hristos, spre viața veșnică.

Cine a instituit această Taină ?

Mântuitorul Iisus Hristos, chiar înaintea patimilor Sale, a săvârșit pentru prima oară aceasta, ca o prezentare anticipată a mântui-

toarelor Sale patimi. Și, împărtășindu-i pe apostoli, tot atunci le-a dat și porunca de a săvârși această Taină până la sfârșitul veacurilor.

Ce trebuie știut despre Taina Sfintei Împărtășanii, în relația cu dumnezeiasca slujbă a lui Hristos ?

Acea că această Taină alcătuiește partea principală a dumnezeieștii slujbe creștine.

Cum se numește dumnezeiasca slujbă în cadrul căreia se săvârșește Taina Sfintei Împărtășanii ?

Aceasta se numește *Liturghie*.

Ce înseamnă cuvântul „Liturghie” ?

Slujire de obște. Însă numim Liturghie mai ales acea dumnezeiască slujbă în cadrul căreia se săvârșește Taina Sfintei Împărtășanii (Euharistii).

Ce trebuie știut despre locul unde se săvârșește Liturghia ?

Ea trebuie săvârșită neapărat în *Biserică*, a cărei *Sfântă Masă* sau măcar *Antimisul* (în condiții speciale) pe care se săvârșește Sfânta Taină, trebuie sfințite de Arhiereu.

De ce clădirea unde se slujește Sfânta Liturghie se numește Biserică ?

Pentru că, la rugăciune și la săvârșirea Sfintelor Taine, se adună credincioșii care alcătuiesc Biserica.

De ce masa pe care se săvârșește Taina Sfintei Împărtășanii se numește pristol ?

Pentru că pe ea, Mântuitorul Iisus Hristos este prezent în chip tainic, ca Împărat.

Ce trebuie reținut în ordinea principală a Liturghiei ?

În primul rând, că se pregătește materia pentru Taină; în al doilea, credincioșii se pregătesc pentru Taină, iar în cele din urmă, se săvârșește Taina însăși.

Cum se numește acea parte din Liturghie în care se pregătește materia Tainei ?

Proskomidie.

Ce înseamnă cuvântul „proskomidie” ?

Aducere.

De ce se numește așa prima parte a Liturghiei ?

Ea se numește astfel, datorită obișnuinței creștinilor din vechime de a aduce pâine și vin la Biserică, pentru săvârșirea Tainei. De aceea și pâinea aceasta se numește *prosfora* (prescură), ceea ce înseamnă *prinos* (aduce-re mai înainte).

În ce constă Proskomidia, ca parte a Liturghiei ?

Cu pomenirea unor prorociri și preînchipuiri legate de Nașterea și Patimile lui Iisus Hristos, din prescură se scoate o parte care se folosește la săvârșirea Tainei și, de asemenea, se ia o parte din vin, peste care se adaugă apă, și se pun apoi în Sfântul Potir. Prin acest act de sfințire, se pomenește întreaga Biserică, se slăvesc sfinții proslăviți, se fac rugăciunile pentru vii și pentru morți, dar și pentru conducătorii țării și pentru aceia care, cu credință și osârdie, au adus profora ori prinoasele.

Cum trebuie să fie pâinea pentru această Taină ?

Acea care folosește numele pâinii, respectând sfințenia Tainei și pilda Mântuitorului Iisus Hristos și a apostolilor. Ea trebuie să fie pâine din grâu, dospită și curată.

De ce se spune că pâinea întrebuințată la Sfânta Împărtășanie trebuie să fie una ?

Aceasta se tâlcuiește după lămurirea apostolului: „Că o pâine, un trup suntem cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pâine” (I Corinteni 10, 17).

*De ce pâinea din care se pregătește
Sfânta Împărtășanie se numește Agneț ?*

Pentru că Îl reprezintă pe Mântuitorul Iisus Hristos pătimitor, tot așa cum, în Vechiul Testament, Acesta era preînchipuit de *Mielul Pascal*.

Ce este Mielul Pascal ?

Mielul pe care israelitenii, după porunca lui Dumnezeu, îl înjunghiau și îl mâncau în amintirea izbăvirii lor de robirea egipteană.

*De ce vinul este amestecat cu apa pentru
Taina Împărtășaniei ?*

Pentru că toată Liturghia este întemeiată pe Patimile lui Hristos, iar în timpul pătimirii, din coasta Lui împunsă a curs *sânge și apă*.

*Cum se numește acea parte a Liturghiei
în care credincioșii se pregătesc pentru
primirea Tainei ?*

Cei de demult au numit-o *Liturghia celor chemați*, pentru că la ea participau, în afara

celor botezați care se și împărtășeau, și cei chemați, adică cei care se pregăteau pentru botez (catehumenii), dar și cei care se pocăiau și nu aveau voie să se împărtășească o perioadă.

Cum începe această parte din Liturghie ?

Prin binecuvântarea ori proslăvirea Împărăției Preasfintei Treimi.

Ce cuprinde această parte a Liturghiei ?

Aceasta constă în rugăciuni, cântări, citirea Apostolului și Evanghelia.

Cu ce se încheie aceasta ?

Cu porunca ca cei chemați să iasă din Biserică.

Cum se numește acea parte a Liturghiei în care se săvârșește însăși Taina Sfintei Împărtășanii ?

Liturghia credincioșilor, pentru că numai credincioșii, cei ce au primit Botezul, au dreptul să participe la această slujbă dumnezeiască.

Care este principalul act în această parte a Liturghiei ?

Rostirea cuvintelor pe care le-a spus Mântuitorul Iisus Hristos la instituirea Tainei: „... *Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu... Beți dintru acesta toți, că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi...*” (Matei 26, 26-28); iar apoi invocarea Duhului Sfânt și binecuvântarea Darurilor, adică a prinoaselor de pâine și vin.

De ce acestea sunt așa de importante ?

Pentru că pâinea și vinul se prefac ori se transformă atunci în adevăratul Trup și în adevăratul Sânge al lui Hristos.

Cum trebuie să înțelegem cuvântul „prefacere” ?

În *Mărturisirea de credință* a Patriarhilor răsăriteni se spune că prin acest cuvânt – „prefacere” – nu se explică chipul prin care pâinea și vinul devin Trupul și Sângele Domnului, căci aceasta nu o poate înțelege nimeni, în afară de Dumnezeu. Dar se arată că în mod real și substanțial, pâinea devine adevăratul Trup al Domnului, iar vinul chiar Sângele Domnului.

Asemeni acestora, Sfântul Ioan Damaschin scrie despre Sfintele și Preacinstitele Taine ale Domnului: „Trupul acesta este luat din chiar Sfânta Fecioară și unit cu adevărat cu dumnezeirea; dar nu este Trupul Domnului

care s-a înălțat la cer, ce se pogoară, ci însăși pâinea și vinul se prefac în Trupul și Sângele Domnului. Însă dacă vei întreba cum se petrece aceasta, este îndeajuns să afli că aceasta o săvârșește Duhul Sfânt, tot așa cum Domnul Și-a luat trup din Sfânta Fecioară, prin Duhul Sfânt, mai mult decât aceasta, nu știm. Știm doar că adevărat este Cuvântul lui Dumnezeu lucrător și atotputernic, însă chipul prefacerii este de neexplicat” (*Dogmatica*).

Cum se cuvine să fie atitudinea fiecăruia dintre cei care doresc să participe la Taina Sfintei Împărtășanii ?

Trebuie ca fiecare să-și cerceteze conștiința și să o curățească de păcate prin pocăință, cu ajutorul postului și al rugăciunii. „Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului” (I Corinteni 11, 28, 29).

Ce folos are acela care se împărtășește cu Trupul și cu Sângele Lui Hristos ?

Acesta se unește în chip tainic cu Însuși Mântuitorul Iisus Hristos și, prin El, se împărtășește cu viața veșnică: „Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el” (Ioan 6, 56); „Cel

ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică...” (Ioan 6, 54).

Trebuie să ne împărtășim des cu Sfintele Taine ?

Creștinii de odinioară se împărtășeau în fiecare zi de duminică, însă în prezent puțini mai au o viață așa de curată încât să fie întotdeauna pregătiți să participe la masa acestei mari Taine. Glasul Bisericii-mame ne cheamă să ne spovedim în fața părinților duhovnicești și să ne împărtășim cu Trupul și cu Sângele lui Hristos, pe toți cei râvnitori și cu viață evlavioasă, de patru ori pe an sau mai des, în fiecare lună, însă neapărat măcar o dată pe an (vezi *Mărturisirea de credință*).

Ce folos pot avea din dumnezeiasca Liturghie aceia care o ascultă numai, dar care nu se împărtășesc cu Sfintele Taine ?

Ei pot și trebuie să participe la rugăciunile Sfintei Liturghii cu credință, și, mai ales, să-și aducă aminte de Domnul nostru Iisus Hristos, Care a poruncit : „... aceasta să faceți spre pomenirea Mea” (Luca 22, 19).

Ce se cuvine să avem în minte atunci când, în timpul Liturghiei, se iese cu Sfânta Evanghelie ?

Să ne aducem aminte de Mântuitorul Iisus Hristos, când a început propovăduirea Evangheliei. De aceea, în timpul citirii Sfintei Evanghelii, trebuie să fim cu luare-amin-te și evlavie, ca și când L-am vedea și asculta pe Însuși Domnul nostru Iisus Hristos.

Ce trebuie să avem în minte în timpul Liturghiei, atunci când are loc ieșirea cu Darurile mai înainte pregătite în Altar ?

Trebuie să avem în minte pătimirea de bunăvoie a Mântuitorului Iisus Hristos, ca jertfă de răscumpărare, când mai mult de 12 legiuni de îngerii erau gata să-L apere, ca pe Împăratul lor.

„Împăratul Împăraților și Domnul Domnilor vine spre jertfă, de bunăvoie” (*Cântare din Sâmbăta Mare*).

Ce trebuie să avem în minte în timpul săvârșirii Tainei și în vremea împărtășirii sfințiților slujitori în Altar ?

Cina cea de Taină, pe care Mântuitorul Iisus Hristos a luat-o împreună cu apostolii, patimile, moartea și îngroparea Lui.

Ce trebuie să gândim după ce se trage dvera, se deschid sfintele uși și se arată Sfintele Daruri ?

Aceasta închipuie arătările Domnului nostru Iisus Hristos de după Înviere.

Ce înseamnă ultima arătare a Sfințelor Daruri către popor, moment după care ele sunt ascunse ?

Înălțarea Domnului Iisus Hristos la cer.

Taina Sfintei Liturghii în adevărata Biserică a lui Hristos va fi oficiată mereu ?

Fără tăgadă, va fi săvârșită neîncetat, până la însăși venirea Mântuitorului Iisus Hristos, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Căci de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar, moartea Domnului vestiți până când va veni” (I Corinteni 11, 26).

Despre Pocăință

Ce este Pocăința ?

Pocăința este Taina prin care cel ce-și mărturisește păcatele este iertat în chip văzut de preot, iar în chip nevăzut, primește dezlegarea păcatelor de la Însuși Mântuitorul Iisus Hristos.

Unde își are începutul această Taină ?

Ioan Botezătorul i-a botezat pe cei ce au venit la el cu *botezul pocăinței întru iertarea păcatelor* (Marcu 1, 4, 5). Mântuitorul Iisus Hristos le-a făgăduit apostolilor puterea iertării păcatelor, atunci când a zis: „Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer” (Matei 18, 18). Chiar după Înviere, El le-a dat cu adevărat această putere, spunându-le: „Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute” (Ioan 20, 22, 23).

Ce îi este de trebuință celui care se pocăiește ?

Frângerea inimii pentru păcatele sale, hotărârea de a-și îndrepta viața, credința în Hristos și nădejdea în îndurarea Lui. „Căci întristarea cea după Dumnezeu aduce pocăință spre mântuire, fără părere de rău...” (II Corinteni 7, 10). „... Dacă nelegiuitul s-a întors de la nelegiuirea sa și a început să facă judecată și dreptate, pentru aceasta el va trăi” (Iezechiel 33, 19). „Despre Acesta mărturisesc toți prorocii, că tot cel ce crede în El va primi iertarea păcatelor, prin numele Lui” (Fapte 10, 43).

Nu mai există și alte mijloace ajutătoare de pocăință ?

Aceste mijloace sunt: postul și rugăciunea.

Nu întrebuițează Sfânta Biserică și un mijloc deosebit pentru curățirea și împăcarea conștiinței păcătosului care se căiește ?

Un astfel de mijloc este *epitimia* (canonul).

Ce este aceea „epitimie” ?

Acest cuvânt înseamnă *oprire, certare* (II Corinteni 2, 6). Sub această denumire se prescriu, după nevoie, celui care se pocăiește anumite canoane binecuvântate și oarecare privațiuni cu scopul de a îndrepta pornirile păcătoase și de a înfrânge obișnuințele spre păcat, ca de pildă: post mai mult decât alții și, pentru anumite păcate, îndepărtarea de Sfânta Împărtășanie pentru o perioadă de timp.

Despre Preoție

Ce este Preoția ?

Preoția este Taina prin care Duhul Sfânt, prin alegere canonică și prin punerea mâinilor episcopului, așază pe săvârșitorii Tainelor și păstorii turmei lui Hristos. „Așa să ne socotească pe noi fiecare om: ca slujitori ai lui Hristos și ca iconomi ai tainelor lui

Dumnezeu" (I Corinteni 4, 1). „Drept aceea, luați aminte de voi înșivă și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstrați (păstoriți) Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însuși sângele Său" (Fapte 20, 28).

Ce înseamnă a păstori Biserica ?

A-i povățui pe oameni în credință, evlavie și fapte bune.

Care sunt treptele preoției ?

Acestea sunt trei: *episcopul, preotul și diaconul.*

Care este diferența dintre ele ?

Diaconul este slujitor la Taine; preotul săvârșește Tainele, atârând de episcop; episcopul nu numai că săvârșește Tainele, dar are și puterea de a transmite, prin punerea mâinilor, dumnezeiescul har și altora spre a le săvârși pe acestea.

Despre puterea episcopului, Sfântul Apostol Pavel scrie în Epistola sa către Tit: „Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc și să așezi preoți prin cetăți..." (Tit 1, 5).

Iar lui Timotei îi scrie: „Nu-ți pune mâinile degrabă pe nimeni..." (I Timotei 5, 22).

Despre Cununie

Ce este Cununia ?

Cununia este Taina prin care, în fața preotului și a Bisericii, mirele și mireasa făgăduiesc de bunăvoie să se ia unul pe altul în căsătorie curată, binecuvântându-se legătura lor de nuntă după chipul duhovnicesc al unirii lui Hristos cu Biserica și în care se cere pentru ei dar de la Dumnezeu, al unirii într-un singur suflet, curat, spre binecuvântarea nașterii și a creșterii de prunci.

De unde se știe că Nunta este Taină ?

Din următoarele cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel: „De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică” (Efeseni 5, 31, 32).

Toți trebuie să se căsătorească ?

Nu. Fecioria este mai presus decât însoțirea nunții, în cazul în care cineva poate să se păstreze în curăție.

Despre aceasta Mântuitorul Iisus Hristos a spus: „Nu toți pricep cuvântul acesta, ci aceia cărora le este dat... Cine poate înțelege să înțeleagă” (Matei 19, 11, 12).

Iar apostolul spune și el: „Celor ce sunt necăsătoriți și văduvelor le spun: Bine este pentru ei să rămână ca și mine, dacă însă nu pot să se înfrâneze, să se căsătorească; ...Cel necăsătorit se îngrijește de cele ale Domnului, cum să placă Domnului. Cel ce s-a căsătorit se îngrijește de cele ale lumii, cum să placă femeii; ...Cel ce-și mărită fecioara bine face; dar cel ce n-o mărită și mai bine face” (I Corinteni 7, 8, 9, 32, 33, 38).

Despre Maslu

Ce este Maslul ?

Maslul este Taina în cadrul căreia, prin ungerea trupului cu untdelemn, se cheamă asupra bolnavului harul lui Dumnezeu pentru vindecarea neputințelor duhovnicești și trupești.

Unde își are începutul această Taină ?

La Sfinții Apostoli, care au primit puterea de la Mântuitorul Iisus Hristos: „... ungeau cu untdelemn pe mulți bolnavi și-i vindecau” (Marcu 6, 13).

Apostolii au transmis această Taină sfinților slujitori ai Bisericii, iar aceasta se vădește din următoarele cuvinte ale Sfântului Apostol Iacov: „Este cineva bolnav între

voi ? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut păcate se vor ierta lui” (Iacov 5, 14, 15).

Despre al unsprezecelea articol

Ce este învierea morților pe care, așa cum se spune în Simbolul de credință, o așteptăm ?

Aceasta este lucrarea Atotputerniciei lui Dumnezeu, prin care toate trupurile oamenilor adormiți se vor uni din nou cu sufletele lor, vor învia și vor deveni duhovnicești și nemuritoare. „Se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc” (I Corinteni 15, 44). „Căci trebuie ca acest trup stricăcios să se îmbrace în nestricăciune și acest (trup) muritor să se îmbrace în nemurire” (I Corinteni 15, 53).

Cum înviază trupul celui care a putrezit în pământ și s-a risipit ?

Așa cum Dumnezeu a făcut la început trupul omului din pământ, tot astfel poate să-i reînnoiască și trupul celui risipit în pământ.

Apostolul Pavel lămurește aceasta prin asemănarea cu sămânța semănată care pu-

trezește în pământ, dar din care răsare iarbă ori un pom: „Tu ce semeni nu dă viață, dacă nu va fi murit” (I Corinteni 15, 36).

Vor învia toți oamenii ?

Cu adevărat, toți cei ce au murit. Iar trupurile pământești ale acelora care, în timpul învierii celei de obște, vor fi vii, se vor schimba într-o clipită în trupuri duhovnicești și nemuritoare. „...Nu toți vom muri, dar toți ne vom schimba, deodată, într-o clipeală de ochi la trâmbița cea de apoi. Căci trâmbița va suna și morții vor învia nestrucăcioși, iar noi ne vom schimba” (I Corinteni 15, 51, 52).

Când va avea loc învierea morților ?

La sfârșitul acestei lumi văzute.

Dar lumea are și ea un sfârșit ?

Această lume pieritoare se va termina și se va schimba într-una veșnică. „Pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să fie părtașă la libertatea mării fiilor lui Dumnezeu” (Romani 8, 21). Căci „... noi așteptăm, potrivit făgăduinței Lui, ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea” (II Petru 3, 13).

În ce chip se va schimba lumea ?

Prin foc. „Iar cerurile de acum și pământul sunt ținute prin același cuvânt și păstrate pentru focul din ziua judecății și a pieirii oamenilor necredincioși” (II Petru 3, 7).

În ce stare se află sufletele celor ce mor, până la învierea cea de obște ?

Sufletele dreptilor se află în lumină, pace, pregustând fericirea veșnică; iar sufletele păcătoșilor, într-o stare potrivnică acesteia.

De ce sufletele dreptilor nu primesc imediat după moarte fericirea deplină ?

Pentru că această răsplată deplină se dă după fapte și s-a hotărât să se primească de către omul deplin, după învierea trupurilor și după ultima judecată a lui Dumnezeu.

Apostolul Pavel spune: „De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, El, Dreptul Judecător, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui” (II Timotei 4, 8).

Și mai adaugă: „Pentru că noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău” (II Corinteni 5, 10).

De unde se știe că ei pregustă fericirea înainte de judecata finală ?

De la Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, Care a spus în pilda despre dreptul Lazăr că îndată după moartea lui a fost așezat în sânul lui Avraam (Luca 16, 22).

*Această pregustare a fericirii este unită
cu vederea a însuși chipului
Mântuitorului Iisus Hristos ?*

Mai ales în cazul sfinților, după cum ne dă de înțeles Sfântul Apostol Pavel: „... doresc să mă despart de trup și să fiu împreună cu Hristos...” (Filipeni 1, 23).

*Ce trebuie să știm despre sufletele care
au murit în credință, dar care nu au
reușit să aducă roadă vrednică de
pocăință ?*

Acea că ele vor putea fi ajutate până la fericita înviere prin rugăciunile făcute pentru cei adormiți, unite îndeosebi cu jertfa nesângeroasă a Trupului și Sângelui Domnului nostru Iisus Hristos, și prin binefacerile săvârșite cu credință întru pomenirea lor.

Pe ce se întemeiază această învățătură ?

Pe Tradiția Bisericii sobornicești, al cărei chip văzut își are început încă din Biserica Vechiului Testament. Iuda Macabeul aduce jertfă pentru ostașii uciși (II Macabei 12,

43). Rugăciunea pentru răposați a fost dintotdeauna și este o parte neschimbată a dumnezeieștii Liturghii, care își are începutul în Liturghia Sfântului Apostol Iacov. Sfântul Chiril al Ierusalimului spune: „Sufletul va avea mare folos dacă pentru el se face rugăciune în vremea când sfânta și înfricoșătoarea jertfă se pune înaintea” (*Despre Taine*).

În rugăciunile de la Cincizecime, Sfântul Vasile cel Mare spune că Domnul primește de la noi, în chip deosebit, rugăciunile de milostivire și jertfă pentru *cei ce se află în iad* întru nădejdea păcii, a *mângâierii și a eliberării lor*.

Despre al doisprezecelea articol

Ce este viața veacului ce va să vie ?

Viața de după învierea morților și de după judecata de obște a lui Hristos.

Cum va fi acea viață ?

Pentru cei credincioși, iubitori de Dumnezeu și făcători de bine, va fi fericită, cum nici măcar nu ne putem închipui acum această fericire: „... ce vom fi nu s-a arătat până acum” (I Ioan 3, 2). „Cunosc un om în Hristos”, spune Sfântul Apostol Pavel,

„care... a fost răpit în rai și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască” (II Corinteni 12, 2, 4).

De unde izvorăște această fericire ?

Din contemplarea lui Dumnezeu în lumină și slavă și din unirea cu El: „Căci vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci, față către față; acum cunoșc în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin, precum am fost cunoscut și eu” (I Corinteni 13, 12). „Atunci cei dreپți vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor” (Matei 13, 43), „... ca Dumnezeu să fie toate în toți” (I Corinteni 15, 28).

Vor lua și trupurile parte la fericirea sufletelor ?

Vor fi proslăvite și ele în lumina lui Dumnezeu, asemenea trupului Mântuitorului Iisus Hristos din timpul Schimbării Lui la Față de pe Tabor: „Se seamănă întru necinste, înviază întru slavă...” (I Corinteni 15, 43). „Și după cum am purtat chipul celui pământesc (adică al lui Adam), să purtăm și chipul celui ceresc (adică al Domnului nostru Iisus Hristos)” (I Corinteni 15, 49).

Vor fi toți pe aceeași treaptă de fericire ?

Nu. Vor fi trepte diferite de fericire, după măsura cu care cineva se străduiește astăzi în credință, dragoste și fapte bune. „Alta este strălucirea soarelui și alta strălucirea lunii și alta strălucirea stelelor. Căci stea de stea se deosebește în strălucire. Așa este și învierea morților...” (I Corinteni 15, 41, 42).

Ce se va întâmpla cu necredincioșii și nelegiuiții ?

Aceștia vor fi predați morții veșnice ori, altfel spus, focului veșnic, veșnicilor munci, împreună cu diavolii: „Iar cine n-a fost aflat scris în cartea vieții, a fost aruncat în iezerul de foc” (Apocalipsă 20, 15). „Aceasta e moartea cea de a doua” (Apocalipsă 20, 14). „Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui” (Matei 25, 41). „Și vor merge aceștia la osândă veșnică, iar dreptii la viață veșnică” (Matei 25, 46). „...Mai bine îți este ție cu un singur ochi să intri în împărăția lui Dumnezeu, decât, având amândoi ochii, să fii aruncat în gheena focului. Unde viermele lor nu moare și focul nu se stinge” (Marcu 9, 47, 48).

De ce se va proceda așa de aspru cu păcătoșii ?

Nu pentru că Dumnezeu ar fi dorit ca ei să piară, ci pentru că ei singuri se pierd. „... ”

Fiindcă n-au primit iubirea adevărului, ca ei să se mântuiască” (II Tesaloniceni 2, 10).

Ce folos poți avea din cugetarea la moarte, la înviere, la Judecata de apoi, la fericirea veșnică și la veșnicele munci ?

Această cugetare ne ajută să fugim de păcat și să ne îndepărtăm de împătımirea pentru lucrurile pământești, mângâindu-ne cu lipsa bunătăților pământești; ne îndeamnă să respectăm curăția sufletească și trupească, să trăim pentru Dumnezeu și pentru veșnicie și, în acest chip, să ajungem la mântuire.

PARTEA A DOUA.
DESPRE NĂDEJDE

*Explicarea nădejdiei creștine,
temelia și mijloacele ei*

Ce este nădejdea creștină ?

Odihna inimii în Dumnezeu, cu încredințarea că El Se îngrijește neîncetat de mântuirea noastră și ne dăruiește fericirea cea făgăduită.

Pe ce se întemeiază nădejdea creștină ?

Domnul Iisus Hristos este nădejdea noastră (I Timotei 1, 1) ori temelia nădejdiei noastre: „Nădăjduiți desăvârșit în harul care se va da vouă, la arătarea lui Iisus Hristos” (Petru 1, 13).

Care sunt mijloacele necesare obținerii nădejdiei celei mântuitoare ?

Aceste mijloace sunt:
În primul rând, rugăciunea.

În al doilea rând, adevărata învățătură despre fericire și urmarea acestei învățături.

Despre rugăciune

Există mărturie în cuvântul lui Dumnezeu despre rugăciunea ca mijloc de obținere a nădejzii celei mântuitoare ?

Însuși Mântuitorul Iisus Hristos adaugă la rugăciune nădejdea primirii celor cerute: „Și orice veți cere întru numele Meu, aceea voi face, ca să fie slăvit Tatăl întru Fiul” (Ioan 14, 13).

Ce este „rugăciunea” ?

Rugăciunea este înălțarea minții și a inimii la Dumnezeu, arătarea evlaviei omului prin cuvânt, către Dumnezeu.

Ce trebuie să facă creștinul când își ridică mintea și inima la Dumnezeu ?

În primul rând, să-L preaslăvească, pentru desăvârșita Lui dumnezeire. În al doilea rând, să-I mulțumească pentru binefacerile sale. În al treilea rând, să ceară de la El după nevoile Sale. Așadar, există trei feluri principale de rugăciune: rugăciune de preaslăvire, de mulțumire și de cerere.

Ne putem ruga fără cuvinte ?

Ne putem ruga cu mintea și cu inima. Pildă întru aceasta putem vedea la Moise, înainte de a trece Marea Roșie (Ieșire 14, 15).

O astfel de rugăciune poartă un nume deosebit ?

Ea se numește *duhovnicească* ori *rugăciune cu mintea și cu inima*, într-un cuvânt, *rugăciune lăuntrică*. Cealaltă rugăciune, prin rostirea unor cuvinte și însoțită și de alte semne de evlavie, se numește *rugăciune rostită* ori *rugăciune exterioară*.

Rugăciunea rostită poate exista fără rugăciunea lăuntrică ?

Poate. Atunci când pronunțăm cuvintele rugăciunii fără luare-aminte și fără râvnă.

Este suficientă numai rugăciunea rostită pentru a primi harul ?

Nu numai că nu este de ajuns pentru primirea harului, ci, dimpotrivă, această rugăciune exterioară nu este plăcută lui Dumnezeu fără rugăciunea lăuntrică.

Însuși Dumnezeu Își arată nemulțumirea față de o astfel de rugăciune: „*Poporul acesta Mă cinstește cu buzele, dar inima lor este departe de Mine*” (Matei 15, 8, 9).

*Atunci nu e de ajuns numai rugăciunea
lăuntrică, fără rugăciunea din afară ?*

Această întrebare seamănă cu o alta: îi este de ajuns omului numai sufletul, fără trup ? Este nefolositor să discutăm despre aceasta, din moment ce Dumnezeu a binevoit să-l alcătuiască pe om din suflet și trup. La fel de nefolositor este a întreba dacă nu e de ajuns numai rugăciunea lăuntrică, fără cea din afară. Având și suflet, și trup, trebuie să-L preaslăvim pe Dumnezeu în trupurile noastre și în sufletele noastre așa cum este și firesc, căci *din prisosul inimii vorbește gura*. Domnul nostru Iisus Hristos a fost duhovnicesc în cele mai înalte trepte, dar în rugăciunea Lui duhovnicească a folosit și cuvinte evlavioase și gesturi ale trupului, ca de pildă: ridicarea ochilor la cer, iar alteori, plecările genunchilor și feței la pământ (I Corinteni 6, 20; Matei 12, 34; Ioan 17, 1; Luca 22, 41; Matei 26, 39).

Despre Rugăciunea Domnească

*Nu există o rugăciune care ar putea fi
rugăciune creștină generală și model
pentru toate celelalte rugăciuni ?*

Aceasta este Rugăciunea Domnească.

Ce este Rugăciunea Domnească ?

Rugăciunea pe care Domnul nostru Iisus Hristos le-a dat-o apostolilor și pe care ei au transmis-o mai apoi tuturor credincioșilor.

Care este aceasta ?

Tatăl nostru, Care ești în ceruri,

1. Sfințească-se numele Tău,

2. Vie împărăția Ta,

3. Facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ.

4. Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi;

5. Și ne iartă nouă datoriile noastre, precum și noi iertăm datornicilor noștri*

6. Și nu ne duce pe noi în ispită,

7. Ci ne izbăvește de cel viclean.

Că a Ta este Împărăția și puterea și slava în veci. Amin. (Matei 6, 9-13)

Ca să înțelegem mai bine Rugăciunea Domnească, cum trebuie să o împărțim ?

În: rugăciune de chemare, șapte cereri și de slavoslovie.

* Conform textului Bibliei în limba rusă. Vezi în continuare tâlcuirea celei de-a cincea cereri. – *Nota trad.*

Despre chemare

*Cum vom îndrăzni a-L numi pe
Dumnezeu Tată ?*

După credința în Iisus Hristos și după renașterea harică. „Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din pof-tă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut” (Ioan 1, 12, 13).

*Trebuie să spunem Tatăl nostru și atunci
când ne rugăm singuri ?*

Neapărat.

De ce ?

După creștineasca iubire de frați trebuie să-L chemăm pe Dumnezeu și să cerem de la El bunuri nu numai pentru noi, ci pentru toți oamenii.

*De ce, în această chemare, trebuie să
spunem: „Care ești în ceruri” ?*

Pentru că, începând rugăciunea, se lasă toate cele pământești și trupești și se ridică mintea și inima către cele cerești, veșnice și dumnezeiești.

Despre prima cerere

Este numele lui Dumnezeu Sfânt ?

Fără îndoială, este Sfânt întru totul:
„...sfânt este numele Lui“ (Luca 1, 49).

*Atunci cum poate El să Se mai
sfințească ?*

El poate să Se sfințească în oameni, adică
sfințenia Sa cea veșnică se poate vădi întru ei.

În ce chip ?

În primul rând, când, având în gând și în
inimă numele lui Dumnezeu, viețuim așa cum
cere sfințenia Lui și, printr-o astfel de viață, Îl
preaslăvim pe Dumnezeu. În al doilea rând,
prin buna noastră viețuire, ca și alții să-L
preaslăvească pe El: „Așa să lumineze lumina
voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă
faptele voastre cele bune și să slăvească pe
Tatăl vostru Cel din ceruri” (Matei 5, 16).

Despre a doua cerere

*Despre ce Împărăție a lui Dumnezeu se
vorbește în cea de-a doua cerere a
Rugăciunii Domnești ?*

Despre Împărăția *harului* care, după apostol, este „... dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt” (Romani 14, 17).

*De ce nu a venit încă această
Împărăție ?*

Pentru unii nu a venit încă întru toată puterea, iar pentru alții nu a venit aproape deloc, dacă în trupul lor cel muritor mai împărătește păcatul, căci se supun poftelor lui (Romani 6, 12).

Cum vine această Împărăție ?

În chip tainic și lăuntric. „... Împărăția lui Dumnezeu nu va veni în chip văzut... împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru” (Luca 17, 20, 21).

*Creștinul nu poate cere și altceva sub
denumirea de „Împărăția lui
Dumnezeu” ?*

Poate cere Împărăția *slavei*, adică fericirea desăvârșită a credincioșilor: „... doresc să mă despart de trup și să fiu împreună cu Hristos...” (Filipeni 1, 23).

Despre a treia cerere

Ce înțelegem prin cererea „facă-se voia Ta” ?

Prin aceasta trebuie cerut lui Dumnezeu ca tot ceea ce facem și ceea ce se întâmplă cu noi să vină nu așa cum vrem noi, ci cum Îi place Lui.

De ce este nevoie să cerem aceasta ?

Pentru că noi greșim adesea în dorințele noastre, iar Dumnezeu, în chip negreșit și incomparabil mai mult decât noi, ne dorește binele și este gata întotdeauna să ne dăruiască ceea ce ne este de folos, dacă pe aceasta nu o împiedică voia noastră liberă și îndărătnicia: „Iar Celui ce poate să facă, prin puterea cea lucrătoare în noi, cu mult mai presus decât toate câte cerem sau pricepem noi, Lui fie slava în Biserică și întru Hristos Iisus...” (Efeseni 3, 20, 21).

De ce cerem să se împlinească voia lui Dumnezeu pe pământ, ca și în cer ?

Pentru că, în cer, sfinții îngeri și oamenii fericiți, toți, fără excepție, împlinesc voia lui Dumnezeu întotdeauna și întru toate.

Despre a patra cerere

Ce este „pâinea cea spre ființă” ?

Acea pâine neapărat necesară pentru ca noi să ființăm ori să trăim.

Cu ce gânduri trebuie să cerem de la Dumnezeu pâinea cea spre ființă ?

În acord cu învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, nu trebuie să cerem mai mult decât *pâinea cea spre ființă*, adică cea neapărat necesară hranei, și, de asemenea, pentru a trăi, cele neapărat necesare, precum: îmbrăcămintea și locuința. Și nu mai mult decât acestea, care nu privesc numai nevoile, cât desfătările. Să ne predăm voii lui Dumnezeu. Iar dacă le vom primi, să mulțumim lui Dumnezeu, iar dacă nu le primim, să nu ne îngrijorăm.

De ce ni s-a poruncit să ne rugăm pentru pâinea cea spre ființă numai pentru astăzi, adică pentru ziua prezentă ?

Pentru aceea ca noi să nu ne îngrijorăm peste măsură în privința viitorului și să nădăjduim pentru aceasta în Dumnezeu: „Nu vă îngrijiți de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji de ale sale. Ajunge

zilei răutatea ei” (Matei 6, 34); căci „...știe doar Tatăl vostru Cel ceresc că aveți nevoie de ele” (Matei 6, 32).

Nu se poate să mai cerem încă ceva sub denumirea de „pâinea cea spre ființă” ?

Deoarece omul este alcătuit din ființă trupească și din ființă duhovnicească, iar ființa sufletească este cu mult mai importantă decât trupul, el poate și trebuie să ceară și pentru partea duhovnicească pâinea fără de care omul lăuntric moare de foame (Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Despre Taine; Mărturisirea ortodoxă*).

Care poate fi pâinea cea spre ființă pentru suflet ?

Cuvântul lui Dumnezeu, Trupul și Sângele lui Hristos: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4, 4). „Trupul Meu este adevărata mâncare și sângele Meu, adevărată băutură” (Ioan 6, 55).

Despre a cincea cerere

Ce trebuie înțeles în Rugăciunea Domnească sub numele de datoriile noastre ?

Greșalele noastre.

De ce greșalele noastre se numesc „datorii” ?

Pentru că noi, așa cum toate le-am primit de la Dumnezeu, tot astfel pe toate trebuie să le dăm lui Dumnezeu, adică întru toate să ne supunem voii și Legii Lui. Iar dacă nu împlinim aceasta, atunci rămânem datornici înaintea dreptei Lui judecăți.

Și cine sunt datornicii noștri ?

Oamenii care nu ne-au dat nouă acelea cu care ne erau datori după Legea lui Dumnezeu ca, de pildă, nu ne-au arătat dragoste, ci vrajbă.

În ce chip putem să nădăjduim iertarea datoriilor noastre la dreapta judecată a lui Dumnezeu ?

Prin mijlocirea Domnului nostru Iisus Hristos: „Căci unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Hristos Iisus, Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți...” (I Timotei 2, 5, 6).

Ce va fi dacă cerem iertarea greșalelor noastre, iar pe ceilalți nu-i iertăm ?

Nu primim nici noi iertare: „Că de veți ierta oamenilor greșalele lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc” (Matei 6, 14, 15).

De ce Dumnezeu nu ne iartă atunci când noi nu iertăm pe alții ?

Pentru că noi, prin aceasta, ne arătăm răi și astfel ne și îndepărtăm de bunătatea și îndurarea lui Dumnezeu.

De ce și cu ce trebuință s-au așezat în rugăciune cuvintele acestea din

Rugăciunea Domnească: „precum și noi iertăm greșitorilor noștri” ?

Ele cer neapărat ca cel ce se roagă să nu aibă vrajbă și mânie, ci să aibă multă pace și dragoste față de toți. „Deci, dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău” (Matei 5, 23, 24).

Dar ce să facem dacă acela care are ceva cu noi nu se poate afla îndată ori dacă el se opune împăcării ?

În acest caz, este de ajuns să ne împăcăm cu el în inimă, în fața Atotvăzătorului Dumnezeu: „Dacă se poate, pe cât stă în puterea

voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii”
(Romani 12, 18).

Despre a șasea cerere

*Ce trebuie să înțelegem, în Rugăciunea
Domnească, prin cuvântul „ispită” ?*

Acele împrejurări în care există pericolul
de a ne pierde credința ori a cădea în păcate
grele.

De unde vine o astfel de ispită ?

De la *trupul nostru*, de la *lume* sau de la
ceilalți oameni ori de la *diavol*.

*Ce cerem prin aceste cuvinte ale rugă-
ciunii: „și nu ne duce pe noi în ispită” ?*

În primul rând, ca Dumnezeu să nu ne
lase pe noi în ispită. În al doilea rând, ca El,
chiar dacă este nevoie să fim ispitiți și cură-
țiți prin ispită, să nu ne dea pe noi până la
capăt să fim ispitiți și să nu ne lase pe noi
până la cădere.

Despre a șaptea cerere

Ce anume cerem prin aceste cuvinte ale rugăciunii: „și ne izbăvește de cel viclean” ?

Cerem izbăvirea de orice rău care ne poate lovi în lumea care, încă din timpul primului păcat, „întreagă zace sub puterea celui rău” (I Ioan 5, 19) și, îndeosebi, izbăvire de răul păcatului și de îndemnurile cele viclene și de duhul hulei celui rău – diavolul.

Despre slavoslovie

De ce, în Rugăciunea Domnească, este adăugată slavoslovie ?

În primul rând, pentru aceea ca noi, rugându-ne la Tatăl milostivirii cerești, să dăm în același timp Lui dreaptă cinstire. În al doilea rând, pentru ca, gândindu-ne la veșnica Lui împărăție, putere și slavă, și mai mult să ne întărim în nădejdea că El ne va dărui cele cerute, pentru că aceasta e în puterea Lui și se raportează la slava Sa.

Ce înseamnă cuvântul „amin” ?

Înseamnă: *adevărat, ori așa să fie.*

*De ce aceste cuvinte s-au așezat la
slavoslovie ?*

Acestea arată că rugăciunea este adusă cu credință și fără nici o îndoială, după cum învață Apostolul Iacov (Iacov 1, 6).

Despre învățătura Fericirilor

*Ce trebuie să aducem pe lângă
rugăciune ca să ne întărim în nădejdea
mântuirii și fericirii ?*

Propria osteneală pentru câștigarea fericirii. Despre aceasta vorbește chiar Domnul: „Și pentru ce Mă chemați: Doamne, Doamne, și nu faceți ce vă spun ?” (Luca 6, 46); „Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri” (Matei 7, 21).

*Ce învățatură poate să ne conducă către
această nevoință ?*

Învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, expusă pe scurt în cuvintele *Fericirilor*.

Câte sunt acestea ?

Nouă, după cum urmează:

1. *Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor.*
2. *Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.*
3. *Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.*
4. *Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura.*
5. *Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui.*
6. *Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.*
7. *Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema.*
8. *Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor.*
9. *Fericiți veți fi voi când vă vor ocări și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri... (Matei 5, 3-12).*

Ce trebuie observat în toate aceste Fericiți pentru a le putea înțelege mai bine ?

Domnul a expus prin aceste cuvinte învățătura despre ajungerea la fericire, după cum ne spune Evanghelia: *deschizându-Și gura Sa, învăța*. Fiind însă bun și smerit cu inima, El a expus această învățătură a Sa nu

poruncind, ci fericind pe aceia care, de bunăvoie, o primesc și o vor împlini. De aceea, în fiecare sentință a *Fericirilor* trebuie observat, în primul rând, învățătura ori porunca și, în al doilea rând, fericirea ori făgăduința plății.

Despre prima poruncă a Fericirilor

Care este prima poruncă a Domnului pentru a atinge fericirea ?

Cel ce dorește fericirea trebuie să fie sărac cu duhul.

Ce înseamnă a fi sărac cu duhul ?

Înseamnă a avea convingerea duhovnicească că noi, niciodată, nu avem nimic de la sine, ci avem numai ceea ce ne dăruiește Dumnezeu și că nu putem face nimic bun fără ajutorul și harul Lui. În acest chip ne considerăm că nu suntem buni de nimic și întru toate alergăm către îndurarea lui Dumnezeu. Pe scurt, după tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur, „sărăcia duhovnicească este cugetul smerit” (*Comentariu la Matei*).

Pot fi săraci cu duhul și bogații ?

Fără îndoială, dacă se gândesc că această bogăție văzută este stricăcioasă și repede

trecătoare și că ea nu suplinește lipsa bună-
tăților duhovnicești: „...ce-i va folosi omu-
lui, dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufle-
tul său îl va pierde ? Sau ce va da omul în
schimb pentru sufletul său” ? (Matei 16, 26)

*Sărăcia materială nu poate, oare, să
slujească la desăvârșirea sărăciei
duhovnicești ?*

Poate. Numai dacă creștinul o alege pe ea
de bunăvoie, pentru Dumnezeu. Despre
aceasta i-a spus Însuși Mântuitorul Iisus
Hristos bogatului: „Dacă voiești să fi desă-
vârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor
și vei avea comoară în cer; după aceea, vino
și urmează-Mi” (Matei 19, 21).

*Ce făgăduiește Domnul celor săraci cu
duhul ?*

Împărăția cerurilor.

În ce chip obțin ei Împărăția cerurilor ?

În viața aceasta, în chip lăuntric și pre-
gustat, prin credință și nădejde, iar în viața
viitoare, în chip desăvârșit, prin participarea
la fericirea veșnică.

Despre a doua poruncă a Fericirilor

Care este a doua poruncă a Domnului pentru a ajunge fericit ?

Cei ce doresc fericirea trebuie să plângă.

Ce trebuie înțeles din această învățătură prin plâns ?

Întristarea și frângerea inimii și lacrimi adevărate, pentru că noi, nedesăvârșit și cu nevrednicie slujim Domnului ori că Îl mâniem prin păcatele noastre: „Căci întristarea cea după Dumnezeu aduce pocăință spre mântuire, fără părere de rău, iar întristarea lumii aduce moarte” (II Corinteni 7, 10).

Ce făgăduiește Domnul, îndeosebi, celor ce plâng ?

Că vor fi mângâiați.

Ce se înțelege aici prin mângâiere ?

Harul care vine prin iertarea păcatelor și pacea conștiinței.

Pentru ce această făgăduință este unită cu porunca despre plâns ?

Pentru ca, întristându-ne de păcatele noastre, să nu ajungem la deznădejde.

Despre a treia poruncă a Fericirilor

Care este a treia poruncă a Domnului despre fericire ?

Cei ce doresc fericirea trebuie să fie blânzi.

Ce este blândețea ?

Așezarea liniștită a duhului, unită cu prudența, pentru ca să nu supărăm pe nimeni și să nu ne supere nimic.

Ce lucrare deosebită trebuie să aibă blândețea creștină ?

A nu cărți, nu numai în fața lui Dumnezeu, dar nici față de oameni, iar când apare ceva potrivit dorinței noastre, să nu cădem pradă mâniei și să nu ne mândrim.

Ce a făgăduit Domnul celor blânzi ?

El le-a făgăduit că vor moșteni pământul.

Cum se înțelege această făgăduință ?

În legătură cu cei ce-L urmează pe Hristos, în general, aceasta este o prorocie care s-a împlinit după literă; deoarece creștinii blânzi, în loc să fie pierduți de către neamu-

rile păgâne, au moștenit pământul, care mai înainte fusese stăpânit de acele neamuri.

O altă urmare importantă a acestei făgăduințe în legătură cu creștinii în general, dar și în particular este aceea că ei primesc moștenirea, după cum ne spune psalmistul *în pământul celor vii*, acolo unde trăiesc și nu mor, adică vor primi fericirea veșnică (Psalmi 26, 13).

Despre a patra poruncă a Fericirilor

Care este a patra poruncă a Domnului din Fericiri ?

Cei ce doresc fericirea trebuie să fie *flă-mânzi și însetați după dreptate*.

Ce se înțelege aici sub denumirea de „dreptate” ?

Deși se poate ca prin această denumire să înțelegem fiecare virtute pe care trebuie să o dorească creștinul, întocmai cum dorește hrana și băutura, însă trebuie să înțelegem aici mai ales acea dreptate despre care, în prorocirea lui Daniel, se spune: „până ce dreptatea cea veșnică va veni” (Daniel 9, 9, 24), adică omul vinovat în fața lui Dumnezeu să se îndrepte, prin harul și credința în Iisus Hristos.

Despre această dreptate vorbește și Apostolul Pavel: „Dar dreptatea lui Dumnezeu vine prin credința în Iisus Hristos, pentru toți și peste toți cei ce cred, căci nu este deosebire. Fiindcă toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu; îndreptându-se în dar cu harul Lui, prin răscumpărarea cea în Hristos Iisus, pe Care Dumnezeu L-a rânduit (jertfă de) ispășire, prin credința în sângele Lui, ca să-și arate dreptatea Sa, pentru iertarea păcatelor celor mai înainte făcute...” (Romani 3, 22, 25).

Cine sunt cei flămânzi și însetați de dreptate ?

Aceia care, iubind să facă binele, nu se socotesc pe ei drepti, nu-și trâmbițează faptele bune, ci se recunosc pe sine păcătoși și vinovați înaintea lui Dumnezeu, și care, cu dorință și *rugăciune plină de credință*, flămânzesc și însetează după dreptatea harului prin Iisus Hristos ca după o hrană și băutură duhovnicească.

Ce făgăduiește Domnul celor flămânzi și însetați de dreptate ?

Că ei se vor sătura.

Ce înseamnă aici „a se sătura” ?

După modul în care cei săturați trupește primesc, *în primul rând*, încetarea foamei și a setei, *în al doilea rând*, întărirea corpului prin hrană, tot astfel săturarea duhovnicească înseamnă, pe de o parte, miluirea păcătoșului cu liniștea lăuntrică, pe de altă parte, căpătarea puterilor către înfăptuirea binelui, date celui care însetează după dreptate prin har. De altfel, desăvârșita săturare sufletească, făcută prin moștenirea nesfârșitelor bunătăți, urmează în viața veșnică, după spusele psalmistului: „...sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta” (Psalmi 16, 15).

Despre a cincea poruncă a Fericirilor

Care este a cincea poruncă a Domnului pentru fericire ?

Cei ce doresc fericirea trebuie să fie milostivi.

Cum trebuie împlinită această poruncă ?

Prin fapta milosteniei trupești și duhovnicești. Deoarece, așa cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, „sunt multe chipuri ale milosteniei, și largă este porunca aceasta” (*Comentariu la Matei*).

Care sunt faptele milosteniei trupești ?

1. A sătura pe cel flămând;
2. A da de băut celui însetat;
3. A îmbrăca pe cel sărac, cu cele neapărat necesare și haine cuviincioase;
4. A cerceta pe cel din temniță;
5. A cerceta pe cel bolnav, a-i sluji acestuia și a-l ajuta la însănătoșire ori a-l pregăti creștinește de moarte;
6. A primi în casă pe cel străin și a-l odihni;
7. A îngropa pe cei ce au murit neajutorți.

Care sunt faptele milosteniei duhovnicești ?

1. „A întoarce pe păcătos de la calea rățcirii lui” (Iacov 5, 20);
2. A-l învăța pe cel neștiutor adevărul și binele;
3. A da aproapelui sfat bun și la timp în greutățile lui sau atunci când se află în primejdie;
4. A ne ruga lui Dumnezeu pentru aproapele;
5. A mângâia pe cel întristat;
6. A nu face rău celor care ne-au făcut nouă aceasta;
7. A ierta din inimă pe cei ce ne-au greșit.

Poruncii despre milostenie nu-i stă împotriva pedeapsa cea dreaptă asupra celui ce greșește ?

Niciodată. Dacă aceasta se face ca o datorie și cu dreaptă măsură, adică dacă îl îndreaptă pe el ori dacă îl păzește nevinovat de faptele rele.

Ce le făgăduiește Domnul celor milostivi ?

Aceea că vor fi miluiți.

Ce se înțelege aici prin miluire ?

Milostivirea ori izbăvirea de condamnarea veșnică pentru păcate la judecata lui Dumnezeu.

Despre a șasea poruncă a Fericirilor

Care este a șasea poruncă a Domnului pentru această fericire ?

Râvnitorii acestei fericiri trebuie să fie curați cu inima.

Curăția inimii nu este aceeași cu sinceritatea ?

Sinceritatea care face ca oamenii să nu arate în chip fățarnic dispoziții bune pe care nu le au în inimă, ci să arate aceste așezări ale inimii prin faptele cele bune, este doar

cea mai joasă treaptă a curăției inimii. Aceasta de pe urmă o atinge omul prin constanta și neslăbita nevointă a vegherii asupra sa însuși, îndepărtând de la inima sa orice nelegiuită poftă și gândire și orice patimă pentru lucrurile pământești și prin neîncetata ținere în inimă, cu credință și dragoste, a pomenirii lui Dumnezeu și a Domnului Iisus Hristos.

*Ce le făgăduiește Domnul celor curați
cu inima ?*

Că-L vor vedea pe Dumnezeu.

*Cum trebuie înțeleasă această
făgăduință ?*

Cuvântul lui Dumnezeu asemuiește inima cu ochiul omenesc și accentuează faptul că celor desăvârșiți li se adaugă *ochii inimii luminători* (Efeseni 1, 18). După cum ochiul curat vede într-un fel lumina, tot astfel inima curată Îl contemplă pe Dumnezeu. Deoarece contemplarea feței lui Dumnezeu este izvorul veșnicei fericiri, această făgăduință de a-L vedea pe Dumnezeu este făgăduința celei mai înalte trepte a fericirii veșnice.

Despre a șaptea poruncă a Fericirilor

Care este a șaptea poruncă a Domnului pentru a fi fericit ?

Râvnitorii acestei fericiri trebuie să fie *făcători de pace*.

Cum trebuie împlinită această fericire ?

Noi trebuie să lucrăm cu dragoste și să nu dăm pricină de neînțelegere, iar dacă se întâmplă vreo neînțelegere, suntem datori în orice fel să o înlăturăm, chiar dacă ne sunt încălcate drepturile. Aceasta trebuie făcută cu luare-aminte, ca să nu încălcăm vreo datorie sau să aducem vătămare cuiva. Să ne străduim, după putință, și a-i împăca pe alții, iar când nu reușim aceasta, să ne rugăm ca Dumnezeu să-i împăce.

Ce le făgăduiește Dumnezeu făcătorilor de pace ?

Că ei se vor chema *fiii lui Dumnezeu*.

Ce înseamnă are această fericire ?

Ea arată înălțimea și fapta făcătorilor de pace, precum și răsplata lor pregătită. Deoarece ei urmează prin fapta lor pe Unicul

Fiu născut al lui Dumnezeu, Care a venit pe pământ să împace pe omul păcătos cu dreptatea lui Dumnezeu. Astfel, lor li s-a făgăduit numele de „fii ai lui Dumnezeu” prin har și, fără îndoială, vrednica fericire de a avea acest nume.

Despre a opta poruncă a Fericirilor

Care este a opta poruncă a Domnului pentru a fi fericit ?

Râvnitorii acestei fericiri trebuie să fie gata să primească *prigonirea pentru dreptate*, netrădând-o.

Ce calități cere această poruncă ?

Iubirea de dreptate, consecvența și înțărirea în fapte bune, bărbăția și răbdarea, atunci când cineva este cuprins de vreo nenorocire sau primejdie, pentru că nu dorește să trădeze adevărul și fapta bună.

Ce le făgăduiește Domnul celor prigoniți pentru dreptate ?

Împărăția cerurilor, ca o îndeplinire a acelor lucruri de care ei s-au lipsit prin prigonire, asemenea făgăduinței celor săraci cu duhul în împlinirea sărăciei și a lipsei lor.

Despre a noua poruncă a Fericirilor

Care este a noua poruncă a Domnului pentru a fi fericit ?

Râvnitorii acestei fericiri trebuie să fie gata a primi cu bucurie ponegrirea, izgonirea, împotrivirea și chiar și moartea pentru numele lui Hristos și pentru adevărata credință ortodoxă.

Cum se numește nevoița trebuitoare acestei porunci ?

Nevoița muceniei.

Ce făgăduiește Domnul pentru această faptă ?

Plată multă în ceruri, adică cea mai covârșitoare și mai înaltă treaptă a fericirii.

PARTEA A TREIA.
DESPRE DRAGOSTE

Despre unirea dintre credință și dragoste

*Care trebuie să fie lucrarea și rodul
adevăratei credințe în Hristos ?*

*Dragostea și, în legătură cu ea, faptele
bune.*

„Căci în Hristos Iisus”, spune Sfântul Apostol Pavel, „nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci credința care este lucrătoare prin iubire” (Galateni 5, 6).

*Nu-i de ajuns pentru creștini numai
credința, fără dragoste și fapte bune ?*

Nu este e de ajuns. Deoarece credința fără dragoste și fapte bune este nelucrătoare și moartă și, de aceea, nu ne poate conduce la viața veșnică: „...cine nu iubește pe fratele său rămâne în moarte” (I Ioan 3, 14). „Ce folos, frații mei, dacă zice cineva că are credință, iar fapte nu are ? Oare credința poate

să-l mântuiască ? ...Căci precum trupul fără de suflet mort este, astfel și credința fără de fapte, moartă este” (Iacov 2, 14, 26).

Nu se poate, pe de altă parte, să ne mântuie dragostea și faptele bune, fără credință ?

Nu se poate ca omul, neavând credință în Dumnezeu, să-L iubească pe El cu adevărat. De aceea, omul vătămat de păcat nu poate să facă cu adevărat fapte bune, dacă nu primește prin credința în Iisus Hristos, puterea cea duhovnicească sau harul lui Dumnezeu: „Fără credință, dar, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El este și că se face răsplătitor celor care Îl caută” (Evrei 11, 6). „Căci toți câți sunt din faptele Legii sub blestem sunt, căci scris este: «blestemat este oricine nu stăruie întru toate cele scrise în cartea Legii, ca să le facă» (Galateni 3, 10). „Căci noi așteptăm în Duh nădejdea dreptății din credință” (Galateni 5, 5). „Căci în har sunteți mântuiți, prin credință, și aceasta nu e de la voi: este darul lui Dumnezeu; nu din fapte, ca să nu se laude nimeni” (Efeseni 2, 8, 9).

Ce trebuie crezut despre acea dragoste care nu este însoțită de fapte bune ?

Acea dragoste nu este adevărată. Deoarece adevărata dragoste arată, firește, faptele sale bune.

Mântuitorul Iisus Hristos spune: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu” (Ioan 14, 21, 23).

Sfântul Apostol Ioan scrie: „Căci dragostea de Dumnezeu aceasta este: să păzim poruncile Lui” . (I Ioan 5, 3) „Să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul” (I Ioan 3, 18).

Despre Legea lui Dumnezeu și despre porunci

*Care este modul de a recunoaște și
deosebi faptele bune de cele rele ?*

Legea lăuntrică a lui Dumnezeu ori conștiința mărturisitoare și legea exterioară a lui Dumnezeu ori poruncile lui Dumnezeu.

*Sfânta Scriptură vorbește despre legea
lăuntrică ?*

Sfântul Apostol Pavel vorbește despre neamuri: „Ceea ce arată fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor și prin judecățile lor, care îi învinovătesc sau îi și apără” (Romani 2, 15).

Dacă oamenii au legea lăuntrică, atunci de ce li s-a mai dat și legea exterioară ?

Li s-a dat lor pentru că oamenii, neascultând de legea lăuntrică și ducând o viață trupească și păcătoasă, au înăbușit în ei înșiși glasul legii duhovnicești. De aceea a și fost nevoie să le-o aducă lor aminte printr-un mijloc din afară, cu ajutorul poruncilor: „Deci ce este Legea ? Ea a fost adăugată pentru călcările de lege...” (Galateni 3, 19).

Când și în ce chip le-a dat Dumnezeu oamenilor legea din afară ?

Când a avut loc minunata ieșire din robia Egiptului a poporului evreu, ce se trăgea din Avraam. Atunci, pe drumul către pământul făgăduinței, în pustie, pe muntele Sinai, Dumnezeu Și-a arătat prezența Sa în foc și în nor și a dat legea prin Moise, căpetenia israelitenilor.

Care sunt cele mai principale și mai generale porunci ale acestei legi ?

Următoarele zece, care au fost scrise pe două table ori table de piatră:

- 1. Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău... Să nu ai alți dumnezei afară de Mine !*
- 2. Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare a nici unui lucru din*

câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos și din câte sunt în apele de sub pământ ! Să nu te închini lor, nici să le slujești...

3. *Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert...*
4. *Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca să o sfințești. Lucrează șase zile și-ți fă în acelea toate treburile tale, iar în ziua a șaptea este odihna Domnului Dumnezeului tău...*
5. *Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ...*
6. *Să nu ucizi !*
7. *Să nu fii desfrânat !*
8. *Să nu furi !*
9. *Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău !*
10. *Să nu dorești casa aproapelui tău; să nu dorești femeia aproapelui tău, nici ogorul lui, nici sluga lui, nici slujnica lui, nici boul lui, nici asinul lui și nici unul din dobitoacele lui și nimic din câte are aproapele tău ! (Ieșire 20, 2-17).*

Dacă aceste porunci au fost date poporului evreu, atunci trebuie să ne conducem și noi după ele ?

Trebuie. Pentru că, în fond, ele sunt aceleași lege care, după cuvintele Sfântului

Apostol Pavel, *este scrisă în inimile* tuturor oamenilor; de aceea toți trebuie să se conducă după ea.

Iisus Hristos ne-a învățat să păzim aceste zece porunci ?

El a poruncit să ținem poruncile pentru a moșteni viața veșnică și ne-a învățat să le cunoaștem și să le împlinim în chip desăvârșit, mai bine decât erau înțelese până la venirea Lui (Matei 19, 17 și cap. 5).

Despre împărțirea poruncilor în două table

Ce semnifică faptul că cele zece porunci au fost împărțite în două table ?

Aceasta înseamnă că ele cuprind *două chipuri ale dragostei*, adică *dragostea către Dumnezeu și dragostea către aproapele*, și de aceea sunt ordonate în două feluri de datorii.

Nu a vorbit despre aceasta și Mântuitorul Iisus Hristos ?

La întrebarea: „Care poruncă este mai mare în Lege ?”, El a răspuns: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău. Aceasta este marea și întâia poruncă. Iar a

doua, la fel ca aceasta: să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși. În aceste două porunci se cuprind toată Legea și prorocii” (Matei 22, 36-40).

Toți oamenii sunt aproapele nostru ?

Toți, pentru că toți sunt zidirea Dumnezeului Celui Unul și născuți dintr-un singur Om. Dar cei ce sunt înrudiți prin credință cu noi, sunt cu atât mai mult aproapele nostru, ca fii ai Tatălui Ceresc, după credința cea în Iisus Hristos.

Și pentru ce nu s-a dat și poruncă să ne iubim pe noi înșine ?

Pentru că și fără poruncă, în mod firesc, „...nimeni vreodată nu și-a urât trupul său, ci fiecare îl hrănește și-l încălzește...” (Efeseni 5, 29).

Care trebuie să fie rânduiala în dragostea către Dumnezeu, către aproapele și către sine însuși ?

A se iubi pe sine însuși trebuie numai pentru Dumnezeu și, în parte, pentru aproapele; a iubi pe aproapele trebuie pentru Dumnezeu; a iubi pe Dumnezeu trebuie pentru El Însuși și mai mult decât orice altceva. Dragostea către sine trebuie să fie

adusă ca jertfă de dragoste către aproapele; iar dragostea către sine și către aproapele trebuie aduse ca jertfa pentru dragostea către Dumnezeu: „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi” (Ioan 15, 13). „Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine” (Matei 10, 37).

Dacă toată legea este cuprinsă în două porunci, pentru ce anume a fost împărțită în zece părți ?

Ca să se arate limpede datoriile noastre către Dumnezeu și către aproapele.

În care porunci sunt ordonate datoriile către Dumnezeu ?

În primele patru.

Care sunt aceste datorii ?

În prima, ni se poruncește să cunoaștem și să cinstim pe adevăratul Dumnezeu.

În a doua, să fugim de cinstirea dumnezeilor mincinoși.

În a treia, să nu călcăm nici cu cel mai mic cuvânt cinstea lui Dumnezeu.

În a patra, să ținem rânduiala timpurilor și faptelor de cinstire către Dumnezeu.

În care porunci sunt cuprinse datoriile către aproapele ?

În următoarele șase.

Care sunt aceste datorii ?

În a cincea poruncă ni se cere dragostea și cinstirea aproapelui, îndeosebi a celor mai apropiați, începând cu părinții.

În a șasea poruncă, să nu vătămăm viața aproapelui.

În a șaptea poruncă, să nu vătămăm cinstea aproapelui.

În a opta, să nu vătămăm averea lui.

În a noua poruncă, să nu-l vătămăm cu cuvântul.

În a zecea poruncă, să nu dorim să-l vătămăm.

Nu sunt cuprinse în aceste zece porunci și datoriile către sine însuși ?

Acestea se cuprind în poruncile despre datoriile către aproapele, căci a iubi pe aproapele înseamnă a-l iubi ca pe noi înșine.

Despre prima poruncă

Ce înseamnă cuvintele „Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău” ?

Prin aceste cuvinte, Dumnezeu, ca și când S-ar prezenta pe Sine omului, îi poruncește, prin urmare, să-L cunoască pe El.

Din porunca de a cunoaște pe Dumnezeu, ce datorii mai importante rezultă ?

1. Trebuie să considerăm *cunoașterea de Dumnezeu* ca fiind cea mai înaltă dintre toate științele.
2. Trebuie să ascultăm adesea *învățătura* despre Dumnezeu și despre faptele Lui în biserică și să *vorbim cu evlavie* despre aceasta acasă.
3. Trebuie să citim și să ascultăm cărți* care ne învață cunoașterea lui Dumnezeu și, în primul rând, *Sfânta Scriptură*, iar în al doilea rând, *scrierile Sfinților Părinți*.

Ce ni se poruncește prin cuvintele: „să nu ai alți dumnezei în afară de Mine” ?

* În trecut, în familiile rusești, lectura cu voce tare a cărților duhovnicești făcea parte din programul de activități comune. – *Nota trad.*

Ni se poruncește să ne întoarcem și să ne închinăm Unicului și adevăratului Dumnezeu și astfel, *să-L cinstim* cu evlavie.

Ce datorii reies din cinstirea lăuntrică a lui Dumnezeu ?

1. *A crede în Dumnezeu.*
2. *A umbla înaintea lui Dumnezeu, adică a ne aminti de Dumnezeu și a fi întru toate cu luare-aminte, pentru că El vede nu numai faptele, ci și gândurile noastre cele mai ascunse.*
3. *Să ne temem de Dumnezeu ori să umblăm cu evlavie înaintea Lui, adică să socotim marea mânie a Tatălui Ceresc pentru necinstirea Sa și să ne străduim să nu-L mâniem pe El.*
4. *Să nădăjduim în Dumnezeu.*
5. *Să-L iubim pe Dumnezeu.*
6. *Să ne supunem lui Dumnezeu, adică să fim neîncetat gata să facem ceea ce ne poruncește El și să nu cârtim când El nu face cu noi ceea ce am dori.*
7. *Să ne închinăm lui Dumnezeu ca Ființei Celei supreme.*
8. *Să-L preaslăvim pe Dumnezeu ca pe Săvârșitorul a toate.*
9. *Să-I mulțumim lui Dumnezeu ca unui Făcător, Proniator și Mântuitor.*

10. *Să-L chemăm* pe Dumnezeu ca Atotbun și Atotputernic, ajutător în orice început bun.

Care sunt datoriile ce reies din cinstirea cea din afară a lui Dumnezeu ?

1. *Să mărturisim* pe Dumnezeu, adică să recunoaștem că El este Dumnezeul nostru și să nu ne lepădăm de El, chiar dacă prin recunoașterea Lui vom avea de suferit; ba chiar trebuie să murim.
2. Să luăm parte la *dumnezeieștile slujbe* așezate de către Dumnezeu și rânduite de către Biserica Ortodoxă.

Ca să înțelegem exact și să ținem prima poruncă este nevoie să cunoaștem care sunt păcatele împotriva ei:

1. *Ateismul* – Când oamenii, pe care psalmistul pe bună dreptate îi numește nebuni, dorind să se izbăvească de frica judecării lui Dumnezeu, zic în inima lor: „nu este Dumnezeu !” (Psalmi 13, 1)
2. *Credința în mai mulți dumnezei* – Când, în locul Unuia, adevăratului Dumnezeu, se recunosc mai mulți dumnezei falși.
3. *Necredința* – Când, cunoscând că El este Dumnezeu, cineva nu crede în providența și în descoperirea Lui.

4. *Eresul* – Când oamenii amestecă în învățătura de credință păreri potrivnice lui Dumnezeu.
5. *Schisma*, adică îndepărtarea de bună-voie de la unitatea dumnezeieștii cinstiri și de la dreapta credință sobornicească a Bisericii lui Dumnezeu.
6. *Apostazia* – Când cineva se leapădă de credința cea adevărată, de frica oamenilor ori pentru foloase lumești.
7. *Deznădejdea* – Când cineva nu mai nădăjduiește deloc să primească har și mântuire de la Dumnezeu.
8. *Vrăjitoria* – Când, părăsind credința în puterea lui Dumnezeu, cineva crede mai mult în puterea ascunsă a unor făpturi rele, îndeosebi a duhurilor rele și se străduiește să conlucreze cu ele.
9. *Superstiția* – Când cineva crede în orice lucru obișnuit ca și cum ar avea putere dumnezeiască și astfel în locul lui Dumnezeu nădăjduiește ori se teme de acel lucru; ca de exemplu: a crede în vechile cărți și a gândi că numai întru ele poate fi mântuirea și nu în cele noi, deși acestea cuprind tot aceeași învățătură și aceeași slujbă.
10. *Lenea*, față de învățătura evlaviei, de rugăciune și de dumnezeieștile slujbe.
11. *Iubirea făpturilor*, mai mult decât iubirea de Dumnezeu.

12. *A plăcea oamenilor* – Când plăcem oamenilor, atunci nu mai putem plăcea lui Dumnezeu.
13. *Nădejdea în oameni* – Când nădăjduim în calitățile și puterile noastre ori ale altor oameni, și nu în mila și ajutorul lui Dumnezeu.

De ce trebuie să credem că a plăcea oamenilor și a nădăjdui în ei sunt potrivnice primei porunci ?

Deoarece omul căruia noi îi plăcem, ori în care nădăjduim până la uitarea de Dumnezeu, într-un anume fel, devine pentru noi un alt dumnezeu în locul Dumnezeului Celui adevărat.

Ce spune Sfânta Scriptură despre faptul de a plăcea oamenilor ?

Sfântul Apostol Pavel spune: „Dacă aș plăcea încă oamenilor, n-aș fi rob al lui Hristos” (Galateni 1, 10).

Ce spune Sfânta Scriptură despre cei care își pun nădejdea în oameni ?

„Așa zice Domnul: «Blestemat fie omul care se încrede în om și își face sprijin din trup omenesc și a cărui inimă se depărtează de Domnul...»” (Ieremia 17, 5).

*Ce este mai bine de făcut pentru a
împlini datoriile noastre către
Dumnezeu, și cum trebuie să procedeze
omul cu sine însuși ?*

Trebuie să se lepede de sine însuși: „Oricine voiește să vină după Mine”, spune Mântuitorul Iisus Hristos, „să se lepede de sine” (Marcu 8, 34).

*Ce înseamnă „a se lepăda de sine
însuși” ?*

Sfântul Vasile cel Mare lămurește aceasta în felul următor: „Cel ce se dezbracă de omul cel vechi și de faptele lui, ca unul ce este întinat de poftele înșelării, acela se leapădă de sine; cel ce se leapădă de toate desfătărilor lumești ce împiedică evlavia. Desăvârșita lepădare de sine înseamnă a dobândi nepătimirea, prin omorârea patimilor, și a vieții după aceasta” (*Canoanele*)

*Ce mângâiere poate să aibă omul când
se leapădă de sine, lipsindu-se de multe
plăceri firești ?*

Mângâierea harică, dumnezeiască, pe care, prin strădaniile proprii, nu poate să o capete. „Că precum prisosesc pătimirile lui Hristos întru noi, așa prisosește prin Hristos și mângâierea noastră” (II Corinteni 1, 5).

Dacă prima poruncă ne poruncește să cinstim cu evlavie un singur Dumnezeu, atunci este în acord cu ea acea poruncă a cinstirii îngerilor și a sfinților ?

Această dreaptă cinstire a lor este în desăvârșită conglăsuire cu această poruncă, pentru că noi cinstim harul lui Dumnezeu care locuiește și lucrează întru ei și prin ei cerem ajutor de la Dumnezeu.

Despre a doua poruncă

Ce este acela „chip cioplit”, despre care se vorbește în a doua poruncă ?

Tot în aceeași poruncă se lămurește că chipul cioplit ori idolul este reprezentarea oricărei făpturi cerești, ori pământești, ori trăitoare în ape, căreia cineva i se închină și îi slujește, în locul lui Dumnezeu.

Atunci ce anume interzice cea de-a doua poruncă ?

Interzice închinarea la idoli ca fiind dumnezei mincinoși ori ca fiind reprezentări ale falșilor dumnezei.

Nu se interzice, prin aceasta, să avem vreo înfățișare sfântă ?

Cu desăvârșire, nu. Aceasta se vede clar din aceea că însuși Moise, prin care Dumnezeu a dat porunca ce oprește închinarea la idoli, a primit în același timp de la Dumnezeu poruncă să așeze în cort ori în Biserica evreilor, sfinte reprezentări din aur ale heruvimilor, așezate în partea dinlăuntru a templului, către care poporul se pleca când venea să aducă închinăciune lui Dumnezeu.

De ce acest exemplu este vrednic de însemnat în Biserica Ortodoxă ?

Pentru că el explică întrebuintărea canonică, în Biserica Ortodoxă, a icoanelor sfinților.

Ce este „icoana” ?

Acest cuvânt este grecesc și înseamnă *față* ori *reprezentare*. În Biserica Ortodoxă, acest nume desemnează sfintele înfățișări ale lui Dumnezeu, Care S-a arătat în trup, ale Domnului nostru Iisus Hristos, ale Preacinstitei Maicii Sale și ale sfinților săi.

Este în acord cu a doua poruncă întrebuintărea icoanelor sfinților ?

Ea nu ar fi fost în acord cu această poruncă dacă cineva ar cinsti icoanele ca pe Dumnezeu. Dar această poruncă nu este împotriva cinstirii icoanelor ca reprezentări sfinte. Se

folosesc pentru pomenirea evlavioasă a faptelor lui Dumnezeu și a sfinților Lui, fiindcă, în acest caz icoanele sunt ca niște cărți, zugrăvind, în locul literelor, persoane și lucruri (Sfântul Grigorie cel Mare, *Către episcopi*).

În ce fel de stare trebuie să fim înaintea sfințelor icoane ?

Privindu-le, trebuie să privim cu mintea către Dumnezeu și către sfinții care sunt zugrăviți în ele.

Cum se numesc, în general, păcatele împotriva celei de-a doua porunci ?

Închinare la idoli.

Nu mai sunt și alte păcate împotriva celei de-a doua porunci ?

În afară de închinarea la idoli, care este o închinare grosolană, mai este încă o închinare subtilă, care constă în:

1. *Iubire de avuție;*
2. *Lăcomia pântecelui* ori lăcomia de a mânca și de a bea;
3. *Mândria*, care cuprinde, de asemenea, și slava deșartă.

De ce iubirea de avuție este comparată cu închinarea la idoli ?

Sfântul Apostol Pavel spune că: „...lăcomia este închinare la idoli” (Coloseni 3, 5). Iar aceasta pentru că iubitorul de avuție slujește mai mult bogăției pământești decât lui Dumnezeu.

Dacă a doua poruncă interzice setea de avuție, atunci ce ne învață ea mai mult decât aceasta ?

Neiubirea de lucruri scumpe și dărnicia.

De ce lăcomia pântecelui se aseamănă cu idolatria ?

Pentru că cel ce are lăcomia pântecelui cinstește mai mult pe aceasta (mulțumirea simțurilor) și, de aceea, spune apostolul, ei au ca dumnezeu pântecele. Ori, altfel spus, pântecele este idolul lor (Filipeni 3, 19).

Dacă a doua poruncă oprește lăcomia pântecelui, atunci la ce anume ne îndeamnă ea ?

La înfrânare și la post.

De ce mândria și slava deșartă sunt socotite închinare la idoli ?

Pentru că omul mândru, mai mult decât orice, prețuiește însușirile sale deasupra tu-

turor și în acest fel ele i se fac idoli. Iar, prin slava deșartă, dorește ca și alții să-l cinstească pe el ca pe un idol. Această așezare a mândriei și a slavei deșarte, căreia îi simțim felul, a arătat-o în Babilon împăratul Nabucodonosor, care și-a făcut sieși un idol de aur și a chemat poporul să se închine lui (Daniel, cap. 3).

Nu este și un alt păcat mai aproape de închinarea la idoli ?

Un astfel de păcat este *fățărnicia*. Atunci când cineva, prin fapte de evlavie exterioară, ca de pildă postul și ținerea strictă a rânduielilor, le întrebuițează pentru a obține stima celorlalți, negândindu-se la îndreptarea lăuntrică a inimii sale (Matei 6, 5-7).

Dacă a doua poruncă oprește mândria, slava deșartă și fățărnicia, în locul acestora ce ne învață ea ?

Smerenia și faptele bune făcute în ascuns.

Despre a treia poruncă

Ce înseamnă a lua numele lui Dumnezeu în deșert ?

A lua în deșert ori a vorbi în deșert numele lui Dumnezeu este atunci când e fo-

losit în convorbiri nefolositoare și deșarte, și cu atât mai în deșert când este rostit în chip mincinos ori fără cuvenită evlavie.

Care păcate sunt oprite de cea de-a treia poruncă ?

1. *Hula împotriva lui Dumnezeu* ori cuvintele urâte împotriva lui Dumnezeu.
2. *Cârtirea împotriva lui Dumnezeu* ori atunci când ne plângem de Pronia Lui (purtarea Lui de grijă).
3. *Sacrilegiul* – Când sfintele lucruri le luăm în râs, ori le profanăm.
4. *Neluarea-aminte la rugăciune.*
5. *Jurământul mincinos* – Când susținem prin jurământ ceva neadevărat.
6. *Călcarea jurământului* – Când nu împlinim cu dreptate și legiuire jurământul.
7. *Călcarea făgăduințelor* date lui Dumnezeu.
8. *Legământul* ori întrebuițarea cu ușurință a numelui lui Dumnezeu în convorbirile obișnuite.

Nu există în Sfânta Scriptură o interdicere categorică a jurământului în convorbirile obișnuite ?

Mântuitorul spune: „Eu însă vă spun vouă: Să nu vă jurați nicidecum... Ci cuvântul vostru să fie: Ceea ce este da, da; și ceea

ce este nu, nu; iar ce e mai mult decât aceea, de la cel rău este” (Matei 5, 34-37).

Nu se interzice prin aceasta și orice jurământ în treburile obștești ?

Sfântul Apostol Pavel spune: „Pentru că oamenii se jură pe cel ce e mai mare și jurământul e la ei o chezășie și sfârșitul oricărei neînțelegeri. În aceasta, Dumnezeu voinde să arate și mai mult, moștenitorilor făgăduinței, nestrămutarea hotărârii Sale, a pus la mijloc jurământul” (Evrei 6, 16, 17). Din aceasta trebuie să înțelegem că, dacă Însăși Dumnezeu, pentru a da nestrămutată încredințare, întrebuiința jurământul, cu atât mai mult trebuie ca noi, în lucruri principale și de primă importanță, la cererea autorităților legiuite, să întrebuiințăm jurământul și legământul, cu evlavie și cu hotărârea neclintită de a nu-l călca.

Despre a patra poruncă

De ce a poruncit Dumnezeu să se sfințească a șaptea zi și nu alta ?

Pentru că Dumnezeu în șase zile a făcut lumea, iar în a șaptea S-a odihnit de lucrurile create.

Se prăznuiește Sabatul în Biserica creștină ?

Nu se prăznuiește ca sărbătoare desăvârșită, ci numai în amintirea facerii lumii și în continuarea reînnoirii praznicului, deosebindu-se de celelalte zile de post.

Cum se împlinește, în Biserică, cea de-a patra poruncă ?

Se prăznuiește tot la fiecare șase zile a șaptea, numai că nu ultima din aceste zile ori sâmbăta, ci prima zi a fiecărei săptămâni, adică *duminica*.

Din ce timp se prăznuiește ziua duminicii ?

Din timpul Învierii lui Hristos.

Se amintește în Sfânta Scriptură despre prăznuirea duminicii ?

În Faptele Apostolilor se pomenește despre adunarea ucenicilor, adică a creștinilor, în prima zi a săptămânii ori duminica, pentru *a frânge pâinea*, adică pentru săvârșirea Tainei Sfintei Euharistii (Fapte 20, 7). La Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, în Apocalipsă, se pomenește de asemenea despre *ziua duminicii* ori a Învierii (Apocalipsă 1, 10).

Sub denumirea de „a șaptea zi” ori „Sabat”, nu trebuie înțeles ceva mai mult ?

Ca și în Biserica Vechiului Testament, sub numele de Sabat se înțelegeau și alte sărbători rânduite pentru praznic ori pentru post, ca de pildă *sărbătoarea Paștelui*, ziua curățirii. Tot astfel, în Biserica creștină trebuie să se țină, în afară de ziua duminicii, și altele, întru slava Lui Dumnezeu și în cinstea Născătoarei de Dumnezeu și a altor sfinți, rânduite ca praznice și post. (Vezi *Mărturisirea de credință*.)

Care sunt principalele sărbători ?

Sărbătorile rânduite în amintirea principalelor evenimente se referă la mântuirea Întrupare a Fiului lui Dumnezeu pentru noi și la arătarea dumnezeirii. Iar după ele, s-au rânduit în cinstea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, ca și cos-slujitoare la taina întrupării. Acestea sunt, în ordinea evenimentelor, următoarele:

1. Sărbătoarea Nașterii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu;
2. Sărbătoarea aducerii ei la templu pentru a fi afierosită lui Dumnezeu;
3. Buna Vestire, adică îngereasca vestire dată Preasfintei Născătoare de Dum-

- nezeu a întrupării Fiului lui Dumnezeu din ea;
4. Nașterea Domnului Iisus Hristos;
 5. Boboteaza – Botezul Domnului și arătarea Preasfintei Treimi;
 6. Întâmpinarea Domnului la Templu de către Simeon;
 7. Ziua Schimbării la Față a Domnului;
 8. Intrarea Domnului în Ierusalim;
 9. Paștele – Praznicul Învierii lui Hristos, sărbătoarea sărbătorilor, arvună a veșnicei sărbători și a veșnicei fericiri;
 10. Ziua Înălțării Domnului la cer;
 11. Sărbătoarea Cincizecimii, în amintirea Pogorârii Sfântului Duh și a arătării în slavă a Sfintei Treimi;
 12. Ziua Înălțării Sfintei Cruci a Domnului de către împărăteasa Elena;
 13. Ziua Adormirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu.

Care este cel mai însemnat post ?

Postul cel Mare ori Sfânta Patruzecime.

De ce se numește el Patruzecime ?

Pentru că se întinde pe o perioadă de 40 de zile, în afara săptămânii Patimilor lui Hristos.

De ce Postul cel Mare se întinde pe o perioadă de 40 de zile ?

După pilda Mântuitorului Iisus Hristos, Care a postit 40 de zile (Matei 4, 2).

De ce s-a așezat postul de miercuri și vineri ?

Miercurea, în amintirea prinderii Domnului nostru Iisus Hristos spre pătimire, iar vinerea în amintirea a însăși patimii și morții Lui.

De ce s-au rânduit posturile Nașterii Domnului, al Adormirii Maicii Domnului și al Sfinților Apostoli ?

Primele două, pentru a cinsti, prin înfrânare și asceză, mai înainte, cele ce urmează acestor posturi – Praznicele Nașterii lui Hristos și al Adormirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, iar ultimul pentru pomenirea Sfinților Apostoli, care au postit, pregătindu-se pe sine pentru lucrarea propovăduirii Evangheliei (Fapte 13, 3)

Cum trebuie să petrecem zilele de praznic, după poruncă ?

În primul rând, nu trebuie să lucrăm în aceste zile ori să facem vreun lucru lumesc ori altul asemenea. În al doilea rând, trebuie să le ținem cu sfințenie, adică să le petrecem

în fapte sfinte și duhovnicești, spre slava lui Dumnezeu.

De ce s-a oprit munca în zilele de sărbătoare ?

Pentru a nu împiedica întrebuințarea acestor zile către fapte sfinte și plăcute lui Dumnezeu.

Ce anume trebuie să facem în zilele de sărbătoare ?

1. Să mergem *la biserică*, la dumnezeiasca Liturghie și învățătură a cuvântului lui Dumnezeu;
2. De asemenea, să ne ocupăm și acasă cu rugăciunea și cu citirile și cu convorbirile mântuitoare de suflet;
3. Să afierosim lui Dumnezeu o parte din averea noastră și s-o întrebuințăm pe aceasta la nevoile Bisericii și ale slujitorilor ei și *ca milostenie* celor săraci; să cercetăm pe cei bolnavi și pe cei închiși în temniță și să facem și alte fapte ale dragostei creștine.

Dar nu trebuie să facem aceste fapte și în zilele lucrătoare ?

Fericiți sunt cei ce pot face aceasta ! Însă cine este împiedicat de munca sa, după

sfârșitul lucrului, în zilele de sărbătoare, prin astfel de fapte poate să le sfințească. Dar a ne ruga, neapărat este de trebuință în fiecare zi, dimineța și seara, înainte de prânz și de cină și după aceasta și, dacă este cu putință, la începutul și la sfârșitul fiecărui lucru.

Ce trebuie să credem despre aceia care, în zilele de sărbătoare, se dedau pe sine la jocuri și priveliști nerușinate, cântece lumești, neînfrânându-se de la mâncare și de la băutură ?

Acești oameni pângăresc în întregime sfințirea sărbătorii. Dar dacă e de neiertat a se face chiar lucruri nevinovate ale vieții vremelnice în zilele de sărbătoare, cu atât mai mult nu se cuvine a se săvârși lucruri trupești și fapte desfrânate.

Când a patra poruncă vorbește despre cele șase zile lucrătoare, nu condamnă și pe aceia care nu lucrează nimic ?

Fără îndoială, îi condamnă pe cei care, în zilele obișnuite, nu lucrează nimic acolo unde sunt chemați, ci își petrec vremea în nelucrare și destrăbălări.

Despre a cincea poruncă

Ce datorii deosebite prescrie a cincea poruncă față de părinți și față de respectarea lor, în general ?

1. *Să-i cinstim în mod cuviincios;*
2. *Să ne supunem lor;*
3. *Să-i îngrijim și să-i odihnim la vreme de bătrânețe și de boală;*
4. *După moartea lor, ca și atunci când trăiau, să ne rugăm pentru mântuirea sufletelor lor și cu credință să le împlinim lor testamentul, neîmpotrividu-ne Legii lui Dumnezeu și celei cetățenești (II Macabei 12, 43, 44; Ieremia 35, 18, 19; Sfântul Ioan Damaschin, Cuvânt pentru cei adormiți)*

Ce trebuie să judecăm despre păcatul cel greu al necinstirii părinților ?

Călcarea cu ușurință a iubirii firești a cinstirii părinților care ne-au adus pe noi la viață este un mare păcat. De aceea, în Legea lui Moise, cel care vorbea împotriva tatălui și a mamei, trebuia să fie osândit la moarte (Ieșire 21, 16).

De ce această poruncă despre cinstirea părinților este unită în special cu

*făgăduința primirii bunătăților pe
pământ și a unei vieți îndelungate ?*

Pentru ca să se vădească plata și pentru ca să fie un îndemn puternic pentru împlinirea acestei porunci, pe a cărei rânduială se întemeiază mai întâi familia, iar apoi întreaga societate.

*În ce chip se împlinește această
făgăduință ?*

Pilda vechilor patriarhi ori a protopărinților ne arată că Dumnezeu dă o putere de binecuvântare deosebită părinților (Facere, cap. 27). *Binecuvântările părinților întăresc casele copiilor* (Iisus Sirah 3, 9). Dumnezeu, în înțelepciunea și dreptatea Sa proniatoare ține viața în chip deosebit și dăruiește binecuvântări celor ce-și cinstesc părinții pe pământ. Ca pe o desăvârșită plată, săvârșitorilor binelui le dăruiește viața cea fără de moarte și fericirea în patria cerească.

*De ce în această poruncă, în care se
prescrie dragostea către aproapele, mai
înaintea tuturor se aduce aminte de
părinți ?*

Pentru că părinții, în chip firesc, sunt mai aproape de noi decât toți ceilalți oameni.

Nu trebuie ca, în a cincea poruncă, prin părinți să mai înțelegem și pe altcineva ?

Trebuie să înțelegem pe toți cei care în diferite împrejurări țin locul părinților noștri.

Cine sunt cei ce ne țin nouă loc de părinți ?

1. *Păstorii și învățătorii duhovnicești, pentru că ei ne cresc prin învățătură și Sfintele Taine către viața duhovnicească și se îngrijesc de noi;*
2. *Cei înaintați în vârstă;*
3. *Binefăcătorii;*
4. *Conducătorii țării, indiferent de treapta lor.*

Ce ne spune Sfânta Scriptură despre cinstirea păstorilor și învățătorilor duhovnicești ?

„Ascultați pe mai-marii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, având să dea de ele seamă, ca să facă aceasta cu bucurie și nu suspinând, căci aceasta nu v-ar fi de folos” (Evrei 13, 17).

În Sfânta Scriptură există o poruncă deosebită care ne îndeamnă să cinstim

*pe cei mai în vârstă ca și pe părinții
noștri ?*

Sfântul Apostol Pavel scrie către Timotei:
„Pe cel bătrân să nu-l înfrunți, ci să-l îndemni
ca pe un părinte; pe cei tineri, ca pe frați. Pe
femeile bătrâne îndeamnă-le ca pe niște
mame...” (I Timotei 5, 1, 2). „Înaintea celui
cărunt să te scoli, să cinstești fața bătrânului
și să te temi de Domnul Dumnezeuul tău”
(Levitic 19, 32).

*Ce anume ne încredințează că pe
binefăcători trebuie să-i cinstim ca și pe
părinți ?*

Pilda Mântuitorului Iisus Hristos, Care
s-a supus lui Iosif, neuitându-Se la aceea că
Iosif nu era părintele Său, ci numai ocroti-
torul Său (Luca 2, 51).

*Ce ne spune Sfânta Scriptură despre
cinstirea celor care conduc ?*

„Tot sufletul să se supună înaltelor stă-
pâniri, căci nu este stăpânire decât de la
Dumnezeu; iar cele ce sunt, de Dumnezeu
sunt rânduite. Pentru aceea, cel ce se împo-
trivește stăpânirii se împotrivește rânduielii
lui Dumnezeu” (Romani 13, 1, 2). „De
aceea este nevoie să vă supuneți nu numai
pentru mânie, ci și pentru conștiință” (Ro-

mani 13, 5). „Dați deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu” (Matei 22, 21).

Care sunt conducătorii țării care trebuie cinstiți ca și părinții, după cuviință ?

Aceia care, în locul părinților, poartă grijă de ocrotirea noastră, adică *întâistătătorii din școli și învățătorii*; aceia care ne feresc pe noi de neorânduială și dezordine în societate, adică *conducătorii Statului (cetățenești)*; aceia care ne apără pe noi de insultele grele aduse legii, adică *judcătorii*; aceia cărora li s-a încredințat păzirea și apărarea obștească de dușmani, adică *conducătorii armatei*; *conducătorii* de orice fel, care poartă grija slujitorilor peste care stăpânesc.

Ce prescrie Sfânta Scriptură ca explicație în legătură cu conducătorii de diverse feluri ?

„Dați deci tuturor cele ce sunteți datori: celui cu dare, dare; celui cu vama, vamă; celui cu teama, teamă; celui cu cinstea, cinste” (Romani 13, 7).

Cât de departe trebuie să se întindă dragostea față de țară ?

Până la a fi gata să ne dăm viața pentru ea (Ioan 15, 13).

Ce ne spune Sfânta Scriptură despre slujitorii și robii supuși lor ?

„Slugilor, ascultați de stăpânii voștri cei după trup, cu frică și cu cutremur, întru curăția inimii voastre, ca și de Hristos, nu slujind numai când sunt cu ochii pe voi, ca cei ce caută să placă oamenilor, ci ca slugile lui Hristos, făcând din suflet voia lui Dumnezeu” (Efeseni 6, 5, 6). „Slugilor, supuneți-vă stăpânilor voștri cu toată frica, nu numai celor buni și blânzi, ci și celor urâcioși” (I Petru 2, 18).

Dacă Sfânta Scriptură prescrie datorii față de părinți, atunci ea nu prescrie și datorii față de copii ?

Ea prescrie și datorii ale părinților față de copii, conforme cu statutul de părinți. „Și voi, părinților, nu întărați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului” (Efeseni 6, 4).

Ce ne spune Sfânta Scriptură despre datoriile păstorilor către păstoriții lor duhovnicești ?

„Păstoriți turma lui Dumnezeu, dată în paza voastră, cercetând-o, nu cu silnicie, ci cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru câștig urât, ci din dragoste; nu ca și cum ați

fi stăpâni peste Biserici, ci pilde făcându-vă turmei” (I Petru 5, 2-3).

Ce ne spune Sfânta Scriptură despre datoriile conducătorilor și cele ale stăpânitorilor ?

„Stăpânilor, dați slugilor voastre ce este drept și potrivit, știind că și voi aveți Stăpân în ceruri” (Coloseni 4, 1).

Cum ar trebui să procedăm dacă s-ar întâmpla ca părinții ori cei ce conduc să ceară ceva împotriva credinței ori a Legii lui Dumnezeu ?

Atunci trebuie să le spunem lor ceea ce le-a spus apostolul întâi-stătătorilor iudeilor: „Judecați dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai mult decât de Dumnezeu” (Fapte 4, 19). Și trebuie să răbdăm, pentru credință și pentru legea lui Dumnezeu tot ceea ce ni s-ar întâmpla.

Ce nume poartă, în general, calitatea ori virtutea trebuincioasă celei de-a cincea porunci ?

Ascultarea.

Despre a șasea poruncă

Ce anume oprește cea de-a șasea poruncă ?

Uciderea. Adică a lua viața aproapelui nostru, în orice chip.

Orice luare a vieții este încadrată de lege ca fiind ucidere ?

Nu este considerată nelegiuită uciderea atunci când se ia viața după datorie, astfel:

1. Când călcătorul de lege este pedepsit cu moartea, după o dreaptă judecată.
2. Când se ucide dușmanul în războiul pentru apărarea țării.

Ce trebuie să credem despre uciderea fără voie atunci când se ucide fără a băga de seamă și fără intenție ?

Cel ce ucide fără voie nu poate fi socotit nevinovat dacă n-a luat măsuri împotriva unor întâmplări neașteptate. Și, la orice întâmplare, avem nevoie de curățirea conștiinței, după rânduiala Bisericii.

Ce fapte sunt socotite a fi ucidere nelegiuită ?

În afară de uciderea nemijlocită, care ar putea fi cu orice armă, pot fi considerate și următoarele întâmplări asemenea acestora:

1. Când judecătorul *condamnă* pe inculpatul a cărui nevinovăție îi este cunoscută;
2. Când cineva *ascunde* ori *eliberează* un ucigaș și, astfel, i se dă lui cale liberă către noi ucideri;
3. Când cineva ar putea să izbăvească pe aproapele său de moarte, însă *nu-l izbăvește*, ca de pildă, dacă cel bogat lasă pe cel sărac să moară de foame;
4. Când cineva pedepsește, mai presus de puteri, cu greutate și cu asprime, *istovind* pe cei supuși lui și grăbindu-le, astfel, moartea;
5. Când cineva, cu neînfrânare ori cu alte păcate, *iși scurtează propria viață*.

Cum trebuie să judecăm despre sinucidere ?

Ea este pedepsită de lege ca și uciderea. Dar, dacă este împotriva naturii faptul de a ucide pe altul, oameni asemănători nouă, cu atât mai mult este potrivit naturii a ne lua singuri viața. Viața nu ne aparține nouă, ci lui Dumnezeu, Care a dat-o.

Cum trebuie să judecăm despre dueluri,
ca o rezolvare a părților învrăjbite ?*

Deoarece rezolvarea părților învrăjbite este lucrul stăpânirilor, atunci cei ce se duelează hotărăsc de bunăvoie să facă o faptă în cadrul căreia își găsesc mai dinainte moartea unul ori celălalt concurrent. Astfel, în dueluri se cuprind trei crime importante: revolta împotriva stăpânirii, uciderea și sinuciderea.

*În afară de uciderea trupească, nu există
și ucidere duhovnicească ?*

Felul uciderii duhovnicești este smintea-
la, atunci când cineva conduce pe aproapele
său în necredință ori în nelegiuire și, astfel,
îi aruncă sufletul în moarte duhovnicească.
Mântuitorul spune: „Iar cine va sminti pe
unul dintr-ceștia mici, care cred în Mine,
mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o pia-
tră de moară și să fie afundat în adâncul mă-
rii” (Matei 18, 6).

*Nu mai sunt și alte feluri subtile de
ucidere ?*

În acest păcat, pe o oarecare treaptă se
află toate faptele și cuvintele potrivnice dra-
gostei și călcării dreptății, a liniștii și sigu-

* În secolele XVIII-XIX, duelurile erau în mare
voga în Rusia. – *Nota trad.*

ranței aproapelui, și, în cele din urmă, ura lăuntrică împotriva lui, chiar dacă ea nu ar fi descoperită: „Oricine urăște pe fratele său este ucigaș de oameni...” (I Ioan 3, 15).

*Atunci când se interzice vătămarea vieții
aproapelui, ce altceva ni se mai
poruncește ?*

Ni se poruncește să cruțăm pe cât se
poate viața și bunăstarea aproapelui.

Ce datorii rezultă de aici ?

1. A-i ajuta pe cei săraci;
2. A sluji celor bolnavi;
3. A-i mângâia pe cei întristați;
4. A ușura starea celor nefericiți;
5. A ne purta blând, iubitor și cu cuvânt
ziditor cu toți ;
6. A ne arăta pașnici cu cei mânioși;
7. A ierta obida și a face bine vrăjmașilor.

Despre a șaptea poruncă

Ce oprește cea de-a șaptea poruncă ?

Desfrânarea.

*Sub numele de „desfrânare”, ce fel de
păcate sunt oprite ?*

Sfântul Apostol Pavel îi sfătuiește pe creștini nici să nu vorbească despre aceste ticăloșii (Efeseni 5, 3). Numai pentru că este necesar să ne ferim de aceste păcate, trebuie să numim câteva dintre ele. Acestea sunt:

1. *Desfrânarea* ori iubirea trupească făcută cu neorânduială între oamenii care nu sunt căsătoriți.
2. *Preadesfrânarea* – atunci când cineva este căsătorit și, cu nelegiuire, se întoarce de la dragostea familiară către cineva străin;
3. *Amestecarea de sânge* – când se unesc, asemenea dragostei dintre soț și soție rudele apropiate.

Cum învață Mântuitorul să judecăm despre desfrânare ?

El a spus „că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui” (Matei 5, 28).

Cum trebuie să ne ferim, ca să nu cădem în acea subtilă preadesfrânare lăuntrică ?

Trebuie să fugim de orice lucru ce poate trezi în inimă necurate simțiri, precum cântecele care îndulcesc patimile, priveliștile necurate, citirea cărților în care se descrie dragostea necurată. Trebuie să stăruim după

Evangelhie și să nu privim la cele ce ne smintesc: „Iar dacă ochiul tău cel drept te smintește pe tine, scoate-l și aruncă-l de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul din mădularele tale, decât tot trupul tău să fie aruncat în gheenă” (Matei 5, 29).

Oare este de adevărată trebuință să ne scoatem ochiul care ne smintește ?

Este de trebuință să nu-l scoatem pe el cu mâna, ci cu voia. Cine se hotărește cu tărie a nu mai privi la ceea ce îl smintește, acela și-a scos de la sine deja sminteala privirii.

Când se oprește păcatul desfrânării, atunci ce se prescrie împotriva acestuia ?

Împotriva acestuia se prescrie *dragostea și credincioșia între soți*, iar pentru aceia care pot înțelege, în locul acesteia – curăția cea desăvârșită și întreaga înțelepciune.

Ce spune Sfânta Scriptură despre datoriile bărbatului și despre cele ale femeii ?

„Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica, și S-a dat pe Sine pentru ea...” (Efeseni 5, 25). „Femeile să se supună bărbaților lor ca

Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui Mântuitor și este” (Efeseni 5, 22, 23).

Ce îndemnuri așază Sfânta Scriptură pentru a putea fugi de desfrâu și a trăi în deplină înțelepciune ?

Ea poruncește să ne păzim trupurile în curăție, pentru că ele sunt *mădulare ale lui Hristos și temple ale Sfântului Duh. Prin păcatul desfrânării se păcătuiește împotriva propriului trup* (I Corinteni 6, 15, 18, 19), căci acesta îl strică, îl îmbolnăvește și poate vătăma chiar puterile sufletești, precum imaginația și memoria.

Despre a opta poruncă

Ce interzice, în general, cea de-a opta poruncă ?

Hoția, adică însușirea în orice chip a ceea ce aparține altuia.

Ce păcate deosebite oprește această poruncă ?

Cele principale sunt:

1. *Jaful, adică a lua lucruri străine pe față, cu de-a sila;*

2. *Furtul*, adică sustragerea lucrurilor străine pe ascuns;
3. *Înșelăciunea* ori însușirea a ceva străin prin viclenie, atunci când, de exemplu, se dă o monedă falsă în locul uneia adevărate, marfă de proastă calitate în locul celei bune, când folosind o falsă greutate ori măsură, nu se dau cele ce ar trebui corect vândute, când cineva își ascunde numele ca să nu-și plătească datoriile, când nu se împlinește după tocmeală, ori după testament un lucru, când se ascunde vinovatul furtului și, prin aceasta, se lipsește de îndestulare cel obișnuit;
4. *Furtul de cele sfinte* – atunci când se însușește ceea ce a fost afierosit lui Dumnezeu și ceea ce aparține Bisericii;
5. *Furtul de cele duhovnicești* – atunci când unii dau, iar alții primesc cu încântare vredniciile sfinte, nefiind vrednici, ci pentru profit;
6. *Mită* – când se ia plată de la supuși ori de la cei aflați în procese și, în chip înșelător, se înalță cei nevrednici, îndreptățindu-i pe cei vinovați și asuprindu-i pe cei nevinovați;
7. *Înșelătoria* – când se primește salariu pentru o sarcină ori plată pentru un lucru, însă datoria și fapta nu se împlinesc și, în acest chip, se fură și sala-

riul ori plata, și folosul pe care, muncind, l-ar fi putut aduce societății ori aceluia care-i era dator cu munca. De asemenea, când cei care pot să muncească ca să-și agonisească hrana prin osteneală, în locul acesteia, trăiesc din milostenie;

8. *Lăcomia* – atunci când, în chipul unor drepturi, dar de fapt prin călcarea dreptății și a iubirii de oameni, cineva întoarce în folosul său ceea ce-i aparține altcuiva, ori munca străină, ori chiar însăși nenorocirea aproape-lui; de pildă, atunci când împovărează pe cei pe care îi împrumută prin sporirea datoriilor, când stăpânii îi asupresc pe cei supuși mărindu-le sarcina ori munca, când în timpul foametei vând pâinea la un preț foarte scump.

Când sunt interzise aceste păcate, ce virtuți sunt prescrise ?

1. *Neagonisirea;*
2. *Credincioșia;*
3. *Dreapta judecată;*
4. *Îndurarea de cei săraci.*

Oare neîndurarea de cei săraci este păcat împotriva celei de-a opta porunci ?

Întocmai, dacă cineva are cu ce să-i ajute pe ei. Mai mult decât atât, tot ceea ce avem noi, îi aparține lui Dumnezeu. Și, din prisos, ni s-a dat nouă din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, ca să-i ajutăm pe cei săraci. Iar dacă nu facem aceasta din prisosul nostru, prin aceasta noi înșelăm ori tănuim de ei averea primită în dar de la Dumnezeu.

Nu există o virtute încă mai înaltă, care să se opună păcatelor contrare celei de-a opta porunci ?

Acea virtute arătată de Evanghelie nu ca o datorie pentru toți, ci ca un sfat către cei râvnitori către nevoințele cele cuviincioase este *desăvârșita neagonisire* ori lepădarea de orice avere: „Dacă voiești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer” (Matei 19, 21).

Despre a noua poruncă

Ce interzice cea de-a noua poruncă ?

Mărturia mincinoasă împotriva aproape-lui și, de asemenea, orice minciună.

Ce se interzice sub numele de „mărturie mincinoasă” ?

1. *Mărturia mincinoasă la judecată* – atunci când împotriva cuiva la judecată se aduce mărturie, ori plângere mincinoasă;
2. *Mărturia mincinoasă în afara judecării* – *când se clevețește* în lipsa cuiva, în ascuns sau când, pe față, *se aduc demonstrații* nedrepte.

Dar este iertat să-i judecăm pe alții atunci când în ei se află, într-adevăr, păcate ?

Evanghelia nu îngăduie să judecăm nici păcatele vădite și nici neajunsurile aproape-lui, mai ales dacă nu avem chemarea aceasta ca să-i judecăm pe ei: „Nu judecați, ca să nu fiți judecați” (Matei 7, 1).

Nu este îngăduită acea minciună prin care nu avem intenția să vătămăm pe aproapele ?

Nu este permisă, deoarece aceasta nu este în conformitate cu dragostea și respectul pentru aproapele și este nevrednică de om și, mai ales de creștin, ca neavând temelia pe adevăr și dragoste. „Pentru aceea, lepădând minciuna, grațiți adevărul fiecare cu aproapele său, căci unul altuia suntem mădulare” (Efeseni 4, 25).

Pentru a scăpa de păcatele împotriva celei de-a noua porunci, ce anume ar trebui să păzim ?

Trebuie să ne înfrânăm limba. „Cel ce voințe să iubească viața și să vadă zile bune să-și oprească limba de la rău și buzele sale să nu grăiască vicleșug...” (I Petru 3, 10). „Dacă cineva socotește că e cucernic, dar nu își ține limba în frâu, ci își amăgește inima, cucernicia acestuia este zadarnică” (Iacov 1, 26).

Despre a zecea poruncă

Ce oprește cea de-a zecea poruncă ?

Dorințele potrivnice dragostei către aproapele și toate gândurile nedespărțite de dorințele împotriva acestuia.

Pentru ce sunt interzise nu numai faptele rele, dar și poftetele și gândurile ?

În primul rând, pentru că atunci când în suflet există dorințe și gânduri rele, atunci el nu este curat înaintea lui Dumnezeu și nu este vrednic de El, după cum ne spune Solomon: „Gândurile cele rele sunt urâciune înaintea Domnului” (Pilde 15, 26). Și de aceea este nevoie să ne curățim pe noi de aceste necurății interioare, după cum ne învață

apostolul: „...să ne curățim pe noi de toată întinarea trupului și a duhului, desăvârșind sfințenia în frica lui Dumnezeu” (II Corințeni 7, 1).

În al doilea rând, împotriva păcatelor săvârșite mai înainte trebuie să covârșim dorințele și gândurile păcătoase din care, ca dintr-o sămânță, se nasc faptele păcătoase, după cum este spus: „Căci din inimă ies: gânduri rele, ucideri, adultere, desfrânări, furtișaguri, mărturii mincinoase, hule” (Matei 15, 19). „Ci fiecare este ispitit când este tras și momit de însăși pofta sa. Apoi pofta, zămislind, naște păcat, iar păcatul, odată săvârșit, aduce moarte” (Iacov 1, 14, 15).

Când este interzisă dorința de a avea orice lucru care aparține aproapelui, care patimă se oprește prin aceasta ?

Zavistia.

Ce interzic cuvintele: „Să nu râvnești la femeia aproapelui tău” ?

Sunt oprite gândurile și poftele de îndulcire cu păcatul ori preacurvia lăuntrică.

Ce anume opresc cuvintele: „Să nu poftești casa aproapelui tău, nici țarina lui, nici robul lui, nici roaba lui, nici boul

*lui, nici asinul lui ori alt dobitoc al lui,
ori altceva ce aparține aproapelui tău” ?*

Opresc gândurile și poftele de avuție și
de stăpânire.

*Potrivit cu aceste opreliști, care datorii
sunt prescrise de către cea de-a zecea
poruncă ?*

1. Trebuie să ne păstrăm *curăția inimii*;
2. Trebuie să ne mulțumim cu ceea ce
ne-a fost dăruit.

*De care lucru este nevoie mai mult
pentru curăția inimii ?*

De curata și osârdnica *chemare a Dom-
nului nostru Iisus Hristos.*

Înceiere

ÎNTREBUIŢAREA ÎNVĂŢĂTURII DESPRE CREDINŢĂ ŞI EVLAVIE

*Cum trebuie să folosim învăţătura
despre credinţă şi evlavie ?*

Trebuie să împlinim cu fapta însăşi ceea ce cunoaştem, cu teamă pentru a nu primi o grea condamnare pentru neîmplinire: „Când ştiţi acestea, fericiţi sunteţi dacă le veţi face” (Ioan 13, 17). „Iar sluga aceea care a ştiut voia stăpânului şi nu s-a pregătit, nici n-a făcut după voia lui, va fi bătută mult” (Luca 12, 47).

*Ce trebuie să facem când observăm în
noi înşine păcatul ?*

Nu numai că trebuie să aducem îndată pocăinţă, ci şi să ne hotărâm cu tărie să fugim de el de aici înainte, dar şi să ne străduim, după puteri, să călcăm sminteala făcută de el ori vătămarea, aşezând împotriva faptele bune.

Astfel a procedat Zaheu vameșul când I-a spus Domnului: „Iată, jumătate din averea mea, Doamne, o dau săracilor și, dacă am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit” (Luca 19, 8).

*De ce pază este nevoie în cazul în care,
ne mândrim cu faptul că am împlinit
vreo poruncă ?*

Este de trebuință să așezăm în inima noastră cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: „...când veți face toate cele poruncite vouă, să ziceți: Suntem slugi netrebnice, pentru că am făcut ceea ce eram datori să facem” (Luca 17, 10).

Cuprins

Noțiuni introductive	7
Despre Descoperirea dumnezeiască	11
Despre Sfânta Tradiție și despre Sfânta Scriptură	15
Despre Sfânta Scriptură	20
Alcătuirea <i>Catehismului</i>	31

Catehismul creștinesc

Partea întâi. Despre credință	33
Partea a doua. Despre nădejde	141
Partea a treia. Despre dragoste	171
Încheiere. Întrebuintarea învățaturii despre credință și evlavie	220

Catehismul ortodox al Sfântului Mitropolit Filaret al Moscovei (1782-1867) este considerat cea mai clară expunere a credinței ortodoxe din ultimii 200 de ani. Mărturie în acest sens sunt cele peste 120 de ediții pe care le-a cunoscut în limba rusă din 1823 încoace, la care se adaugă numeroase alte ediții în diverse limbi.

Sfântul Ierarh Filaret (Drozdov) a fost cea mai impunătoare personalitate a teologiei ruse din secolul al XIX-lea. Într-o scrisoare adresată Sinodului rus de către Patriarhul de Constantinopol, în 1867, Mitropolitul Filaret este numit „un stâlp, o lumină și un dascăl al întregii ortodoxii”. Rector al Academiei Teologice din Sankt-Petersburg, profesor de greacă și ebraică, el a fost implicat în traducerea și răspândirea Bibliei în limba rusă – până la acea dată aceasta circulând numai în limba slavonă.

Strălucită încununare a acestor eforturi misionare, *Catehismul* Sfântului Filaret a reprezentat și reprezintă în continuare pentru milioane de ortodocși din toată lumea o temelie sigură pentru cunoașterea adevărilor mântuitoare ale credinței.

ISBN 978-973-7623-42-3

9 789737 1623423

editura
Σοφία